

**SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE
FINANSOWE
GRUPY KAPITAŁOWEJ COMARCH
ZA OKRES 01.01.2017 – 31.12.2017**

**Sprawozdanie sporządzone według Międzynarodowych Standardów
Sprawozdawczości Finansowej**

Kraków, 27 kwietnia 2018

Spis treści

I.	Skonsolidowany bilans.....	4
II.	Skonsolidowany rachunek zysków i strat	6
III.	Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	7
IV.	Skonsolidowane zestawienie zmian w kapitale własnym	8
V.	Skonsolidowany rachunek przepływów pieniężnych	9
VI.	Informacja dodatkowa	10
1.	Informacje o strukturze i działalności Grupy	10
1.1.	Struktura kapitałowa Grupy Comarch	11
1.2.	Struktura działania Grupy Comarch	12
1.3.	Zmiany właścicielskie i zmiany w strukturze organizacyjnej w 2017 roku	13
1.4.	Zmiany właścicielskie i zmiany w strukturze organizacyjnej po dacie bilansu	14
2.	Opis stosowanych zasad rachunkowości	14
2.1.	Zasady wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego	17
2.2.	Rozpoznawanie przychodów i kosztów	27
2.3.	Zarządzanie ryzykiem finansowym	28
2.4.	Rachunkowość pochodnych instrumentów finansowych oraz działalności zabezpieczającej	29
2.5.	Ważne oszacowania i założenia	29
2.6.	Nowe standardy rachunkowości i interpretacje KIMSF	31
3.	Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego	34
3.1.	Zatwierdzenie sprawozdania finansowego za 2016 rok	34
3.2.	Sprawozdawczość wg segmentów	34
3.3.	Rzeczowe aktywa trwałe	39
3.4.	Nieruchomości inwestycyjne	41
3.5.	Wartość firmy	42
3.6.	Pozostałe wartości niematerialne	44
3.7.	Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	45
3.8.	Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych	45
3.9.	Instrumenty pochodne i zobowiązania finansowe	48
3.10.	Odroczony podatek dochodowy	50
3.11.	Zapasy	54
3.12.	Należności handlowe oraz pozostałe należności	54
3.13.	Kontrakty długoterminowe	55
3.14.	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	55
3.15.	Kategorie i klasy instrumentów finansowych	56
3.16.	Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	59

3.17. Kapitał zakładowy	60
3.18. Pozostałe kapitały	62
3.19. Kredyty, pożyczki	64
3.20. Pozostałe zobowiązania finansowe	69
3.21. Rezerwy na pozostałe zobowiązania i obciążenia	70
3.22. Zobowiązania handlowe oraz pozostałe zobowiązania	71
3.23. Zobowiązania warunkowe	71
3.24. Zobowiązania z tytułu leasingu operacyjnego na dzień 31 grudnia 2017 roku	72
3.25. Przychody ze sprzedaży	73
3.26. Koszty sprzedanych produktów, usług, towarów i materiałów	73
3.27. Pozostałe przychody operacyjne	74
3.28. Pozostałe koszty operacyjne	74
3.29. Koszty finansowe – netto	75
3.30. Podatek dochodowy	75
3.31. Zyski (straty) kursowe – netto	76
3.32. Zysk na akcję	76
3.33. Transakcje z podmiotami powiązanymi	77
3.34. Wynagrodzenie osób zarządzających i nadzorujących w 2017 i w 2016 roku	79
3.35. Informacje o akcjonariuszach oraz akcjach posiadanych przez osoby zarządzające i nadzorujące	81
3.36. Czynniki i zdarzenia o nietypowym charakterze, mające znaczący wpływ na osiągnięte wyniki finansowe	82
3.37. Zdarzenia po dacie bilansu	83
3.38. Istotne postępowania toczące się przed sądem, organem właściwym dla postępowań arbitrażowych lub organem administracji publicznej	86
3.39. Zarządzanie kapitałem	87

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE FINANSOWE GRUPY COMARCH ZA 12 MIESIĘCY 2017 ROKU

I. Skonsolidowany bilans

AKTYWA	Nota	Stan na 31 grudnia 2017 r.	Stan na 31 grudnia 2016 r.
AKTYWA TRWAŁE			
Rzeczowe aktywa trwałe	3.3	556 838	501 111
Nieruchomości inwestycyjne	3.4	15 357	15 626
Wartość firmy	3.5	42 197	40 735
Pozostałe wartości niematerialne	3.6	63 319	61 343
Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	3.7	3 321	1 118
Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych	3.8	11 233	14 395
Pozostałe aktywa wyceniane w wartości godziwej	3.9a	2 904	492
Inwestycje pozostałe		112	106
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	3.10	31 237	35 007
Pozostałe należności		5 392	3 914
		731 910	673 847
AKTYWA OBROTOWE			
Zapasy	3.11	114 967	76 555
Należności handlowe oraz pozostałe należności	3.12	392 153	406 721
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego		2 222	5 210
Należne przychody z tytułu kontraktów długoterminowych	3.13	40 349	39 960
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	3.14	-	-
Pozostałe aktywa finansowe wyceniane wg wartości godziwej – instrumenty pochodne	3.9a	8 516	1 149
Udziały i akcje		-	1
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	3.16	207 937	235 834
		766 144	765 430
Aktywa zakwalifikowane do sprzedaży		3 861	5 598
Aktywa razem		1 501 915	1 444 875

PASYWA	Nota	Stan na 31 grudnia 2017 r.	Stan na 31 grudnia 2016 r.
KAPITAŁ WŁASNY			
Kapitał własny przypadający na akcjonariuszy Spółki			
Kapitał zakładowy	3.17	8 133	8 133
Pozostałe kapitały	3.18	143 041	143 041
Różnice kursowe		4 169	18 524
Zysk netto za okres bieżący		42 036	73 034
Niepodzielony wynik finansowy		665 525	604 691
		862 904	847 423
Udziały mniejszości		16 128	14 641
Kapitał własny razem		879 032	862 064
ZOBOWIĄZANIA			
Zobowiązania długoterminowe			
Kredyty i pożyczki	3.19	185 596	146 331
Inne zobowiązania		6 928	5 278
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej – instrumenty pochodne	3.9b	736	2 537
Pozostałe zobowiązania finansowe	3.20	446	631
Rezerwa z tyt. odroczonego podatku dochodowego	3.10	43 962	42 144
Rezerwy na pozostałe zobowiązania i obciążenia	3.21	-	-
		237 668	196 921
Zobowiązania krótkoterminowe			
Zobowiązania handlowe oraz pozostałe zobowiązania	3.22	177 320	154 493
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego		4 942	16 800
Zobowiązania z tytułu kontraktów długoterminowych	3.13	30 754	40 044
Kredyty i pożyczki	3.19	39 111	28 469
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej – instrumenty pochodne	3.9b	509	2 350
Pozostałe zobowiązania finansowe	3.20	165	6 530
Rezerwy na pozostałe zobowiązania i obciążenia	3.21	132 414	137 204
		385 215	385 890
Zobowiązania razem		622 883	582 811
Razem kapitał własny i zobowiązania		1 501 915	1 444 875

II. Skonsolidowany rachunek zysków i strat

	Nota	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Przychody ze sprzedaży	3.25	1 102 520	1 112 813
Koszty sprzedanych produktów, usług, towarów i materiałów	3.26	(832 750)	(764 600)
Zysk brutto		269 770	348 213
Pozostałe przychody operacyjne	3.27	17 673	39 063
Koszty sprzedaży i marketingu		(134 529)	(131 330)
Koszty ogólnego zarządu		(98 0760)	(102 066)
Pozostałe koszty operacyjne	3.28	(19 064)	(36 987)
Zysk operacyjny		35 774	116 893
Przychody/(Koszty) finansowe – netto	3.29	31 867	(3 809)
Udział w zyskach / (stratach) jednostek stowarzyszonych		(3 082)	(8 307)
Zysk przed opodatkowaniem		64 559	104 777
Podatek dochodowy	3.30	(21 038)	(29 054)
Zysk netto za okres		43 521	75 723
w tym:			
Zysk netto przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej		42 036	73 034
Zysk netto przypadający udziałom niedającym kontroli		1 485	2 689
		43 521	75 723
Zysk na akcję przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej za okres (wyrażony w zł na jedną akcję)			
– podstawowy	3.32	5,17	8,98
– rozwodniony	3.32	5,17	8,98

III. Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Zysk netto za okres	43 521	75 723
Pozostałe dochody całkowite	(14 353)	12 015
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek podporządkowanych	(14 353)	12 015
Razem pozostałe dochody całkowite	(14 353)	12 015
 Suma dochodów całkowitych za okres	 29 168	 87 738
przypadających akcjonariuszom jednostki dominującej	27 681	85 049
przypadających udziałom niedającym kontroli	1 487	2 689

Pozostałe dochody całkowite obejmują pozycje, które mogą zostać przeniesione w późniejszych okresach do rachunku zysków i strat.

IV. Skonsolidowane zestawienie zmian w kapitale własnym

	Przypadające na akcjonariuszy jednostki dominującej					Kapitały przypadające udziałom niedającym kontroli	Kapitał własny razem
	Kapitał zakładowy	Pozostałe kapitały	Różnice kursowe	Zysk netto za okres bieżący	Niepodzielony wynik finansowy		
Stan na 1 stycznia 2016 r.	8 133	148 226	6 509	79 651	525 040	13 022	780 581
Przeniesienie wyniku za rok 2015	-	-	-	(79 651)	79 651	-	-
Podwyższenie kapitału zakładowego	-	(5 185)	-	-	-	(1 070)	(6 255)
Dywidenda wypłacona	-	-	-	-	-	-	-
Wynik jednostek zależnych przeznaczony dla komplementariuszy spoza Grupy	-	-	-	-	-	-	-
Kapitał z wyceny opcji menedżerskiej	-	-	-	-	-	-	-
<i>Różnice kursowe⁽¹⁾</i>	-	-	12 015	-	-	-	12 015
<i>Zysk za okres⁽²⁾</i>	-	-	-	73 034	-	2 689	75 723
Całkowite dochody za okres ⁽¹⁺²⁾	-	-	12 015	73 034	-	2 689	87 738
Stan na 31 grudnia 2016 r.	8 133	143 041	18 524	73 034	604 691	14 641	862 064
Stan na 1 stycznia 2017 r.	8 133	143 041	18 524	73 034	604 691	14 641	862 064
Przeniesienie wyniku za rok 2016	-	-	-	(73 034)	73 034	-	-
Zmiana struktury właścicielskiej	-	-	-	-	-	-	-
Dywidenda wypłacona	-	-	-	-	(12 200)	-	(12 200)
Wynik jednostek zależnych przeznaczony dla komplementariuszy spoza Grupy	-	-	-	-	-	-	-
Kapitał z wyceny opcji menedżerskiej	-	-	-	-	-	-	-
<i>Różnice kursowe⁽¹⁾</i>	-	-	(14 355)	-	-	2	(14 353)
<i>Zysk za okres⁽²⁾</i>	-	-	-	42 036	-	1 485	43 521
Całkowite dochody za okres ⁽¹⁺²⁾	-	-	(14 355)	42 036	-	1 487	29 168
Stan na 31 grudnia 2017 r.	8 133	143 041	4 169	42 036	665 525	16 128	879 032

Dywidenda w kwocie 12 200 tys. PLN została wypłacona akcjonariuszom jednostki dominującej zgodnie z ustalonym terminem, tj. 11 sierpnia 2017 r.

V. Skonsolidowany rachunek przepływów pieniężnych

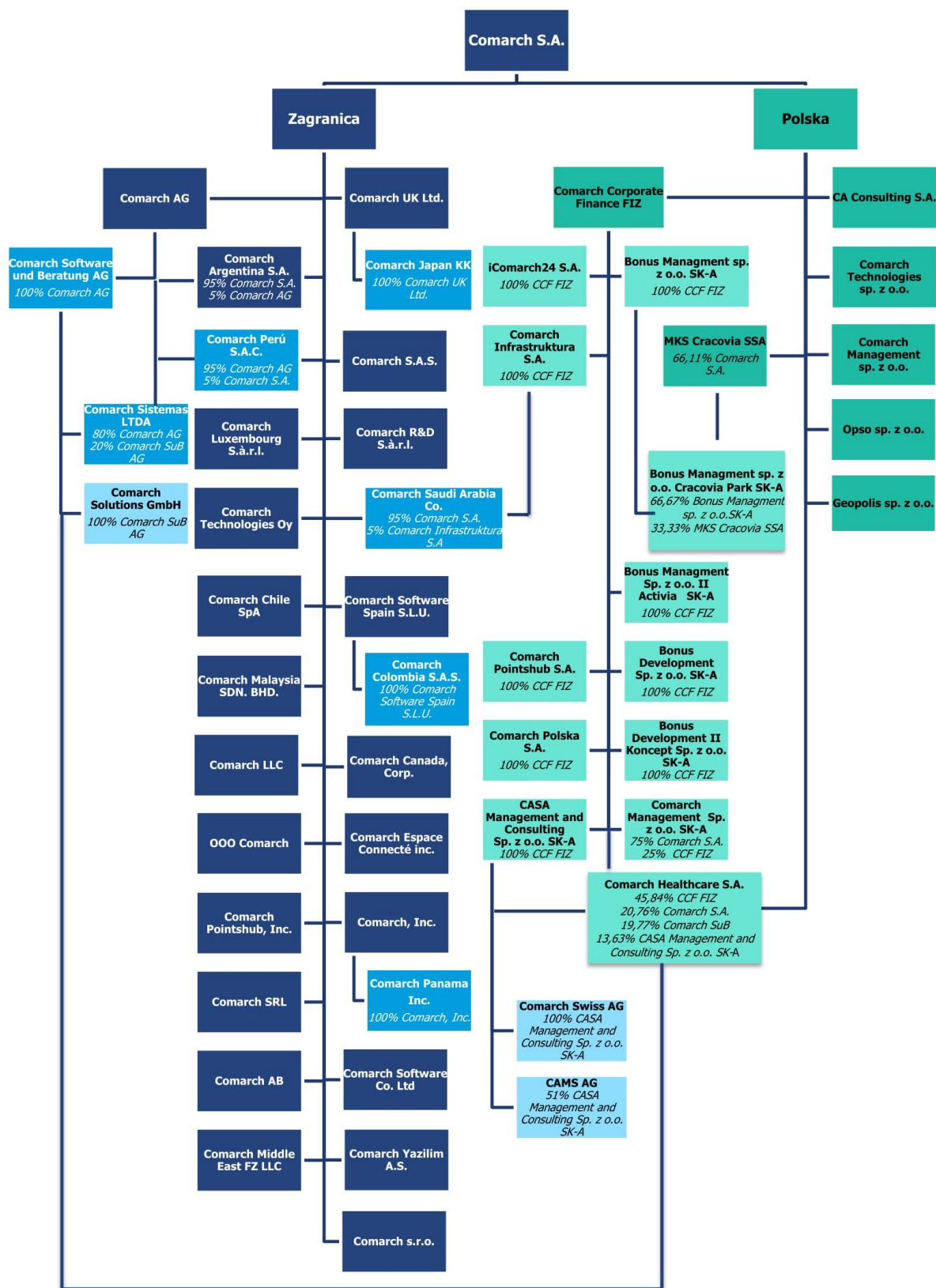
	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej		
Zysk netto	43 521	75 723
Korekty razem	38 778	38 983
Udział w zyskach (stratach) netto jednostek podporządkowanych wycenianych metodą praw własności	3 082	8 307
Amortyzacja	64 309	63 008
Zyski (straty) z tytułu różnic kursowych	(1 221)	822
Odsetki i udziały w zyskach (dywidendy)	3 712	(2 029)
Zysk (strata) z działalności inwestycyjnej	(4 264)	(6 950)
Zmiana stanu zapasów	(34 802)	(19 346)
Zmiana stanu należności	(26 267)	10 298
Zmiana stanu zobowiązań i rezerw, z wyjątkiem pożyczek i kredytów	33 946	(15 127)
Inne korekty	283	-
Zysk netto pomniejszony o korekty razem	82 299	114 706
Zapłacony podatek dochodowy	(19 384)	(20 732)
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej	62 915	93 974
Przepływy pieniężne z działalności inwestycyjnej		
Nabycie rzeczowych aktywów trwałych	(121 530)	(104 450)
Wpływy ze sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych	12 643	4 147
Nabycie wartości niematerialnych	(18 971)	(19 322)
Wpływy ze sprzedaży inwestycji w nieruchomości oraz WNIP	9 407	11 157
Wydatki na nabycie aktywów finansowych	(6 310)	(7 856)
Wydatki na inwestycje w nieruchomości	(2 130)	(6 097)
Udzielone pożyczki	(4 624)	(60)
Spłacone pożyczki	2 090	6 591
Odsetki	267	531
Zbycie aktywów finansowych	13 082	3 043
Inne wydatki na aktywa finansowe	-	-
Inne wpływy inwestycyjne	48	75
Inne wydatki inwestycyjne	(163)	(100)
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	(116 191)	(112 341)
Przepływy pieniężne z działalności finansowej		
Wpływy z tytułu emisji kapitału	-	-
Wpływy z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek	89 869	63 235
Spłata kredytów i pożyczek	(33 359)	(31 417)
Odsetki od kredytu	(3 088)	(2 505)
Wpływy z tytułu spłaconych pożyczek	-	114
Wpływy z tytułu odsetek od pożyczek	2 630	14
Inne zobowiązania finansowe (udzielone pożyczki)	(5 000)	(1 350)
Dywidendy i inne niż wypłaty na rzecz właścicieli wydatki z tytułu podziału zysku	(12 200)	-
Płatności zobowiązań z tyt. umów leasingu finansowego	(175)	(210)
Inne wpływy finansowe	1 330	16
Inne wydatki finansowe	(564)	(330)
Środki pieniężne netto z działalności finansowej	39 443	27 567
Zmiana środków pieniężnych netto	(13 833)	9 200
Środki pieniężne na początek okresu	235 825	221 781
Dodatknie (ujemne) różnice kursowe w środkach pieniężnych	(14 067)	4 844
Środki pieniężne na koniec okresu	207 925	235 825
- w tym o ograniczonej możliwości dysponowania	3 737	10 873

VI. Informacja dodatkowa

1. Informacje o strukturze i działalności Grupy

Podstawowym przedmiotem działalności Grupy Comarch („Grupa”), której jednostką dominującą jest Spółka Comarch S.A. z siedzibą w Krakowie przy Al. Jana Pawła II 39 A („Spółka”), jest działalność związana z oprogramowaniem - PKD 62.01.Z. Oznaczenie sądu rejestrowego dla Comarch S.A.: Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie, XI Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Numer KRS: 0000057567. Spółka Comarch S.A. posiada dominujący udział w Grupie pod względem osiągniętych przychodów, wartości aktywów oraz ilości i wielkości realizowanych kontraktów. Akcje Spółki Comarch S.A. są dopuszczone do obrotu giełdowego na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Czas trwania jednostki dominującej nie jest ograniczony.

1.1. Struktura kapitałowa Grupy Comarch

■ 100% Comarch S.A., chyba że wskazano inaczej.

Na dzień 31 grudnia 2017 r. jednostkami stowarzyszonymi z jednostką dominującą są:

- SoInteractive S.A. z siedzibą w Krakowie w Polsce (16,10% głosów przypada na CCF FIZ, 11,27% głosów przypada na Bonus Management sp. z o.o. II Activia SK-A),
- Metrum Capital S.A. (15,79% głosów przypada na Comarch S.A., 31,58% głosów przypada na CAMS AG),
- Thanks Again LLC z siedzibą w Tyrone, GA, USA (42,5% głosów przypada na Comarch Pointshub, Inc.).

Spółki stowarzyszone nie są konsolidowane. Udziały w nich są wyceniane metodą praw własności.

1.2. Struktura działania Grupy Comarch

Struktura działania Grupy Comarch jest następująca:

- Jednostka dominująca Comarch S.A. pozyskuje większość kontraktów w dużej mierze realizując je,
- spółki Comarch AG, Comarch S.A.S., Comarch R&D S.à r.l., Comarch Luxembourg S.à r.l., Comarch Inc., Comarch Panama Inc., Comarch Canada, Corp., Comarch Middle East FZ-LLC, Comarch LLC, OOO Comarch, Comarch Technologies Oy, Comarch UK Ltd., Comarch Chile SpA, Comarch Sistemas LTDA, Comarch Software Spain S.L.U., Comarch Yazilim A.S., Comarch SRL, Comarch Espace Connecté Inc., Comarch Malaysia SDN. BHD., Comarch AB, Comarch Argentina S.A., Comarch Colombia S.A.S., Comarch Peru S.A.C., Comarch Japan KK, Comarch Saudi Arabia Co. i Comarch Software (Shanghai) Co. Ltd pozyskują kontrakty informatyczne na rynkach zagranicznych i realizują je w całości lub w części,
- spółka Comarch Software und Beratung AG jest znaczącym na rynku niemieckim producentem oprogramowania ERP oraz integratorem systemów informatycznych. Comarch Solutions GmbH prowadzi działalność o profilu identycznym z profilem działalności spółki Comarch Software und Beratung AG,
- Comarch Swiss AG zajmuje się sprzedażą i wdrażaniem rozwiązań informatycznych Comarch (zwłaszcza w obszarach ERP i ECM) na rynku szwajcarskim,
- Comarch Polska S.A. pozyskuje kontrakty informatyczne na rynku krajowym głównie w sektorze publicznym i realizuje je w całości lub w części,
- Comarch Technologies sp. z o.o. odpowiada za rozwój technologii związanych z projektowaniem i produkcją urządzeń elektronicznych oraz związanego z nimi oprogramowania,
- CA Consulting S.A. prowadzi działalność teleinformatyczną, polegającą na świadczeniu usług informatycznych i consultingowych na rzecz Comarch S.A. oraz klientów spoza Grupy Comarch,
- Comarch Corporate Finance Fundusz Inwestycyjny Zamknięty prowadzi działalność inwestycyjną (poprzez swoje spółki zależne) w zakresie nowych technologii i usług, a także działalność inwestycyjną na rynku kapitałowym,
- Comarch Management sp. z o.o., Comarch Management sp. z o.o. SK-A, CASA Management and Consulting sp. z o.o. SK-A, CAMS AG, Bonus Management sp. z o.o. SK-A oraz Bonus Management sp. z o.o. II Activia SK-A, Comarch Pointshub, Inc. prowadzą działalność inwestycyjną na rynku kapitałowym oraz związaną z informatyką,
- przedmiotem działalności Bonus Development sp. z o.o. SK-A oraz Bonus Development sp. z o.o. II Koncept SK-A jest działalność developerska oraz inwestycyjna na rynku nieruchomości,
- Comarch Healthcare S.A. wytwarza i sprzedaje oprogramowanie związane z medycyną, urządzenia medyczne oraz świadczy usługi medyczne i diagnostyczne, a także wytwarza i dostarcza kompleksowe rozwiązania informatyczne dla sektora medycznego,
- Comarch Pointshub S.A. prowadzi działalność z zakresu Smart City,
- Comarch Infrastruktura S.A. prowadzi działalność polegającą na oferowaniu usług data center oraz outsourcingu usług informatycznych,

- iComarch24 S.A. prowadzi projekty informatyczne z zakresu e-księgowości oraz handlu elektronicznego, świadczy również usługi księgowe dla krajowych podmiotów zależnych z Grupy Comarch,
- Geopolis sp. z o.o. wdraża zintegrowane systemy GIS w jednostkach administracji publicznej,
- MKS Cracovia SSA prowadzi działalność sportową i w zakresie krzewienia kultury fizycznej,
- „Bonus MANAGEMENT spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” Cracovia Park SK-A prowadzi działalność inwestycyjną w zakresie sportu, odnowy biologicznej i rekreacji,
- Opso sp. z o.o. prowadzi działalność gastronomiczną,
- spółka Comarch s.r.o. nie prowadzi obecnie działalności operacyjnej.

1.3. Zmiany właścicielskie i zmiany w strukturze organizacyjnej w 2017 roku

W dniu 19 marca 2017 r. została zarejestrowana spółka Comarch Saudi Arabia Co. z siedzibą w Rijadzie, o kapitale zakładowym 1 mln SAR składającym się z 1 000 udziałów o wartości 1 000 SAR każdy. Comarch S.A. posiada 95% udziałów w spółce, podczas gdy Comarch Infrastruktura S.A. posiada pozostałe 5% udziałów.

W dniu 27 marca 2017 r. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie spółki Comarch Healthcare S.A. podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego o 2 mln PLN, tj. z 8 114 806,00 PLN do 10 114 806,00 PLN. Comarch Software und Beratung AG objęła w całości i opłaciła nową emisję akcji, tj. 2 mln akcji o wartości nominalnej 1,00 PLN i cenie emisyjnej 10,00 PLN za jedną akcję. Dnia 24 lipca 2017 r. powyższe podwyższenie kapitału zostało zarejestrowane w KRS.

W dniu 3 kwietnia 2017 roku nastąpiło objęcie przez Comarch S.A. 100% udziałów spółki Geopolis sp. z o.o. Comarch S.A. nabyła całość autorskich praw majątkowych do oprogramowania ERGO należącego do Geopolis sp. z o.o. a także zobowiązała się do dokapitalizowania Geopolis sp. z o.o. kwotą 4 mln PLN, co nastąpiło w kwietniu 2017 roku. Łączna wartość transakcji wyniosła 8,05 mln PLN. Geopolis sp. z o.o. zajmuje się wspieraniem informatyzacji w jednostkach administracji publicznej poprzez tworzenie i wdrażanie zintegrowanych rejestrów i ewidencji o charakterze przestrzennym, systemów zarządzania państwowym zasobem geodezyjnym i kartograficznym oraz geoportali. Zakup Geopolis sp. z o.o. pozwoli Grupie Comarch na poszerzenie portfela produktów informatycznych dla sektora publicznego. O szczegółach przeprowadzonej transakcji Spółka informowała w raportach bieżących [RB-2-2017](#) z dnia 16 marca 2017 r., [RB-4-2017](#) z dnia 31 marca 2017 r., [RB-5-2017](#) z dnia 4 kwietnia 2017 r. W dniu 10 kwietnia 2017 r. Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników podjęło uchwałę w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego spółki Geopolis sp. z o.o. z kwoty 50 000 PLN do kwoty 450 000 PLN poprzez utworzenie 800 nowych udziałów o wartości 500 PLN każdy. Wszystkie nowo utworzone udziały zostały objęte przez dotychczasowego jedynego wspólnika Spółki tj. Comarch S.A. W dniu 31 sierpnia 2017 r. podwyższenie kapitału zakładowego zostało zarejestrowane. Aktualnie kapitał zakładowy spółki wynosi 450 000 PLN i dzieli się na 900 udziałów.

W dniu 5 lipca 2017 r. Comarch S.A. wpłaciła 600 000 EUR tytułem podniesienia kapitału w spółce Comarch Software Spain S.L.U.

W dniu 7 lipca 2017 r. została zarejestrowana spółka Comarch Japan KK z siedzibą w Tokio o kapitale zakładowym 5 mln JPY składającym się z 100 udziałów o wartości 50 000 JPY każdy. Spółka Comarch UK posiada 100% udziałów i głosów w spółce Comarch Japan KK.

W dniu 10 października 2017 r. zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego w spółce Comarch Argentina S.A. z kwoty 100 000 ARS do kwoty 3 298 195 ARS.

W dniu 18 października 2017 r. Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników spółki Comarch Management Sp. z o.o. podjęło uchwałę w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego spółki o kwotę 100 000 PLN, tj. z kwoty 300 000 PLN do kwoty 400 000 PLN poprzez utworzenie 1 000 nowych udziałów o wartości nominalnej 100 PLN każdy. Comarch S.A. objęła w całości nowo utworzone udziały i dokonała wpłaty na te udziały w wysokości 100 000 PLN. Do dnia publikacji niniejszego raportu powyższe podwyższenie kapitału nie zostało zarejestrowane w KRS.

W dniu 27 października 2017 r. Comarch SRL podjęła uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego do 900 000 EUR. Kwota podwyższenia w kwocie 200 000 EUR została opłacona przez Comarch S.A., jedynego udziałowca spółki. Nadwyżka wartości emisyjnej ponad wartość nominalną w kwocie 853 386,50 EUR została przeznaczona na pokrycie strat spółki Comarch SRL z lat ubiegłych.

1.4. Zmiany właścicielskie i zmiany w strukturze organizacyjnej po dacie bilansu

W dniu 22 marca 2018 r. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie spółki Comarch Healthcare S.A. podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego o 2 mln PLN, tj. z 10 114 806,00 PLN do 12 114 806,00 PLN. Comarch Software und Beratung AG objęła w całości i opłaciła nową emisję akcji, tj. 2 mln akcji o wartości nominalnej 1,00 PLN i cenie emisyjnej 10,00 PLN za jedną akcję. Do dnia publikacji niniejszego raportu powyższe podwyższenie kapitału nie zostało zarejestrowane w KRS.

2. Opis stosowanych zasad rachunkowości

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe za 12 miesięcy 2017 roku zostało przygotowane zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości („MSR”), Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej („MSSF”) oraz interpretacjami opublikowanymi przez Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej, które zostały zatwierdzone przez Unię Europejską.

Niniejsze sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z zasadą kosztu historycznego za wyjątkiem tych pozycji, które zgodnie z niniejszymi zasadami są wyceniane w inny sposób.

Sporządzenie sprawozdania wg MSSF wymaga dokonania szeregu szacunków i zastosowania własnego osądu. W nocy 2.5 zostały zaprezentowane te obszary sprawozdania finansowego, które wymagają znaczących szacunków lub w stosunku do których wymagana jest znacząca doza osądu.

Sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez Grupę Comarch w dającej się przewidzieć przyszłości. Według Zarządu Spółki Dominującej nie istnieją okoliczności wskazujące na zagrożenie kontynuowania działalności.

Grupa Comarch sporządza rachunek zysków i strat w wersji kalkulacyjnej, natomiast rachunek przepływów pieniężnych sporządzany jest metodą pośrednią.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Comarch za 12 miesięcy 2017 roku obejmuje sprawozdania następujących spółek:

Nazwa spółki	Charakter powiązań	Metoda konsolidacji	Udział Comarch S.A. w kapitale zakładowym
Comarch S.A.	Jednostka dominująca	Pełna	
Comarch AG	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Sistemas LTDA	Jednostka zależna	Pełna	80% w posiadaniu Comarch AG, 20% w posiadaniu Comarch Software und Beratung AG
Comarch Peru S.A.C.	Jednostka zależna	Pełna	95% w posiadaniu Comarch AG, 5% w posiadaniu Comarch S.A.
Comarch Software und Beratung AG	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch AG
Comarch Solutions GmbH	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch Software und Beratung AG

Comarch S.A.S.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch R&D S.à r.l.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Luxembourg S.à r.l.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Inc.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Panama Inc.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch Inc.
Comarch Canada, Corp.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Espace Connecté Inc.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Middle East FZ-LLC	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch LLC	Jednostka zależna	Pełna	100%
OOO Comarch	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Software (Shanghai) Co. Ltd.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Technologies Oy	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch UK Ltd.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Japan KK	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch UK
Comarch Chile SpA	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Software Spain S.L.U.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Colombia S.A.S.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch Software Spain S.L.U.
Comarch Yazilim A.S.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch SRL	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Malaysia SDN. BHD.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch s.r.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Pointshub, Inc.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch AB	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Argentina S.A.	Jednostka zależna	Pełna	95% w posiadaniu Comarch S.A., 5% w posiadaniu Comarch AG
Comarch Saudi Arabia Co.	Jednostka zależna	Pełna	95% w posiadaniu Comarch S.A.,

			5% w posiadaniu Comarch Infrastruktura S.A.
Comarch Technologies sp. z o.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%
CA Consulting S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Geopolis sp. z o.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Management sp. z o.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Corporate Finance Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Jednostka zależna	Pełna	100% ogólnej liczby certyfikatów inwestycyjnych,
Comarch Management sp. z o.o. SK-A	Jednostka zależna	Pełna	26,45% w posiadaniu Comarch S.A., 8,82% w posiadaniu CCF FIZ, 64,73% akcji nabytych w celu umorzenia przez Comarch Management sp. z o.o. SK-A
Bonus Management sp. z o.o. SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Bonus MANAGEMENT sp. z o.o. Cracovia Park SK-A	Jednostka zależna	Pełna	50% w posiadaniu Bonus Management sp. z o.o. SK-A, 50% w posiadaniu MKS Cracovia SSA
Bonus Development sp. z o.o. SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Bonus Management sp. z o.o. II Activia SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Bonus Development sp. z o.o. II Koncept SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Comarch Healthcare S.A.	Jednostka zależna	Pełna	45,84% w posiadaniu CCF FIZ 20,76% w posiadaniu Comarch S.A., 19,77% w posiadaniu Comarch Software und Beratung AG, 13,63% w posiadaniu CASA Management and Consulting sp. z o.o. SKA
Comarch Polska S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Comarch Pointshub S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Comarch Infrastruktura S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
iComarch24 S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
CASA Management and Consulting sp. z o.o. SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ

Comarch Swiss AG	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CASA Management and Consulting sp. z o.o. SK-A
CAMS AG	Jednostka zależna	Pełna	51% w posiadaniu CASA Management and Consulting sp. z o.o. SK-A
Opso sp. z o.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%

2.1. Zasady wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego

2.1.1. Sprawozdawczość dotycząca segmentów

Dla Grupy Kapitałowej Comarch podstawowym rodzajem segmentów operacyjnych są segmenty branżowe, a pomocniczym rodzajem segmentów operacyjnych są segmenty geograficzne. Objęte konsolidacją jednostki Grupy Kapitałowej Comarch prowadzą następujące rodzaje działalności:

- sprzedaż systemów informatycznych i usług z nimi związanych w tym również produkcja oprogramowania dla medycyny oraz sprzedaż sprzętu informatycznego (dalej jako „Segment IT”),
- działalność sportową (dalej jako „Segment Sport”) prowadzoną przez MKS Cracovia SSA,
- działalność związaną z inwestowaniem na rynku kapitałowym i na rynku nieruchomości (dalej jako „Segment Inwestycje”),
- działalność w zakresie świadczenia usług medycznych (dalej jako „Segment Medycyna”).

Dominujący udział w przychodach ze sprzedaży, wynikach oraz aktywach posiada Segment IT. Ze względu na specyfikę działalności segment IT prezentowany jest z wydzieleniem rynku DACH (Niemcy, Austria, Szwajcaria), rynku polskiego oraz rynków pozostałych. Ze względu na geograficzny podział działalności Grupa Comarch wyróżnia następujące segmenty rynku: Polska, Rejon DACH (Niemcy, Austria, Szwajcaria), Pozostałe kraje. Segment Sport, Segment Inwestycje i Segment Medycyna prowadzą działalność wyłącznie na terenie Polski. Ze względu na to, że jedynie Segment IT prowadzi działalność poza krajem i jednocześnie ponoszone w Segmencie IT koszty w znacznej mierze są wspólne dla sprzedaży eksportowej oraz krajowej nie jest celowe ustalanie wyniku odrębnie dla działalności eksportowej i krajowej. Sprzedaż Grupy Comarch jest mocno zdywersyfikowana i nie występuje uzależnienie od jednego odbiorcy. W ciągu 12 miesięcy 2017 roku sprzedaż do żadnego z kontrahentów nie przekroczyła 10% całkowitej sprzedaży Grupy Comarch. Rozkład przychodów ze sprzedaży osiągniętych przez Grupę Kapitałową Comarch na przestrzeni roku 2017 przedstawiał się następująco: 22% rocznej sprzedaży zostało zrealizowane w pierwszym kwartale, 22% w drugim kwartale, 24% w trzecim kwartale oraz 32% w czwartym kwartale. Na przestrzeni roku 2018 Spółka spodziewa się rozkładu przychodów ze sprzedaży zbliżonego do tego z 2017 roku.

2.1.2. Konsolidacja

a) Jednostki zależne

Jednostki zależne to wszelkie jednostki (w tym jednostki specjalnego przeznaczenia), w odniesieniu do których Grupa ma zdolność kierowania ich polityką finansową i operacyjną, co zwykle towarzyszy posiadaniu większości ogólnej liczby głosów w organach stanowiących. Przy dokonywaniu oceny, czy Grupa kontroluje daną jednostkę uwzględnia się istnienie i wpływ potencjalnych praw głosu, które w danej chwili można zrealizować lub zamienić. Jednostki zależne podlegają pełnej konsolidacji od dnia przejęcia nad nimi kontroli przez Grupę. Przestaje się je konsolidować z dniem ustania kontroli.

Przejęcia jednostek i wyodrębnionych części działalności rozlicza się metodą nabycia. Każdorazowo płatność przekazana w wyniku połączenia jednostek wyceniana jest w zagregowanej wartości godziwej (na dzień dokonania zapłaty) przekazanych aktywów, poniesionych lub przejętych zobowiązań oraz

instrumentów kapitałowych wyemitowanych przez Grupę w zamian za przejęcie kontroli nad jednostką przejmowaną. Koszty bezpośrednio związane z połączeniem jednostek gospodarczych ujmowane są w wyniku finansowym w momencie ich poniesienia.

W określonych przypadkach, przekazana płatność zawiera także aktywa lub zobowiązania wynikające z płatności warunkowej, mierzonej na dzień nabycia w wartości godziwej. Zmiany wartości godziwej płatności warunkowej w kolejnych okresach ujmowane są jako zmiany kosztu połączenia jedynie jeżeli mogą być zaklasyfikowane jako zmiany w okresie pomiaru. Wszystkie inne zmiany rozliczane są zgodnie z odpowiednimi regulacjami MSSF. Zmiany w wartości godziwej płatności warunkowej zakwalifikowanej jako element kapitałowy nie są ujmowane.

Dające się zidentyfikować aktywa, zobowiązania i zobowiązania warunkowe jednostki przejmowanej spełniające warunki ujęcia zgodnie z MSSF 3 „Połączenia jednostek gospodarczych” ujmuje się w wartości godziwej na dzień przejęcia, z uwzględnieniem wyjątków zawartych w MSSF 3.

W razie nabycia kontroli w następstwie kilku następujących po sobie transakcji, udziały będące w posiadaniu Grupy na dzień objęcia kontroli są wyceniane w wartości godziwej z odniesieniem skutków w rachunek zysków i strat. Kwoty narosłe z tytułu udziałów w tej jednostce odniesione uprzednio do innych składników całkowitych dochodów są przenoszone do rachunku zysków i strat.

Wartość firmy wynikającą z przejęcia ujmuje się w aktywach i początkowo wykazuje po kosztach, jako wartość kosztów przejęcia przekraczającą udział Grupy w wartości godziwej netto dających się zidentyfikować ujętych aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych. Jeśli po przeszacowaniu udział Grupy w wartości godziwej netto dających się zidentyfikować aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych jednostki przejmowanej przekracza koszt połączenia jednostek gospodarczych, nadwyżkę ujmuje się niezwłocznie w wyniku finansowym.

Transakcje, rozrachunki i nie zrealizowane zyski na transakcjach pomiędzy spółkami Grupy są eliminowane. Nie zrealizowane straty również podlegają eliminacji, chyba że transakcja dostarcza dowodów na utratę wartości przez przekazany składnik aktywów. Zasady rachunkowości stosowane przez jednostki zależne zostały zmienione, tam gdzie było to konieczne, dla zapewnienia zgodności z zasadami rachunkowości stosowanymi przez Grupę.

b) Jednostki stowarzyszone

Jednostki stowarzyszone to wszelkie jednostki, na które Grupa wywiera znaczący wpływ, lecz których nie kontroluje, co zwykle towarzyszy posiadaniu od 20 do 50% ogólnej liczby głosów w organach stanowiących. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych rozlicza się metodą praw własności i ujmuje początkowo według kosztu. Inwestycja Grupy w jednostkach stowarzyszonych obejmuje określoną w dniu nabycia wartość firmy.

Udział Grupy w wyniku finansowym jednostek stowarzyszonych od dnia nabycia ujmuje się w rachunku zysków i strat, zaś jej udział w zmianach stanu innych kapitałów od dnia nabycia – w innych kapitałach. O łączne zmiany stanu od dnia nabycia koryguje się wartość bilansową inwestycji. Gdy udział Grupy w stratach jednostki stowarzyszonej staje się równy lub większy od udziału Grupy w tej jednostce stowarzyszonej, obejmującego ewentualne inne niezabezpieczone należności, Grupa zaprzestaje ujmować dalsze straty, chyba, że wzięła na siebie obowiązki lub dokonała płatności w imieniu danej jednostki stowarzyszonej.

Nie zrealizowane zyski na transakcjach pomiędzy Grupą, a jej jednostkami stowarzyszonymi eliminuje się proporcjonalnie do udziału Grupy w jednostkach stowarzyszonych. Nie zrealizowane straty również są eliminowane, chyba że transakcja dostarcza dowodów na wystąpienie utraty wartości przekazywanego składnika aktywów. Zasady rachunkowości stosowane przez jednostki stowarzyszone zostały, tam gdzie było to konieczne, zmienione dla zapewnienia zgodności z zasadami rachunkowości stosowanymi przez Grupę.

c) Zasady ujmowania Grupy Comarch SuB w sprawozdaniu skonsolidowanym

Spółka Comarch Software und Beratung AG będąca jednostką dominującą dla spółek Grupy Comarch SuB począwszy od 2013 roku nie sporządza samodzielnie skonsolidowanego sprawozdania finansowego obejmującego dane spółki Comarch Software und Beratung AG i jej jednostek zależnych. Comarch S.A.,

jednostka dominująca Grupy Comarch, sporządza w sposób bezpośredni skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmujące dane Spółki Comarch S.A. i wszystkich pozostałych jednostek zależnych (w tym Comarch SuB i jej spółek zależnych).

2.1.3. Wycena pozycji wyrażonych w walutach obcych

a) Waluta funkcjonalna i waluta prezentacji

Pozycje zawarte w sprawozdaniach finansowych poszczególnych jednostek Grupy wycenia się w walucie podstawowego środowiska gospodarczego, w którym dana jednostka prowadzi działalność („waluta funkcjonalna”). Skonsolidowane sprawozdanie finansowe prezentowane jest w polskich złotych (PLN), która jest walutą funkcjonalną i walutą prezentacji jednostki dominującej.

b) Transakcje i salda wyrażone w walutach obcych

Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia tych transakcji oraz wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań pieniężnych wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w rachunku zysków i strat, o ile nie odracza się ich w kapitale własnym, gdy kwalifikują się do uznania za zabezpieczenie przepływów pieniężnych i zabezpieczenie udziałów w aktywach netto.

Różnice kursowe z tytułu pozycji niepieniężnych, takich jak instrumenty kapitałowe wyceniane według wartości godziwej w korespondencji z rachunkiem zysków i strat, wykazuje się w ramach zysków i strat z tytułu zmian wartości godziwej. Różnice kursowe z tytułu takich pozycji niepieniężnych jak instrumenty kapitałowe zaklasyfikowane do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży uwzględnia się w kapitale z wyceny w wartości godziwej.

c) Spółki wchodzące w skład Grupy

Wyniki i sytuację finansową wszystkich jednostek Grupy (z których żadna nie prowadzi działalności w warunkach hiperinflacji), których waluty funkcjonalne różnią się od waluty prezentacji, przelicza się na walutę prezentacji w następujący sposób:

- aktywa i zobowiązania w każdym prezentowanym bilansie przelicza się według kursu zamknięcia obowiązującego na ten dzień bilansowy,
- przychody i koszty w każdym rachunku zysków i strat przelicza się według kursów średnich (chyba, że kurs średni nie stanowi zadowalającego przybliżenia skumulowanego wpływu kursów z dni transakcji – w takim wypadku przychody i koszty przelicza się według kursów z dni transakcji), a wszystkie wynikające stąd różnice kursowe ujmuje się jako odrębny składnik kapitału własnego.

Przy konsolidacji, różnice kursowe z tytułu przeliczenia inwestycji netto w jednostkach zagranicznych oraz kredytów, pożyczek i innych instrumentów walutowych wyznaczonych na zabezpieczenia takich inwestycji ujmuje się w kapitale własnym. Przy sprzedaży jednostki prowadzącej działalność za granicą, takie różnice kursowe ujmuje się w rachunku zysków i strat jako część zysku lub straty ze sprzedaży.

Wartość firmy i korekty do poziomu wartości godziwej, które powstają przy nabyciu jednostki zagranicznej, traktuje się jako aktywa i zobowiązania jednostki zagranicznej oraz przelicza według kursu zamknięcia.

Kursy EURO użyte do przeliczania danych finansowych

Średni kurs NBP

z dnia 31.12.2017 r.	4,1709
z dnia 31.12.2016 r.	4,4240

Średnia arytmetyczna średnich kursów NBP na koniec każdego miesiąca

za okres 1.01 - 31.12.2017 r.	4,2447
za okres 1.01 - 31.12.2016 r.	4,3757

Kursy wybranych walut użyte do przeliczania danych bilansowych**Średni kurs NBP dla USD**

z dnia 31.12.2017 r.	3,4813
z dnia 31.12.2016 r.	4,1793

Średni kurs NBP dla CHF

z dnia 31.12.2017 r.	3,5672
z dnia 31.12.2016 r.	4,1173

Średni kurs NBP dla GBP

z dnia 31.12.2017 r.	4,7001
z dnia 31.12.2016 r.	5,1445

Średni kurs NBP dla DKK

z dnia 31.12.2017 r.	0,5602
z dnia 31.12.2016 r.	0,5951

Średni kurs NBP dla CAD

z dnia 31.12.2017 r.	2,7765
z dnia 31.12.2016 r.	3,0995

2.1.4. Inwestycje**a) Aktywa finansowe wykazywane według wartości godziwej, z zyskami lub stratami rozliczanymi przez rachunek zysków i strat**

Kategoria ta obejmuje dwie podkategorie: aktywa finansowe przeznaczone do obrotu oraz aktywa finansowe przeznaczone w momencie ich początkowego ujęcia do wyceny według wartości godziwej, z zyskami lub stratami ujmowanymi w rachunku zysków i strat. Składnik aktywów finansowych zalicza się do tej kategorii, jeżeli nabyty został przede wszystkim w celu sprzedaży w krótkim terminie lub jeżeli został zaliczony do tej kategorii przez Zarząd. Instrumenty pochodne również zalicza się do „przeznaczonych do obrotu”, o ile nie zostały przeznaczone na zabezpieczenia. Tego typu instrumenty są wykazywane osobno w bilansie w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe”. Aktywa z tej kategorii zalicza się do aktywów obrotowych, jeżeli są przeznaczone do obrotu lub ich realizacji oczekuje się w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

b) Pożyczki i należności

Pożyczki i należności to nie zaliczane do instrumentów pochodnych aktywa finansowe o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach, nie notowane na aktywnym rynku. Powstają wówczas, gdy Grupa wydaje środki pieniężne, towary lub usługi bezpośrednio dłużnikowi, nie mając zamiaru wprowadzać swojej należności do obrotu. Zalicza się je do aktywów obrotowych, o ile termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy od dnia bilansowego. Pożyczki i należności o terminie wymagalności przekraczającym 12 miesięcy od dnia bilansowego zalicza się do aktywów trwałych. Pożyczki i należności zalicza się do wykazywanych w bilansie należności handlowych i usług oraz pozostałych należności.

c) Inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności

Inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności to niezaliczane do instrumentów pochodnych aktywa finansowe o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach i ustalonym terminie zapadalności, które Zarządy jednostek tworzących Grupę zamierzają i są w stanie utrzymać do terminu zapadalności.

d) Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży to nie zaliczone do instrumentów pochodnych instrumenty finansowe przeznaczone do tej kategorii albo nie zaliczone do żadnej z pozostałych. Zalicza się je do aktywów trwałych, o ile Zarząd nie zamierza zbyć inwestycji w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Transakcje zakupu i sprzedaży inwestycji ujmują się na dzień przeprowadzenia transakcji – dzień, w którym Grupa zobowiązuje się zakupić lub sprzedać dany składnik aktywów. Inwestycje ujmują się początkowo według wartości godziwej powiększonej, w przypadku składnika aktywów niekwalifikowanych jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, o koszty transakcyjne. Inwestycje wyłącza się z ksiąg rachunkowych, gdy prawa do uzyskiwania przepływów pieniężnych z ich tytułu wygasły lub zostały przeniesione i Grupa dokonała przeniesienia zasadniczo całego ryzyka i wszystkich pożytków z tytułu ich własności.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży oraz aktywa finansowe wykazywane według wartości godziwej, z zyskami lub stratami wykazywanymi w rachunku zysków i strat, wykazuje się po początkowym ujęciu według wartości godziwej. Pożyczki i należności oraz inwestycje utrzymywane do terminu wymagalności wykazuje się według skorygowanej ceny nabycia (zamortyzowanego kosztu), metodą efektywnej stopy procentowej. Zrealizowane i nie zrealizowane zyski i straty z tytułu zmian wartości godziwej aktywów finansowych wykazywanych według wartości godziwej, z zyskami lub stratami rozliczanymi w korespondencji z w rachunkiem zysków i strat wykazuje się w rachunku zysków i strat, w okresie, w którym powstały. Nie zrealizowane zyski i straty z tytułu zmian wartości godziwej niepieniężnych papierów wartościowych zaliczonych do „dostępnych do sprzedaży” ujmują się w kapitale własnym. W razie sprzedaży papierów wartościowych zaliczonych do „dostępnych do sprzedaży” lub utraty przez nie wartości, łączne dotychczasowe korekty do poziomu aktualnej wartości godziwej wykazuje się w rachunku zysków i strat jako zyski i straty na inwestycyjnych papierach wartościowych.

Wartość godziwa inwestycji notowanych wynika z ich bieżącej ceny zakupu. Jeżeli rynek na dany składnik aktywów finansowych nie jest aktywny (a także w odniesieniu do nie notowanych papierów wartościowych), Grupa ustala wartość godziwą stosując techniki wyceny. Obejmują one wykorzystanie niedawno przeprowadzonych transakcji na normalnych zasadach rynkowych, odwołanie się do innych instrumentów, które są w zasadzie identyczne, analizę zdyskontowanych przepływów pieniężnych oraz powszechnie uznane za poprawne modele wyceny instrumentów pochodnych, oparte na danych wejściowych pochodzących z aktywnego rynku.

Grupa dokonuje na każdy dzień bilansowy oceny, czy występują obiektywne dowody na to, że składnik aktywów finansowych lub grupa aktywów finansowych utraciły na wartości. W odniesieniu do kapitałowych papierów wartościowych zaliczonych do „dostępnych do sprzedaży”, przy ustalaniu, czy papiery wartościowe utraciły na wartości bierze się pod uwagę znaczący lub przedłużający się spadek wartości godziwej danego papieru wartościowego poniżej jego kosztu. Jeżeli takie dowody występują w przypadku aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, łączne dotychczasowe straty – ustalone jako różnica pomiędzy ceną nabycia, a aktualną wartością godziwą, pomniejszona o ewentualne straty z tytułu utraty wartości ujęte wcześniej w rachunku zysków i strat – wyłącza się z kapitału własnego i ujmują w rachunku zysków i strat. Straty z tytułu utraty wartości ujęte wcześniej w rachunku zysków i strat z tytułu instrumentów kapitałowych nie podlegają odwróceniu w korespondencji z rachunkiem zysków i strat.

2.1.5. Aktywa trwałe

a) Wartości niematerialne

Wartości niematerialne ujmowane są w ewidencji według cen nabycia pomniejszone o dotychczasowe umorzenie i ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Grupa dokonuje odpisów amortyzacyjnych metodą liniową. Przyjęto następujące stawki amortyzacyjne:

■ oprogramowanie komputerowe	30%
■ licencje	30%
■ prawa autorskie	30%
■ pozostałe prawa	10 - 20%

Przyjęte stawki amortyzacyjne odpowiadają oszacowanemu okresowi użytkowania wartości niematerialnych, za wyjątkiem kart zawodników (dot. MKS Cracovia SSA), które amortyzowane są w okresie obowiązującej umowy z danym zawodnikiem.

W przypadku wartości niematerialnych nabytych w celu wykorzystania w konkretnym projekcie okres amortyzacji ustala się jako okres trwania projektu.

Prawo wieczystego użytkowania gruntów dotyczących MKS Cracovia SSA zostało nabyte i jest traktowane jako wartość niematerialna, o nieokreślonym okresie użytkowania i dlatego nie jest amortyzowane. Grunty będące w użytkowaniu wieczystym spółki MKS Cracovia SSA nie podlegają amortyzacji, gdyż posiadają nieokreślony okres użytkowania, z uwagi na fakt, iż Spółka spodziewa się, że nastąpi odnowienie prawa wieczystego użytkowania i odbędzie się to bez ponoszenia znaczących kosztów, gdyż Spółka nie jest zobowiązana do spełnienia żadnych warunków, o których zależałoby przedłużenie tego prawa.

Wieczyste użytkowanie w Polsce traktowane jest jako synonim własności a nie dzierżawy, po zakończeniu której użytkownik oddaje grunt. Spółka nie spodziewa się poniesienia znaczących kosztów przy odnowieniu prawa wieczystego użytkowania w kontekście dotychczasowych działań współwłaściciela MKS Cracovia SSA czyli Gminy Kraków. Miasto wspiera działalność sportowa w tym MKS Cracovia SSA m in. poprzez:

- dofinansowywanie budowy infrastruktury sportowej,
- umorzenie podatku od nieruchomości,
- wniesienie aportem opłat za użytkowanie wieczyste.

Prawo wieczystego użytkowania gruntów dotyczących jednostki dominującej jest amortyzowane przez określony czas użytkowania (założony od momentu nabycia okres użytkowania wynosi od 84 do 99 lat). Średnia stawka amortyzacyjna wynosi 1,2%.

Wartości niematerialne nabyte w wyniku przejęcia A-MEA Informatik AG (obecnie Comarch Swiss AG) obejmują wartość relacji z klientami spółki. Aktywo to zostało ujęte odrębnie od wartości firmy jako wartości niematerialne i prawne i zostało ujęte na dzień przejęcia w bilansie Grupy Comarch wg wartości godziwej. Grupa dokonuje odpisów amortyzacyjnych wartości niematerialnych nabytych w wyniku przejęcia A-MEA Informatik AG metodą liniową, przyjęto okres amortyzacji równy przewidywanemu okresowi osiągnięcia korzyści ekonomicznych z tytułu istniejących relacji z klientami, czyli 60 miesięcy. Rozliczanie amortyzacji zakończono w roku 2016.

Wartości niematerialne nabyte w wyniku przejęcia ESAProjekt sp. z o.o. (obecnie Comarch Healthcare S.A.) obejmują prawa majątkowe do oprogramowania Optimed, OptiNFZKom, BaKS, Carber, SDK, Repos. Aktywa te zostały ujęte odrębnie od wartości firmy jako wartości niematerialne i prawne i zostało ujęte na dzień przejęcia w bilansie Grupy Comarch wg wartości godziwej. Grupa dokonuje odpisów amortyzacyjnych wartości niematerialnych nabytych w wyniku przejęcia ESAProjekt sp. o.o. metodą liniową, przyjęto okres amortyzacji równy przewidywanemu okresowi osiągnięcia korzyści ekonomicznych ze sprzedaży oprogramowania, czyli 60 miesięcy. Rozliczanie amortyzacji zakończono w roku 2016.

b) Wartość firmy

Wartość firmy stanowi nadwyżkę kosztu przejęcia nad wartością godziwą udziału Grupy w możliwych do zidentyfikowania aktywach netto (obejmujących możliwe do zidentyfikowania aktywa nabyte oraz zobowiązania i zobowiązania warunkowe przejęte w ramach połączenia) przejętej jednostki zależnej/stowarzyszonej na dzień przejęcia. Wartość firmy z przejęcia jednostek zależnych ujmuje się w ramach wartości niematerialnych. Wartość firmy z przejęcia jednostek stowarzyszonych ujmuje się w ramach inwestycji w jednostkach stowarzyszonych. Wartość firmy jest testowana corocznie na dzień bilansowy kończący rok obrotowy pod kątem utraty wartości i wykazywana w bilansie według kosztu pomniejszonego o skumulowane odpisy z tytułu ewentualnej utraty wartości. Zyski i straty ze zbycia jednostki uwzględniają wartość bilansową wartości firmy dotyczącą sprzedanej jednostki.

W celu przeprowadzenia testu pod kątem możliwej utraty wartości wartość firmy alokowana jest do ośrodków wypracowujących środki pieniężne.

c) Rzeczowe aktywa trwałe**Środki trwałe**

Wycenione zostały według cen nabycia lub kosztów wytworzenia pomniejszone o dotychczasowe umorzenie i ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Przyjęte stawki amortyzacyjne odpowiadają ekonomicznej użyteczności środków trwałych.

Szczegółowe zasady amortyzowania środków trwałych przyjętych przez Spółkę są następujące: środki amortyzowane są metodą liniową przy zastosowaniu stawek amortyzacyjnych odpowiadających oszacowanemu okresowi użytkowania. W szczególności stawki amortyzacyjne wynoszą: 2,5% (budynki i budowle), 30% (maszyny i urządzenia) i 20% (meble, wyposażenie, pozostałe środki). W przypadku środków trwałych nabytych w celu wykorzystania w konkretnym projekcie okres amortyzacji ustala się jako okres trwania projektu.

Środki trwałe w budowie

Środki trwałe w budowie wycenione są według ceny nabycia pomniejszone o ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Odsetki od kredytu inwestycyjnego w okresie realizacji inwestycji aktywowane są w pozycji środki trwałe w budowie. Odsetki od kredytu inwestycyjnego po przyjęciu środka trwałego sfinansowanego kredytem obciążają wynik roku w pozycji koszty finansowe.

Ulepszenia w obcych środkach trwałych

Ulepszenia w obcych środkach trwałych wycenione są według ceny nabycia pomniejszone o dotychczasowe umorzenie i ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości.

d) Leasing

Grupa użytkuje na zasadach leasingu samochody oraz sprzęt komputerowy. Ponieważ na mocy zawartych umów nastąpiło zasadniczo przeniesienie całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania przedmiotu leasingu, ujęte są one w księgach na zasadach leasingu finansowego. Wprowadzone zostały do ksiąg jako aktywa i zobowiązania w kwotach równych wartości minimalnych opłat leasingowych ustalonych na dzień rozpoczęcia leasingu. Opłaty leasingowe rozdziela się pomiędzy koszty finansowe i zmniejszenia niespłaconego salda zobowiązań. Część odsetkowa kosztów finansowych obciąża rachunek wyników przez okres trwania leasingu w taki sposób, aby uzyskać stałą stopę procentową w stosunku do niespłaconego salda. Środki użytkowane na zasadach leasingu podlegają amortyzacji przez krótszy z okresów: okres umowy lub użytkowania.

e) Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe

Dotyczą długoterminowej części czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów.

f) Utrata wartości aktywów

Aktywa o nieokreślonym okresie użytkowania nie podlegają amortyzacji, lecz corocznie są testowane pod kątem możliwej utraty wartości. Aktywa podlegające amortyzacji analizuje się pod kątem utraty wartości, ilekroć jakieś zdarzenia lub zmiany okoliczności wskazują na możliwość niezrealizowania ich wartości bilansowej. Stratę z tytułu utraty wartości ujmuje się w wysokości kwoty, o jaką wartość bilansowa danego składnika aktywów przewyższa jego wartość odzyskiwalną. Wartość odzyskiwalna to wyższa z dwóch kwot: wartości godziwej pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży i wartości użytkowej. Dla potrzeb analizy pod kątem utraty wartości, aktywa grupuje się na najniższym poziomie, w odniesieniu do którego występują dające się zidentyfikować odrębnie przepływy pieniężne (ośrodki wypracowujące środki pieniężne).

2.1.6. Aktywa obrotowe**a) Zapasy (produkty w toku oraz materiały i towary)**

Wykazywana w sprawozdaniu produkcja w toku dotyczy wytwarzanego przez Grupę i przeznaczonego do wielokrotnej sprzedaży oprogramowania. Produkcja w toku jest wyceniana według technicznych bezpośrednich kosztów wytworzenia.

Wytworzone przez Grupę i przeznaczone do wielokrotnej sprzedaży oprogramowanie użytkowe wyceniane jest w okresie przynoszenia przez nie korzyści ekonomicznych, nie dłuższym niż 36 miesięcy, jakie następują od rozpoczęcia sprzedaży, w wysokości nadwyżki kosztów ich wytworzenia nad przychodami netto uzyskanymi ze sprzedaży tych produktów w ciągu kolejnych 36 miesięcy. Nie odpisane po tym okresie koszty wytworzenia zwiększają pozostałe koszty operacyjne.

W zależności od charakteru wytworzonego oprogramowania i oceny możliwości jego sprzedaży stosuje się zasadę odpisywania w koszt własny poniesionych na jego wytworzenie nakładów w wysokości od 50% do 100% zafakturowanej w powyższym okresie sprzedaży. Jeżeli Spółka posiada wcześniej informacje o ograniczeniu możliwości dalszej sprzedaży, niezwłocznie dokonuje odpisu aktualizującego wartość produkcji w toku w wysokości nakładów, w stosunku, do których występuje prawdopodobieństwo nie odzyskania, bądź też dokonuje jednorazowo odpisania całości nierozliczonych nakładów (w zależności od stopnia oceny ryzyka) w ciężar kosztu własnego sprzedaży.

Ewidencja materiałów i towarów prowadzona jest według rzeczywistych cen nabycia. Rozchody wyceniane są według zasady pierwsze przyszło, pierwsze wyszło (FIFO). Materiały i towary wycenione są według rzeczywistych cen nabycia nie wyższych od cen sprzedaży netto.

b) Należności

Na dzień powstania ujmuje się je w księgach według wartości godziwej, a w następnych okresach wg skorygowanej ceny nabycia (zamortyzowanego kosztu).

Należności w zależności od terminu wymagalności (do 12 miesięcy od dnia bilansowego lub powyżej 12 miesięcy od dnia bilansowego) wykazywane są jako krótkoterminowe lub długoterminowe.

W celu urealnienia wartości, należności zostały pomniejszone o odpisy aktualizujące wartość należności wątpliwych. Odpis z tytułu utraty wartości odpowiada różnicy pomiędzy wartością bilansową a wartością bieżącą rzeczywistych przepływów pieniężnych z danego składnika aktywów. Ze względu na specyfikę działalności (występowanie w ograniczonym zakresie należności od tzw. kontrahentów masowych), dokonywanie stosownych odpisów aktualizacyjnych odbywa się drogą szczegółowej identyfikacji należności i oceny zagrożenia wpływu środków pieniężnych wynikających z uwarunkowań umownych i biznesowych.

c) Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

Kategoria ta obejmuje środki pieniężne w kasie i na rachunkach bankowych, depozyty bankowe płatne na żądanie, płynne krótkoterminowe papiery wartościowe oraz inne krótkoterminowe inwestycje o dużej płynności.

d) Rozliczenie kontraktów długoterminowych

Koszty związane z kontraktami długoterminowymi ujmuje się w momencie poniesienia. Wynik na kontraktach ustala się według stopnia zaawansowania prac, o ile jest możliwe wiarygodne ustalenie stopnia zaawansowania. Jeżeli nie można wiarygodnie oszacować wyniku umowy, to przychody ujmuje się wyłącznie do wysokości poniesionych kosztów umowy, dla których istnieje prawdopodobieństwo ich odzyskania. Stopień zaawansowania mierzy się w oparciu o wyrażony procentowo stosunek kosztów poniesionych do dnia bilansowego, do łącznych szacowanych kosztów z tytułu kontraktu. Jeżeli prawdopodobne jest że łączne koszty z tytułu umowy przekroczą łączne przychody, to przewidywaną stratę ujmuje się natychmiast.

Grupa prezentuje w aktywach pozycję „Należne przychody z tytułu kontraktów długoterminowych” w przypadku gdy występuje nadwyżka poniesionych kosztów i ujętych zysków z tytułu kontraktów długoterminowych, nad wartością zafakturowanej sprzedaży do kontrahentów. W przeciwnym przypadku, tj. gdy występuje nadwyżka zafakturowanej sprzedaży do kontrahentów nad wartością poniesionych kosztów i ujętych zysków z tytułu kontraktów długoterminowych, Grupa prezentuje w zobowiązaniach pozycję „Zobowiązania z tytułu kontraktów długoterminowych”. Ww. nadwyżki są ustalane dla każdego kontraktu osobno i prezentowane rozdzielnie bez saldowania poszczególnych pozycji.

e) Aktywa przeznaczone do zbycia

Aktywa i grupy do zbycia klasyfikuje się jako przeznaczone do sprzedaży, jeśli ich wartość bilansowa zostanie odzyskana raczej w wyniku transakcji sprzedaży niż w wyniku ich dalszego użytkowania. Warunek ten uznaje się za spełniony wyłącznie wówczas, gdy wystąpienie transakcji sprzedaży jest bardzo prawdopodobne, a składnik aktywów (lub grupa do zbycia) jest dostępny do natychmiastowej sprzedaży w swoim obecnym stanie. Klasyfikacja składnika aktywów jako przeznaczonego do zbycia zakłada zamiar kierownictwa Spółki do dokonania transakcji sprzedaży w ciągu roku od momentu zmiany klasyfikacji. Aktywa (i grupy do zbycia) sklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się po niższej spośród dwóch wartości: pierwotnej wartości bilansowej lub wartości godziwej, pomniejszonej o koszty związane ze sprzedażą.

2.1.7. Kapitał własny

Kapitał własny obejmuje między innymi:

- a) kapitał zakładowy jednostki dominującej wykazany w wartości nominalnej,
- b) pozostałe kapitały utworzone:
 - z podziału zysku,
 - z nadwyżki sprzedaży akcji ponad wartość nominalną,
 - z wyceny opcji menedżerskiej,
- c) zysk niepodzielony wynikający z korekt z tytułu zmiany zasad rachunkowości oraz z wyników osiągniętych przez Grupę, a nie przeniesionych do pozostałych kapitałów,
- d) różnice kursowe.

2.1.8. Świadczenia pracownicze

a) Świadczenia oparte na akcjach

Jednostka dominująca do 2014 roku włącznie prowadziła program wynagrodzeń opartych na akcjach i regulowanych akcjami. Wartość godziwa świadczonej przez pracowników pracy, w zamian za przyznanie opcji powiększała koszty. Łączną kwotę, jaką należało rozliczyć w koszty przez okres nabywania uprawnień przez pracowników do realizacji opcji, ustalano w oparciu o wartość godziwą przyznanych opcji, z wyłączeniem wpływu ewentualnych niezwiązanych z rynkiem kapitałowym warunków nabywania uprawnień (np. celów do osiągnięcia w zakresie rentowności i wzrostu sprzedaży). Warunki nabywania uprawnień do realizacji uwzględniały w założeniach co do przewidywanej liczby opcji, które mogły być zrealizowane. Na każdy dzień bilansowy jednostka dominująca weryfikowała swoje oszacowania. Wpływ ewentualnej weryfikacji pierwotnych oszacowań Jednostka dominująca ujmowała w rachunku zysków i strat, w korespondencji z kapitałem własnym. Uzyskane wpływy z tytułu realizacji opcji, tj. wpływy z tytułu objęcia akcji (pomniejszone o koszty transakcyjne bezpośrednio związane z realizacją) odnosiły się na kapitał zakładowy (wartość nominalna) oraz kapitał zapasowy ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej.

2.1.9. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania

a) Zobowiązania handlowe i pozostałe zobowiązania

Na dzień powstania ujmuje się je w księgach według wartości godziwej, a na dzień bilansowy w kwocie skorygowanej ceny nabycia (zamortyzowanego kosztu). Zobowiązania w zależności od terminu wymagalności (do 12 miesięcy od dnia bilansowego lub powyżej 12 miesięcy od dnia bilansowego) wykazywane są jako krótkoterminowe lub długoterminowe.

b) Zobowiązanie finansowe

W momencie początkowego ujęcia zobowiązania finansowe wycenia się w wartości godziwej, powiększonej, w przypadku składnika zobowiązań niekwalifikowanych jako wyceniane w wartości

godziwej przez wynik finansowy, o koszty transakcyjne. Po początkowym ujęciu, jednostka wycenia zobowiązania finansowe według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej, z wyjątkiem instrumentów pochodnych, wycenianych wg wartości godziwej. Zobowiązania finansowe wyznaczone jako pozycje zabezpieczone podlegają wycenie zgodnie z zasadami rachunkowości zabezpieczeń.

c) Rezerwy na zobowiązania

Rezerwy na koszty restrukturyzacji, naprawy gwarancyjne, roszczenia prawne oraz inne zdarzenia (głównie na urlopy oraz nagrody), w wyniku których na Grupie ciąży obecny obowiązek, wynikający ze zdarzeń przeszłych, tworzy, ujmuje się, jeżeli:

- Grupa posiada bieżące prawne lub zwyczajowe zobowiązanie wynikające z przeszłych zdarzeń,
- istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że w celu rozliczenia tych zobowiązań konieczne będą wydatki środków Grupy oraz
- wartość ta została oszacowana w sposób wiarygodny.

Rezerwy restrukturyzacyjne obejmują głównie odprawy pracownicze. Rezerw nie ujmuje się w odniesieniu do przyszłych strat operacyjnych.

Jeżeli występuje szereg podobnych zobowiązań, prawdopodobieństwo konieczności wydatkowania środków w celu ich rozliczenia określa się dla całej grupy podobnych zobowiązań. Rezerwę ujmuje się nawet wówczas, gdy prawdopodobieństwo wydatkowania środków w związku z jedną pozycją zawierającą się w grupie zobowiązań jest niewielkie.

Rezerwy wycenia się według wartości bieżącej kosztów oszacowanych zgodnie z najlepszą wiedzą przez kierownictwo Spółki, których poniesienie jest niezbędne w celu rozliczenia bieżącego zobowiązania na dzień bilansowy. Stopa dyskonta zastosowana do ustalenia wartości bieżącej odzwierciedla aktualną ocenę rynkową wartości pieniądza w czasie oraz zwiększenia dotyczące danego zobowiązania.

2.1.10. Odroczony podatek dochodowy

Jako generalną zasadę przyjmuje się zgodnie z MSR12, iż w związku z przejściowymi różnicami między wykazywaną w księgach rachunkowych wartością aktywów i pasywów, a ich wartością podatkową oraz stratą podatkową możliwą do odliczenia w przyszłości, tworzona jest rezerwa i ustalane aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi oraz z tytułu ulgi w podatku dochodowym w związku z prowadzeniem działalności w SSE, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności. Ze względu na powyższą zasadę aktywa z tego tytułu ustala się jedynie w rocznym horyzoncie czasowym, przyjmując za bazę do jego ustalenia przeciętny dochód uzyskany z działalności strefowej z okresu 3 lat (łącznie z rokiem, za który jest sporządzane sprawozdanie).

Zobowiązanie z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty, w związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości. Odroczony podatek dochodowy ustala się przy zastosowaniu stawek (i przepisów) podatkowych obowiązujących prawnie lub faktycznie na dzień bilansowy, które zgodnie z oczekiwaniami będą obowiązywać w momencie realizacji odnośnych aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego lub uregulowania zobowiązania z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Zgodnie z realizowaną polityką, dywidendy ze spółek zależnych nie są regularnie wypłacane, z tego powodu brak jest możliwości określenia terminu, w jakim odwrócą się różnice przejściowe z tytułu opodatkowania dywidend spoza krajów UE podatkiem CIT w krajach UE. Ze względu na powyższe Grupa nie tworzy rezerwy na podatek dochodowy z tytułu opodatkowanych dywidend.

Różnica pomiędzy stanem zobowiązań i aktywów z tytułu podatku odroczonego na koniec i początek okresu sprawozdawczego wpływa na wynik finansowy, przy czym zobowiązania i aktywa z tytułu

odroczonego podatku dochodowego dotyczące operacji rozliczanych z kapitałem własnym, odnoszone są również na kapitał własny.

2.2. Rozpoznawanie przychodów i kosztów

Prowadzona przez Grupę Comarch działalność w zdecydowanej większości polega na wytwarzaniu oprogramowania do wielokrotnej sprzedaży oraz na realizacji informatycznych kontraktów integracyjnych. W ramach kontraktów integracyjnych Grupa Comarch oferuje wykonanie systemów informatycznych "pod klucz" składających się z oprogramowania (własnego i obcego) i/lub sprzętu komputerowego i/lub świadczeniu usług takich jak:

- usługi wdrożeniowe,
- usługi instalacyjne,
- serwis gwarancyjny i pogwarancyjny,
- usługi asysty technicznej,
- usługi *customizacji* (dostosowania) oprogramowania,
- usługi udostępniania rozwiązań IT w modelu *Cloud*
- inne usługi informatyczne i nieinformatyczne niezbędne do realizacji systemu.

Przy ustalaniu całkowitych przychodów z kontraktu uwzględnia się:

- przychody z oprogramowania własnego (niezależnie od formy, w jakiej oprogramowanie to jest udostępniane, czyli: licencje, prawa majątkowe, itp.),
- przychody z usług, o których mowa w poprzednim akapicie.

Kierownicy jednostek mogą podjąć decyzję o zaliczeniu do całkowitych przychodów z kontraktu szacowanych przychodów, dla których istnieje duże prawdopodobieństwo, że zostaną zrealizowane (np. w trakcie realizacji kontraktu z przyczyn technicznych następuje modyfikacja projektu i istnieje uzasadnione prawdopodobieństwo, że zamawiający zaakceptuje modyfikację i wysokość przychodów wynikających z tej modyfikacji). Dla kontraktów integracyjnych, w ramach których dostarczane jest oprogramowanie autorstwa Grupy Comarch przeznaczone do wielokrotnej sprzedaży, osobno ujmuje się w księgach przychody i koszty związane z tym oprogramowaniem oraz przychody i koszty związane z pozostałą częścią kontraktu integracyjnego. Różne kontrakty integracyjne łączy się i ujmuje w księgach razem jako jeden kontrakt, jeżeli:

- umowy są realizowane jednocześnie lub w ciągłej sekwencji czasowej i precyzyjne rozdzielenie kosztów ich realizacji jest niemożliwe lub
- umowy są tak ściśle powiązane ze sobą, że w rzeczywistości są one częścią pojedynczego projektu ze wspólną dla całego projektu marżą zysku.

Przychody z tytułu pozostałych usług (np. usługi serwisowe, usługi asysty) rozpoznaje się równomiernie w okresie trwania umowy/świadczenia usług. Przychody ze sprzedaży sprzętu komputerowego oraz innych towarów rozpoznaje się zgodnie z ustalonymi warunkami dostawy. Przychody ze sprzedaży pozostałych usług, produktów, towarów i innych składników majątkowych obejmują sumy wartości godziwych należnych zafakturowanych przychodów, z uwzględnieniem upustów i rabatów bez podatku od towarów i usług.

Koszty sprzedaży obejmują koszty marketingu oraz koszty pozyskania nowych zleceń przez centra (działy) sprzedaży Grupy Comarch. Koszty ogólne obejmują koszty funkcjonowania Grupy Comarch jako całości i zalicza się do nich w szczególności koszty zarządu oraz koszty działów pracujących na potrzeby ogólne Grupy.

Różnice kursowe dotyczące należności ujmowane są w pozycji przychody ze sprzedaży a od zobowiązań w pozycji koszt sprzedanych produktów, usług i towarów.

Dotacje

Grupa otrzymuje dotacje na finansowanie prac badawczo-rozwojowych w ramach programów pomocy unijnej. Dotacje te ujmuje się w sposób systematyczny jako przychód w poszczególnych okresach, tak aby zapewnić ich współmierność z ponoszonymi kosztami, które dotacje te mają kompensować, stosownie do celu ich rozliczenia. Dotacje te pomniejszają odpowiednie koszty bezpośrednie, które to

koszty po skompensowaniu ich z dotacją prezentowane są w koszcie sprzedanych produktów, usług i materiałów.

a) Pozostałe przychody i koszty operacyjne

Obejmują przychody i koszty niezwiązane bezpośrednio ze zwykłą działalnością jednostek i obejmują głównie: wynik na sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych, darowizny, utworzone rezerwy, skutki aktualizacji wartości aktywów.

b) Przychody i koszty finansowe

Obejmują głównie przychody i koszty z tytułu odsetek, wynik osiągnięty z tytułu różnic kursowych z działalności finansowej, ze zbycia aktywów finansowych, skutki aktualizacji wartości inwestycji oraz otrzymane dywidendy. Dywidendy uznawane są za przychody nie wcześniej niż podjęte zostały prawomocne decyzje o dokonaniu ich wypłat. Koszty odsetek płaconych od kredytu inwestycyjnego ujmowane są w kosztach finansowych od momentu przyjęcia do użytkowania środka sfinansowanego kredytem.

2.3. Zarządzanie ryzykiem finansowym

2.3.1. Ryzyko kredytowe

Grupa analizuje wiarygodność finansową potencjalnych klientów przed zawarciem umów na dostawę systemów informatycznych i w zależności od oceny standingu finansowego dostosowuje warunki każdej umowy do potencjalnego ryzyka. Koncentracja ryzyka kredytowego jest ograniczona ze względu na dywersyfikację sprzedaży Grupy do znacznej liczby kontrahentów z różnych branż gospodarki i z różnych regionów świata.

2.3.2. Ryzyko zmiany stóp procentowych

Jednostka dominująca jest narażona na ryzyko zmian stóp procentowych w związku z posiadanymi środkami pieniężnymi i ich ekwiwalentami oraz z zawartymi długoterminowymi kredytami inwestycyjnymi przeznaczonymi na finansowanie nowych budynków produkcyjnych w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie. Kredyty są oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej opartej o stawkę WIBOR oraz LIBOR. Jednostka dominująca dokonywała zabezpieczenia ryzyka stopy procentowej w tym obszarze za pomocą kontraktów IRS, a także prowadzi stały monitoring sytuacji rynkowej w tym zakresie. Wpływ zmiany stóp procentowych na wysokość płaconych odsetek od kredytów jest częściowo kompensowany przez zmianę odsetek otrzymywanych od posiadanych środków pieniężnych.

Analiza wrażliwości wyniku finansowego Grupy na ryzyko stopy procentowej dokonana zgodnie z zasadami MSSF 7, wskazuje, że jeśli na dzień bilansowy stopy procentowe byłyby wyższe/nizsze o 50 punktów bazowych, zysk netto za rok 2017 r. byłby o 2,7 mln PLN wyższy/nizszy, przy pozostałych zmiennych na stałym poziomie. Byłoby to głównie skutkiem znaczącego wzrostu/spadku przychodów z tytułu odsetek od środków pieniężnych. Analogiczna analiza na dzień 31 grudnia 2016 wskazuje, że jeśli stopy procentowe byłyby wyższe/nizsze o 50 punktów bazowych, zysk netto za rok 2016 r. byłby o 305 tys. PLN wyższy/nizszy, przy pozostałych zmiennych na stałym poziomie. Analiza wrażliwości wyniku finansowego Grupy na ryzyko stopy procentowej dokonana została metodą uproszczoną, zakładającą, że wzrost i spadek stóp procentowych zamknie się identyczną kwotą.

2.3.3. Ryzyko zmiany kursów walut

W związku ze sprzedażą eksportową lub denominowaną w walutach obcych Jednostka dominująca jest narażona na ryzyko kursowe, szczególnie w odniesieniu do zmian kursów par walut EUR/PLN, USD/PLN, GBP/PLN, CAD/PLN, BRL/PLN, CHF/EUR i RUB/PLN. Równocześnie część kosztów Jednostki dominującej jest również wyrażona lub powiązana z kursem walut obcych. W indywidualnych przypadkach Comarch S.A. dokonuje zabezpieczenia przyszłych płatności za pomocą kontraktów forward, jak również stara się

wykorzystywać hedging naturalny poprzez dopasowanie struktury aktywów i pasywów denominowanych w walutach obcych (np. poprzez zmianę waluty kredytów inwestycyjnych).

Wartość bilansowa aktywów oraz zobowiązań finansowych Grupy denominowanych w walutach obcych na dzień bilansowy dotyczy należności i zobowiązań z tytułu dostaw i usług, zobowiązań z tytułu kredytu inwestycyjnego oraz środków pieniężnych. Wartości te przedstawione zostały w nocie [3.15](#).

Analiza wrażliwości wyniku finansowego Grupy na ryzyko zmiany kursów walut dokonana zgodnie z zasadami MSSF 7, wskazuje, że jeśli kurs w stosunku do kursu z wyceny bilansowej dla walut EUR, USD, GBP i BRL wzrósłby/spadłby o 5% przy utrzymaniu wszystkich innych zmiennych na stałym poziomie, wynik netto Grupy za okres 12 miesięcy kończący się 31 grudnia 2017 roku byłby wyższy/nniższy o 4 925 tys. PLN, w tym wyższy/nniższy o 2 651 tys. PLN z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wyrażonych w EUR, wyższy/nniższy o 36 530 tys. PLN z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wyrażonych w USD, wyższy/nniższy o 512 tys. PLN z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wyrażonych w GBP i wyższy/nniższy o 534 tys. PLN z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wyrażonych w BRL. Aktywa i zobowiązania finansowe wyrażone w innych walutach obcych mają niewielki udział w strukturze walutowej aktywów i zobowiązań.

Jeśli kurs w stosunku do kursu z wyceny bilansowej dla walut (EUR, USD, GBP, CAD, CHF, CNY, RUB, UAH, CLP, TRY, BRL, MYR, SEK, SGD, AED, ALLARS, COP i PEN) wzrósłby/spadłby o 10% przy utrzymaniu wszystkich innych zmiennych na stałym poziomie, wynik netto Grupy z tytułu przeliczenia kontraktów długoterminowych za okres 12 miesięcy kończący się 31 grudnia 2017 roku byłby wyższy o 7 579 tys. PLN / niższy o 7 345 tys. PLN. Powyższy szacunek wpływu ryzyka walutowego na wynik finansowy obliczony został w oparciu o metodę symetryczną zakładającą, że wzrost i spadek kursów zamknie się identyczną kwotą.

2.3.4. Ryzyko płynności finansowej

Grupa posiada system zarządzania ryzykiem płynności dla potrzeb zarządzania funduszami krótko-, średnio- i długoterminowymi Grupy. Podstawowe ryzyko płynności finansowej wynika z faktu, iż większość kosztów ponoszonych przez Grupę ma charakter kosztów stałych, natomiast przychody ze sprzedaży podlegają zmienności charakterystycznej dla firm usługowych. Grupa zarządza ryzykiem płynności utrzymując odpowiednią wielkość kapitału obrotowego, utrzymując rezerwowe linie kredytowe w rachunku bieżącym, monitorując stale prognozowane i rzeczywiste przepływy pieniężne oraz analizując profile zapadalności aktywów i zobowiązań finansowych. Informacje o terminach umownej zapadalności zobowiązań finansowych przedstawiono w nocie [3.15](#).

2.4. Rachunkowość pochodnych instrumentów finansowych oraz działalności zabezpieczającej

Instrumenty pochodne stanowiące instrument zabezpieczający w rozumieniu MSR 39, będące zabezpieczeniem wartości godziwej wycenia się w wartości godziwej, a zmianę w wycenie odnosi na wynik z operacji finansowych. Instrumenty pochodne stanowiące instrument zabezpieczający w rozumieniu MSR 39, będące zabezpieczeniem przepływów pieniężnych wycenia się w wartości godziwej, a zmianę w wycenie odnosi:

- na kapitał z aktualizacji wyceny (w części stanowiącej efektywne zabezpieczenie),
- na wynik z operacji finansowych (w części nie stanowiącej efektywnego zabezpieczenia).

Instrumenty pochodne nie stanowiące instrumentu zabezpieczającego w rozumieniu MSR 39, wycenia się w wartości godziwej, a zmianę w wycenie odnosi na wynik z operacji finansowych.

2.5. Ważne oszacowania i założenia

Oszacowania i osądy poddaje się nieustannej weryfikacji. Wynikają one z dotychczasowych doświadczeń oraz innych czynników, w tym przewidywań co do przyszłych zdarzeń, które w danej sytuacji wydają się zasadne. Grupa dokonuje oszacowań i przyjmuje założenia dotyczące przyszłości. Uzyskane w ten

sposób oszacowania księgowe z definicji rzadko pokrywać się będą z faktycznymi rezultatami. Oszacowania i założenia, które niosą ze sobą znaczące ryzyko konieczności wprowadzenia istotnej korekty wartości bilansowej aktywów i zobowiązań w trakcie kolejnego roku obrotowego są zaprezentowane niżej.

2.5.1. Oszacowania okresów użytkowania wartości niematerialnych oraz środków trwałych

a) Wartości niematerialne

Standardowo przyjęto następujące stawki amortyzacyjne:

■ oprogramowanie komputerowe	30%
■ licencje	30%
■ prawa autorskie	30%
■ pozostałe prawa	10 - 20%

W przypadku wartości niematerialnych nabytych w celu wykorzystania w konkretnym projekcie okres amortyzacji ustala się jako okres trwania projektu.

Dla dokonywania odpisów amortyzacyjnych wartości niematerialnych nabytych w wyniku przejęć Grupa przyjęła okres amortyzacji równy przewidywanemu okresowi osiągania korzyści ekonomicznych ze sprzedaży oprogramowania lub przewidywanemu okresowi osiągania korzyści ekonomicznych z tytułu istniejących relacji z klientami, czyli 60 miesięcy.

b) Środki trwałe

Środki trwałe amortyzowane są metodą liniową przy zastosowaniu stawek amortyzacyjnych odpowiadających oszacowanym okresom użytkowania. W szczególności stawki amortyzacyjne wynoszą: 2,5% (budynki i budowle), 30% (maszyny i urządzenia) i 20% (meble, wyposażenie, pozostałe środki). W przypadku środków trwałych nabytych w celu wykorzystania w konkretnym projekcie okres amortyzacji ustala się jako okres trwania projektu.

2.5.2. Oszacowania całkowitych kosztów realizacji projektów związane z wyceną kontraktów długoterminowych zgodnie z MSR 11

Zgodnie z przyjętymi przez Grupę zasadami rachunkowości dokonuje się ustalenia stopnia zaawansowania kontraktów długoterminowych przez ustalenie proporcji dotychczas poniesionych kosztów danego projektu do całkowitych szacowanych kosztów projektów. Z uwagi na długoterminowy charakter prowadzonych projektów oraz ich złożoność, a także możliwość pojawienia się nie przewidywanych wcześniej trudności związanych z realizacją projektu, może się okazać, iż rzeczywiste całkowite koszty realizacji projektu będą różniły się od szacunków dokonywanych na kolejne dni bilansowe. Zmiana szacunków całkowitych kosztów realizacji projektów mogłaby spowodować, iż ustalony na dzień bilansowy stopień zaawansowania projektu, a tym samym rozpoznany przychód, powinien być ustalony w innej wartości.

2.5.3. Oszacowania związane z ustaleniem i rozpoznaniem aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego zgodnie z MSR 12

W związku z prowadzeniem działalności w Specjalnej Strefie Ekonomicznej i korzystaniem przez jednostkę dominującą z ulg podatkowych dokonuje się ustalenia wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, na bazie przewidywań dotyczących kształtowania się wysokości dochodu zwolnionego oraz okresu, w którym taki dochód może występować. Z uwagi na dużą zmienność koniunktury w branży IT, w której działa Grupa, może nastąpić sytuacja, w której rzeczywiste wyniki i dochód zwolniony mogą się różnić od tych prognozowanych przez Comarch S.A. Dlatego ze względu na zasadę ostrożności aktywa z tego tytułu ustala się jedynie w rocznym horyzoncie czasowym, przyjmując

za bazę do jego ustalenia przeciętny dochód uzyskany z działalności strefowej z okresu 3 lat (łącznie z rokiem, za który jest sporządzane sprawozdanie).

2.5.4. Oszacowanie potencjalnych kosztów związanych z toczącymi się przeciwko Grupie postępowaniami sądowymi zgodnie z MSR 37

Na dzień bilansowy Grupa jest powodem i pozwanym w postępowaniach sądowych. Sporządzając sprawozdanie finansowe, Grupa każdorazowo bada szanse i ryzyka związane z prowadzonymi postępowaniami sądowymi i stosownie do rezultatów takich analiz tworzy rezerwy na potencjalne straty. Zawsze istnieje jednak ryzyko, iż sąd wyda wyrok odmienny od przewidywań i utworzone rezerwy okażą się niewystarczające lub nadmierne w stosunku do rzeczywistych wyników postępowań.

2.5.5. Oszacowanie związane z przeprowadzeniem dorocznego testu na utratę wartości firmy zgodnie z MSSF 3 i MSR 36

Grupa przeprowadza na koniec każdego roku obrotowego test na utratę wartości firmy, zgodnie z polityką rachunkowości zawartą w nocie 3.5. W celu przeprowadzenia testu pod kątem możliwej utraty wartości, wartość firmy alokowana jest do ośrodków wypracowujących środki pieniężne. Wartość odzyskiwalną ustala się na podstawie wyższej z dwóch wartości: wartości użytkowej lub wartości godziwej. Wyliczenia te wymagają wykorzystania szacunków odnośnie projekcji przepływów pieniężnych w segmencie IT w kolejnym roku obrotowym oraz przewidywanego rozwoju rynku IT w Polsce i regionach, w których Grupa prowadzi działalność, w latach późniejszych. Z uwagi na dużą zmienność koniunktury w branży IT, w której działa Grupa, może nastąpić sytuacja, w której rzeczywiste przepływy mogą się różnić od tych prognozowanych przez Grupę.

2.5.6. Oszacowanie wartości godziwej wartości niematerialnych i prawnych nabytych w wyniku przejęć

Na dzień przejęcia Grupy Comarch SuB, spółki ESAProjekt sp. z o.o. oraz spółki Amea Informatik AG (obecnie Comarch Swiss AG, po połączeniu obu spółek w 2013 roku) dokonano oszacowania wartości godziwej aktywów posiadanych przez te podmioty, w oparciu o model wyceny wartości użytkowej metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych DCF. Stopa dyskontowa zastosowana do oszacowania wartości bieżącej prognozowanych przepływów pieniężnych bazuje na średnim ważonym koszcie kapitału WACC. Poszczególne składniki WACC zostały oszacowane na podstawie danych rynkowych o stopie wolnej od ryzyka (rentowność bonów skarbowych), wartości współczynnika beta, danych o strukturze dług/kapitał oraz wartości oczekiwanej premii za ryzyko.

2.6. Nowe standardy rachunkowości i interpretacje KIMSF

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), w kształcie zatwierdzonym przez Unię Europejską (UE).

Zasady (polityka) rachunkowości zastosowane do sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2017 roku są spójne z tymi, które zastosowano przy sporządzeniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016 roku, z uwzględnieniem zmian opisanych poniżej. Zastosowano takie same zasady dla okresu bieżącego i porównywalnego, chyba że standard lub interpretacja zakładały wyłącznie perspektywne zastosowanie.

Nowe i zmienione standardy do zastosowania po raz pierwszy w sprawozdaniu finansowym za 2017 rok

Od 1 stycznia 2017 roku obowiązują następujące nowe lub zmienione standardy i interpretacje wydane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR) lub Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej.

- **Zmiany w MSR 7: Inicjatywa w sprawie ujawnień** Zmiany w MSR 7 zostały opublikowane w dniu 29 stycznia 2016 roku i mają zastosowanie do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2017 roku lub później. Celem zmian było zwiększenie zakresu informacji przekazywanej odbiorcom sprawozdania finansowego w zakresie działalności finansowej jednostki poprzez dodatkowe ujawniania zmian wartości bilansowej zobowiązań związanych z finansowaniem działalności jednostki.
- **Zmiany w MSR 12: Ujmowanie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego z tytułu niezrealizowanych strat** Zmiany w MSR 12 zostały opublikowane w dniu 19 stycznia 2016 roku i mają zastosowanie do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2017 roku lub później. Ich celem jest doprecyzowanie wymogów w zakresie ujmowania aktywów z tytułu podatku odroczonego dotyczących dłużnych instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej.
- **Zmiany do różnych standardów wynikające z corocznego przeglądu Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (Annual Improvements 2014-2016)**

W dniu 8 grudnia 2016 roku w wyniku dokonanego przeglądu MSSF wprowadzono drobne poprawki do następujących 3 standardów:

- **MSSF 1 Śródroczna sprawozdawczość finansowa**, w zakresie usunięcia kilku zwolnień przewidzianych w tym standardzie, które nie mają już zastosowania,
- **MSSF 12 Ujawnianie informacji na temat udziałów w innych jednostkach**, w zakresie doprecyzowania wymogów odnośnie ujawnień informacji na temat udziałów niezależnie od tego czy są one traktowane jako przeznaczone do sprzedaży, **przekazania w formie dywidendy i działalność zaniechana, czy też nie**,
- **MSR 28 Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach**, w zakresie momentu, w którym jednostki o charakterze inwestycyjnym (np. venture capital) mogą zdecydować o wyborze sposobu wyceny udziałów w jednostkach stowarzyszonych lub wspólnych przedsięwzięciach w wartości godziwej, a nie metodą praw własności.

Mają one zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 r. (za wyjątkiem poprawek do MSSF 12, które obowiązują dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2017 r. lub później) lub później.

Ww. zmiany do standardów nie miały istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Grupy za rok 2017.

Nowe standardy oraz zmiany do istniejących standardów, jakie zostały już wydane przez RMSR i zatwierdzone przez UE, ale jeszcze nie weszły w życie

Zatwierdzając niniejsze sprawozdanie finansowe, następujące nowe standardy oraz zmiany do standardów zostały wydane przez RMSR i zatwierdzone do stosowania w UE przy czym nie weszły jeszcze w życie:

- **MSSF 9 „Instrumenty finansowe”** - zatwierdzony w UE w dniu 22 listopada 2016 roku (obowiązujący w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie),
- **MSSF 15 „Przychody z umów z klientami” oraz zmiany do MSSF 15 „Data wejścia w życie MSSF 15”** - zatwierdzony w UE w dniu 22 września 2016 roku (obowiązujący w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie).
- **MSSF 16 Leasing** Nowy standard został opublikowany w dniu 13 stycznia 2016 roku i ma zastosowanie do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2019 roku lub później i

dozwolone jest jego wcześniejsze zastosowanie (ale pod warunkiem równoczesnego zastosowania MSSF 15).

- **Zmiany w MSSF 2: Klasyfikacja i wycena transakcji płatności na bazie akcji** Zmiany w MSSF 2 zostały opublikowane w dniu 20 czerwca 2016 roku i mają one zastosowanie do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub później. Celem zmian w standardzie było doprecyzowanie sposobu ujmowania niektórych rodzajów transakcji płatności na bazie akcji.
- **Zmiany w MSSF 4: Zastosowanie MSSF 9 "Instrumenty finansowe" w MSSF 4 "Umowy ubezpieczeniowe"** opublikowane w dniu 12 września 2016 roku. Mają one zastosowanie do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub później.
- **Zmiana w MSR 40 Przeniesienie nieruchomości inwestycyjnych** Zmiana w MSR 40 została opublikowana w dniu 8 grudnia 2016 roku i ma zastosowanie do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub później.

Grupa nie zdecydowała się na wcześniejsze zastosowanie tych standardów i interpretacji. Grupa zastosuje je od 1 stycznia 2018 roku.

Zarząd Spółki Dominującej informuje, że zastosowanie MSSF9 nie będzie miało w przyszłości istotnego wpływu na kwoty, metody wyceny i ujawnienia prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej.

Zarząd Spółki Dominującej informuje, że zastosowanie MSSF 15 i MSSF 16 będzie miało w przyszłości wpływ na kwoty i ujawnienia prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej. Zarząd Spółki Dominującej jest w trakcie szacowania wpływu wdrożenia MSSF 15 na kapitał własny przypadający na akcjonariuszy Spółki na 31 grudnia 2017 r. Według aktualnych szacunków (zgodnych z par. C3.b załącznika C do MSSF 15 „Przychody z umów z Klientami”, podejście retrospektywne z ujęciem łącznego efektu pierwszego zastosowania w pierwszym dniu pierwszego zastosowania) obejmujących kontrakty otwarte na 31 grudnia 2017 r., korekta z tego tytułu będzie wynosić łącznie ok. minus 17-27 mln zł i obejmie wpływ na wynik roku 2017 w kwocie ok. plus 23-33 mln zł oraz na wynik z lat poprzednich w kwocie ok. minus 45-55 mln zł. Szczegółowe dane dotyczące wpływu wdrożenia MSSF 15 na kapitał własny przypadający na akcjonariuszy Spółki na 31 grudnia 2017 r. zostaną opublikowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Comarch za 1 kwartał 2018 roku. W odniesieniu do MSSF 16 aktualnie nie ma jeszcze możliwości przedstawienia wiarygodnych danych szacunkowych dotyczących jego oddziaływania na sprawozdanie finansowe.

Nowe standardy oraz zmiany do istniejących standardów wydane przez RMSR, ale jeszcze niezatwierdzone do stosowania w UE

MSSF w kształcie zatwierdzonym przez UE nie różnią się obecnie w znaczący sposób od regulacji wydanych przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR), z wyjątkiem poniższych nowych standardów, zmian do standardów oraz nowych interpretacji, które według stanu na dzień publikacji raportu nie zostały jeszcze zatwierdzone do stosowania w UE.

- **MSSF 14 „Odroczone salda z regulowanej działalności”** (obowiązujący w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie) – Komisja Europejska postanowiła nie rozpoczynać procesu zatwierdzania tego tymczasowego standardu do stosowania na terenie UE do czasu wydania ostatecznej wersji MSSF 14),
- **MSSF 17 Umowy ubezpieczeniowe**, opublikowany w dniu 18 maja 2017,
- Zmiany w **MSSF 10 i MSR 28: Sprzedaż lub wniesienie aktywów pomiędzy inwestorem a jego jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem** opublikowane w dniu 11 września 2014 roku (wstrzymany proces przyjęcia do stosowania przez kraje UE),
- **KIMSF 22 Transakcje w walucie obcej a wynagrodzenie zaliczkowe**, opublikowana w dniu 8 grudnia 2016 roku,
- **KIMSF 23 Niepewność w zakresie sposobów ujmowania podatku dochodowego**, opublikowana 7 czerwca 2017 roku,

- **Zmiana w MSSF 9: Przedpłaty z ujemną rekompensatą**, opublikowana 12 października 2017 roku,
- **Zmiana w MSR 28: Długoterminowe udziały w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach**, opublikowana 12 października 2017 roku,
- **Zmiany do różnych standardów wynikające z corocznego przeglądu Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (Annual Improvements 2015-2017)** opublikowane w dniu 12 grudnia 2017 roku,
- **Zmiany w MSR 19: Zmiana, ograniczenie lub rozliczenie programu** opublikowane w dniu 7 lutego 2018 roku.

Jednocześnie nadal poza regulacjami przyjętymi przez UE pozostaje rachunkowość zabezpieczeń portfela aktywów i zobowiązań finansowych, których zasady nie zostały zatwierdzone do stosowania w UE. Według szacunków jednostki dominującej zastosowanie rachunkowości zabezpieczeń portfela aktywów lub zobowiązań finansowych według **MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”** nie miałyby istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe, jeżeli zostałyby przyjęte do stosowania na dzień bilansowy.

3. Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego

3.1. Zatwierdzenie sprawozdania finansowego za 2016 rok

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za 2016 rok zostało zatwierdzone 27 czerwca 2017 roku przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Comarch S.A. W dniu 17 lipca 2017 roku zostało zgodnie z przepisami prawa złożone w Krajowym Rejestrze Sądowym.

3.2. Sprawozdawczość wg segmentów

Dla Grupy Kapitałowej Comarch podstawowym rodzajem segmentów operacyjnych są segmenty branżowe, a pomocniczym rodzajem segmentów operacyjnych są segmenty geograficzne. Objęte konsolidacją jednostki Grupy Kapitałowej Comarch prowadzą następujące rodzaje działalności:

- sprzedaż systemów informatycznych i usług z nimi związanych w tym również produkcja oprogramowania dla medycyny oraz sprzedaż sprzętu informatycznego (dalej jako „Segment IT”),
- działalność sportową (dalej jako „Segment Sport”) prowadzoną przez MKS Cracovia SSA,
- działalność związaną z inwestowaniem na rynku kapitałowym i na rynku nieruchomości (dalej jako „Segment Inwestycje”),
- działalność w zakresie świadczenia usług medycznych (dalej jako „Segment Medycyna”).

Dominujący udział w przychodach ze sprzedaży, wynikach oraz aktywach posiada Segment IT. Ze względu na specyfikę działalności segment IT prezentowany jest z wydzieleniem rynku DACH (Niemcy, Austria, Szwajcaria), rynku polskiego oraz rynków pozostałych. Ze względu na geograficzny podział działalności Grupa Comarch wyróżnia następujące segmenty rynku: Polska, Rejon DACH (Niemcy, Austria, Szwajcaria), Pozostałe kraje. Segment Sport, Segment Inwestycje i Segment Medycyna prowadzą działalność wyłącznie na terenie Polski. Ze względu na to, że jedynie Segment IT prowadzi działalność poza krajem i jednocześnie ponoszone w Segmencie IT koszty w znacznej mierze są wspólne dla sprzedaży eksportowej oraz krajowej nie jest celowe ustalanie wyniku odrębnie dla działalności eksportowej i krajowej. Sprzedaż Grupy Comarch jest mocno zdywersyfikowana i nie występuje uzależnienie od jednego odbiorcy. W ciągu 12 miesięcy 2017 roku sprzedaż do żadnego z kontrahentów nie przekroczyła 10% całkowitej sprzedaży Grupy Comarch.

Rozkład przychodów ze sprzedaży osiąganych przez Grupę Kapitałową Comarch na przestrzeni roku 2017 przedstawiał się następująco: 22% rocznej sprzedaży zostało zrealizowane w pierwszym kwartale, 22% w drugim kwartale, 24% w trzecim kwartale oraz 32% w czwartym kwartale. Na przestrzeni roku 2018 Spółka spodziewa się rozkładu przychodów ze sprzedaży zbliżonego do tego z 2017 roku.

12 miesięcy 2016	Segment IT			Segment Inwestycje	Segment Sport	Segment Medycyna	Eliminacje	Razem
	Rynek polski	Rynek DACH	Pozostałe rynki					
Przychody segmentu–sprzedaż klientom zewnętrznym	578 028	254 741	269 736	1 649	36 482	7 431		1 148 067
<i>w tym:</i>								
Przychody ze sprzedaży:	570 979	248 514	258 159	359	26 244	8 558	-	1 112 813
<i>na rzecz klientów z sektora Telekomunikacja, Media, IT</i>	<i>90 653</i>	<i>85 111</i>	<i>100 856</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>276 620</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Finanse i Bankowość</i>	<i>135 256</i>	<i>11 920</i>	<i>16 635</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>163 811</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Handel i Usługi</i>	<i>57 190</i>	<i>10 407</i>	<i>115 717</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>183 314</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Przemysł i Utilities</i>	<i>104 238</i>	<i>22 082</i>	<i>19 780</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>146 100</i>
<i>na rzecz klientów z Sektora Publicznego</i>	<i>59 935</i>	<i>7 767</i>	<i>5 154</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>72 856</i>
<i>na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw</i>	<i>116 566</i>	<i>111 223</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>227 789</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Medycyna</i>	<i>4 626</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>8 558</i>	<i>-</i>	<i>13 184</i>
<i>na rzecz pozostałych klientów</i>	<i>2 515</i>	<i>4</i>	<i>17</i>	<i>359</i>	<i>26 244</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>29 139</i>
<i>pozostałe przychody operacyjne</i>	<i>9 755</i>	<i>6 874</i>	<i>11 792</i>	<i>754</i>	<i>9 888</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>39 063</i>
<i>przychody finansowe</i>	<i>(2 706)</i>	<i>(647)</i>	<i>(215)</i>	<i>536</i>	<i>350</i>	<i>(1 127)</i>	<i>-</i>	<i>(3 809)</i>
Przychody segmentu–sprzedaż pozostałym segmentom	250 041	42 460	33 232	2 821	8 781	1745	(339 080)	-
Przychody segmentu ogółem*	828 069	297 201	302 968	4 470	45 263	9 176	(339 080)	1 148 067
Koszty segmentu d/t sprzedaży klientom zewnętrznym	528 574	223 983	241 348	3 004	26 917	11157	-	1 034 983
Koszty segmentu d/t sprzedaży pozostałym segmentom	252 365	43 626	29 742	2 820	8 781	1746	(339 080)	-
Koszty segmentu ogółem*	780 939	267 609	271 090	5 824	35 698	12 903	(339 080)	1 034 983
Podatek bieżący	(10 623)	(2 700)	(12 698)	(84)	-	-	-	(26 105)
Aktywa i rezerwa na podatek z tytułu ulgi inwestycyjnej i pozostałych tytułów	(100)	(886)	(477)	55	(1 541)	-	-	(2 949)
Udział segmentu w wyniku jednostek wycenianych metodą prawa własności	(162)	-	(8 145)	-	-	-	-	(8 307)
Wynik netto	36 245	26 006	10 558	(1 383)	8 024	(3 727)		75 723
<i>w tym:</i>								
<i>wynik przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej</i>	<i>36 245</i>	<i>26 006</i>	<i>10 558</i>	<i>(1 353)</i>	<i>5 305</i>	<i>(3 727)</i>		<i>73 034</i>
<i>wynik przypadający udziałom nie dającym kontroli</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>(30)</i>	<i>2 719</i>	<i>-</i>		<i>2 689</i>

*) pozycje obejmują odpowiednio przychody oraz koszty z wszystkich rodzajów, które w sposób bezpośredni można przyporządkować poszczególnym segmentom

Sprzedaż pomiędzy poszczególnymi segmentami odbywa się na zasadach rynkowych.

Udział segmentów branżowych w aktywach i zobowiązaniach oraz wydatkach inwestycyjnych

Aktywa i zobowiązania segmentów oraz wydatki inwestycyjne i amortyzacja na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz 31 grudnia 2017 roku przedstawiają się następująco:

31 grudnia 2016 / 12 miesięcy 2016

	Segment IT			Segment Inwestycje	Segment Sport	Segment Medycyna	Ogółem
	Polska	Rejon DACH	Pozostałe kraje				
Aktywa	739 710	234 874	261 398	147 510	54 487	6 896	1 444 875
Zobowiązania	378 071	72 414	70 103	39 156	17 666	5 401	582 811
Wydatki inwestycyjne	52 777	12 366	18 285	45 407	9 001	49	137 885
Amortyzacja	38 208	15 838	2 957	811	2 342	2 852	63 008

12 miesięcy 2017	Segment IT			Segment Inwestycje	Segment Sport	Segment Medycyna	Eliminacje	Razem
	Rynek polski	Rynek DACH	Pozostałe rynki					
Przychody segmentu–sprzedaż klientom zewnętrznym	568 980	271 233	262 508	4 111	32 845	12 383	-	1 152 060
<i>w tym:</i>								
Przychody ze sprzedaży:	540 414	268 067	259 577	626	23 485	10 351	-	1 102 520
na rzecz klientów z sektora Telekomunikacja, Media, IT	89 256	75 704	93 241	-	-	-	-	258 201
na rzecz klientów z sektora Finanse i Bankowość	130 836	38 990	16 458	-	-	-	-	186 284
na rzecz klientów z sektora Handel i Usługi	43 131	17 000	114 190	-	-	-	-	174 321
na rzecz klientów z sektora Przemysł i Utilities	80 440	29 462	31 970	-	-	-	-	141 872
na rzecz klientów z Sektora Publicznego	52 492	7 139	3 699	-	-	-	-	63 330
na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw	136 024	99 771	-	-	-	-	-	235 795
na rzecz klientów z sektora Medycyna	5 667	-	-	-	-	10 351	-	16 018
na rzecz pozostałych klientów	2 568	1	19	626	23 485	-	-	26 699
pozostałe przychody operacyjne	406	3 385	2 630	801	9 707	744	-	17 673
przychody finansowe	28 160	(219)	301	2 684	(347)	1 288	-	31 867
Przychody segmentu–sprzedaż pozostałym segmentom	264 930	40 133	30 350	6 936	8 904	2 066	(353 319)	-
Przychody segmentu ogółem*	833 910	311 366	292 858	11 047	41 749	14 449	(353 319)	1 152 060
Koszty segmentu d/t sprzedaży klientom zewnętrznym	531 903	248 263	255 284	5 765	28 593	14 611	-	1 084 419
Koszty segmentu d/t sprzedaży pozostałym segmentom	264 930	40 133	30 350	6 936	8 904	2 066	(353 319)	-
Koszty segmentu ogółem*	796 833	288 396	285 634	12 701	37 497	16 677	(353 319)	1 084 419
Podatek bieżący	(2 644)	(4 905)	(7 453)	(259)	(189)	-	-	(15 450)
Aktywa i rezerwa na podatek z tytułu ulgi inwestycyjnej i pozostałych tytułów	(3 164)	(917)	(1 645)	(3)	141	-	-	(5 588)
Udział segmentu w wyniku jednostek wycenianych metodą prawa własności	(125)	-	(2 957)	-	-	-	-	(3 082)
Wynik netto	31 144	17 148	(4 831)	(1 916)	4 204	(2 228)	-	43 521
<i>w tym:</i>								
wynik przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej	31 144	17 148	(4 831)	(1 929)	2 732	(2 228)	-	42 036
wynik przypadający udziałom nie dającym kontroli	-	-	-	13	1 472	-	-	1 485

*) pozycje obejmują odpowiednio przychody oraz koszty z wszystkich rodzajów, które w sposób bezpośredni można przyporządkować poszczególnym segmentom

Sprzedaż pomiędzy poszczególnymi segmentami odbywa się na zasadach rynkowych.

Udział segmentów branżowych w aktywach i zobowiązaniach oraz wydatkach inwestycyjnych

Aktywa i zobowiązania segmentów oraz wydatki inwestycyjne i amortyzacja na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz w okresie 12 miesięcy 2017 roku przedstawiają się następująco:

31 grudnia 2017 / 12 miesięcy 2017

	Segment IT			Segment Inwestycje	Segment Sport	Segment Medycyna	Ogółem
	Polska	Rejon DACH	Pozostałe kraje				
Aktywa	835 658	202 412	257 751	140 235	60 139	5 720	1 501 915
Zobowiązania	415 443	56 436	92 713	34 764	20 420	3 107	622 883
Wydatki inwestycyjne	98 227	16 157	26 384	6 555	6 233	172	153 728
Amortyzacja	40 237	12 411	28 30	1 863	4 122	2 846	64 309

Podział przychodów ze sprzedaży, aktywów oraz wydatków inwestycyjnych ogółem wg segmentów geograficznych jest zaprezentowany poniżej.

Przychody ze sprzedaży podstawowej- według lokalizacji działalności

	12 miesięcy 2017	%	12 miesięcy 2016	%
Kraj /Polska/	574 876	52,1	606 140	54,5
Rejon DACH	268 067	24,3	248 514	22,3
Pozostałe kraje	259 577	23,6	258 159	23,2
Razem	1 102 520	100,0	1 112 813	100,0

Suma aktywów – według lokalizacji działalności

	31 grudnia 2017 r.	%	31 grudnia 2016 r.	%
Kraj /Polska/	1 041 727	69,3	948 603	65,7
Rejon DACH	202 412	13,5	234 874	16,2
Pozostałe kraje	257 776	17,2	261 398	18,1
Razem	1 501 915	100,0	1 444 875	100,0

Wydatki inwestycyjne – według lokalizacji działalności

	12 miesięcy 2017	%	12 miesięcy 2016	%
Kraj /Polska/	111 187	72,4	107 234	77,8
Rejon DACH	16 157	10,5	12 366	9,0
Pozostałe kraje	26 384	17,1	18 285	13,2
Razem	153 728	100,0	137 885	100,0

3.3. Rzeczowe aktywa trwałe

	Grunty, budynki i budowle	Środki transportu i urządzenia	Meble, wypozażeni e i sprzęt	Ogółem
Stan na 1 stycznia 2016 r.				
Koszt lub wartość z wyceny (brutto)	373 365	300 668	49 937	723 970
Umorzenie	(54 831)	(212 584)	(33 989)	(301 404)
Wartość księgowa netto	318 534	88 084	15 948	422 566
Rok obrotowy 2016				
Wartość księgowa netto na początek roku	318 534	88 084	15 948	422 566
Zwiększenia	81 708	47 159	4 665	133 532
Zmniejszenia	(5 108)	(1 526)	(414)	(7 048)
Amortyzacja	(8 143)	(32 373)	(7 423)	(47 939)
Wartość księgowa netto na koniec roku	386 991	101 344	12 776	501 111
Stan na 31 grudnia 2016 r.				
Koszt lub wartość z wyceny (brutto)	449 965	346 301	54 188	850 454
Umorzenie	(62 974)	(244 957)	(41 412)	(349 343)
Wartość księgowa netto	386 991	101 344	12 776	501 111
BO po zmianie prezentacji				
Rok obrotowy 2017				
Wartość księgowa netto na początek roku	386 991	101 344	12 776	501 111
Zwiększenia	75 167	48 326	6 883	130 376
Zmniejszenia	(19 006)	(5 623)	(225)	(24 854)
Amortyzacja	(9 319)	(33 810)	(6 666)	(49 795)
Wartość księgowa netto na koniec roku	433 833	110 237	12 768	556 838
Stan na 31 grudnia 2017 r.				
Koszt lub wartość z wyceny (brutto)	506 126	389 004	60 846	955 976
Umorzenie	(72 293)	(278 767)	(48 078)	(399 138)
Wartość księgowa netto	433 833	110 237	12 768	556 838

Rzeczowe aktywa trwałe obejmują głównie nieruchomości i urządzenia posiadane przez Grupę Comarch. Na dzień 31 grudnia 2017 roku własnością Grupy jest sześć budynków biurowych położonych w Krakowie w Specjalnej Strefie Ekonomicznej o powierzchni całkowitej 56 760 m², dwa budynki biurowe położone w Warszawie o powierzchni całkowitej 2 582 m², budynki biurowe w Łodzi (w tym nowoczesny budynek biurowy o powierzchni całkowitej 9 906,20 m², oddany do użytkowania w 2017 roku), budynek biurowy i magazynowy w Lille oraz budynek biurowy i data center w Dreźnie. Grupa jest również w posiadaniu niezabudowanych nieruchomości gruntowych na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Krakowie o powierzchni ok. 2,13 ha. Środki trwałe w budowie na dzień 31 grudnia 2017 roku obejmują głównie nakłady związane z inwestycjami na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Krakowie, polegającymi na budowie budynku biurowego SSE7 (kwota 66 689 tys. PLN), nakłady na zakup nie przyjętego jeszcze do użytkowania sprzętu oraz nakłady na prace modernizacyjne budynku magazynowego w Lille i przystosowanie go do pełnienia funkcji data center.

Spółka zależna Comarch Healthcare S.A. rozpoczęła w I kwartale 2012 roku prowadzenie działalności diagnostycznej i medycznej (Centrum Medyczne iMed24) i rozpoczęła użytkowanie sprzętu diagnostycznego i medycznego zakupionego w 2011 roku. Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość księgowa tego sprzętu wynosi 3 220 tys. PLN.

Grupa na podstawie umowy zawartej w dniu 18 marca 2016 roku pomiędzy Comarch S.A., a firmą Budimex S.A. zrealizowała VI etap inwestycji w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie (budynek SSE7). Przedmiotem umowy było wybudowanie budynku biurowego wraz z infrastrukturą drogową i techniczną oraz dostawą niezbędnych materiałów i urządzeń. Powierzchnia całkowita budynku wynosi 27 736 m². W dniu 30 października 2017 r. został podpisany aneks do ww. umowy ([RB-20-2017](#)), w którym planowany termin zakończenia inwestycji został wydłużony do 31 grudnia 2017 roku. Prace objęte pierwotnym zakresem umowy zostały wykonane do dnia 31 grudnia 2017 r., natomiast w dniu 25 stycznia 2018 roku został podpisany aneks do ww. umowy ([RB-3-2018](#)), zlecający Wykonawcy prace dodatkowe związane z budynkiem SSE7. W rezultacie, kwota kontraktu uległa zwiększeniu o 2 721 tys. PLN do poziomu 69 999 tys. PLN, a planowany termin zakończenia prac objętych aneksem został ustalony na 30 czerwca 2018 roku. Nakłady inwestycyjne poniesione w związku z ww. umową do dnia 31 grudnia 2017 roku wyniosły 65 673 tys. PLN.

W dniu 16 czerwca 2015 roku została zawarta umowa pomiędzy Bonus Development spółka z ograniczoną odpowiedzialnością SK-A, spółką zależną Comarch S.A. oraz Skanska S.A. na realizację inwestycji budowlanej w Łodzi. Przedmiotem umowy było wybudowanie budynku biurowego wraz z przebudową i zmianą sposobu użytkowania przyległego budynku pofabrycznego zlokalizowanego w Łodzi przy ul. Jaracza 76/78 wraz z infrastrukturą drogową i techniczną oraz z dostawą niezbędnych materiałów i urządzeń. Powierzchnia całkowita budynku wynosi 9 906,20 m². Wartość umowy wynosi 37 883 tys. PLN netto. Inwestycja została zakończona w pierwszym kwartale 2017 roku.

Budynek biurowy nabyty w Lille przez Comarch S.A.S. został dostosowany do funkcji biurowej i stanowi obecnie siedzibę spółki. W dniu 15 marca 2016 roku została zawarta umowa pomiędzy Comarch S.A.S., spółką zależną Comarch S.A. oraz SNC-LAVALIN S.A.S. na realizację inwestycji budowlanej w Lille we Francji. Przedmiotem umowy jest przebudowa budynku magazynowego na data center pod adresem 17 Rue Paul Langevin w Lezennes. Aktualnie trwa procedura odbiorowa budynku. Wartość umowy wynosi 7 553 tys. EUR netto, tj. 31 503 tys. PLN, wg kursu EUR na dzień 31 grudnia 2017 roku. Nakłady inwestycyjne poniesione w związku z ww. umową do dnia 31 grudnia 2017 roku wyniosły 7 223 tys. EUR (tj. 30 126 tys. PLN wg kursu EUR na dzień 31 grudnia 2017 roku). Inwestycja jest finansowana ze środków z długoterminowego kredytu bankowego.

W 2017 r. nie dokonywano zakupów nieruchomości gruntowych.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kredyty bankowe zabezpieczone są na gruntach i budynkach do kwoty 412 714 tys. PLN (hipoteki zwykłe i kaucyjne na rzecz banków: BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A., BZ WBK S.A., Pekao S.A., PKO BP S.A., Bank Handlowy w Warszawie S.A.) oraz na pozostałych środkach trwałych w kwocie 39 668 tys. PLN (zastawy rejestrowe na rzecz banków: Pekao S.A. i DNB Bank Polska S.A.). Wartość bilansowa środków trwałych, na których ustanowiono zabezpieczenie zobowiązań finansowych wynosi 287 155 tys. PLN.

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
--	-----------------------	-----------------------

Kwota odsetek i prowizji od kredytów skapitalizowanych w nakładach na aktywa trwałe	938	192
--	-----	-----

W wartości bilansowej netto rzeczowych aktywów trwałych ujęte są nakłady na aktywa trwałe w toku budowy:

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Budynki	109 314	86 789
Urządzenia	1 237	12 486
Pozostałe	9	8
Razem	110 560	99 283

Odpisy amortyzacyjne zostały ujęte w rachunku zysków i strat powiększając koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów w kwocie 33 048 tys. PLN (32 180 tys. PLN w 2016 r.), koszty sprzedaży 1 260 tys. PLN (1 294 tys. PLN w 2016 r.), koszty ogólnego zarządu 3 206 tys. PLN (3 031 tys. PLN w 2016 r.) oraz koszty działalności socjalnej w kwocie 12 280 tys. PLN (11 434 tys. PLN w 2016 r.).

Aktywa w leasingu finansowym

Na dzień 31 grudnia 2017 r. Grupa wykazuje zobowiązania z tytułu leasingu.

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Kapitał netto	611	819
Kwota odsetek	-	4

Grupa nie posiada należnych do zapłaty opłat leasingowych.

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Kapitał netto	-	-
Kwota odsetek	-	-

3.4. Nieruchomości inwestycyjne

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Grunty	2 875	2 875
Budynki	12 482	12 751
Razem	15 357	15 626

Na dzień 31 grudnia 2017 r. nieruchomości inwestycyjne obejmują zabudowane nieruchomości zlokalizowane w Krakowie, wykorzystywane na cele wynajmu podmiotom spoza Grupy oraz grunty

położone w Krakowie, nabyte w celu budowy obiektów przeznaczonych na wynajem dla podmiotów spoza Grupy oraz nieruchomości zlokalizowaną w Kostrzynie wynajmowaną podmiotom spoza Grupy.

3.5. Wartość firmy

Obejmuje wartość firmy ustaloną przy nabywaniu udziałów następujących spółek:

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Comarch Kraków	99	99
CDN Comarch	1 227	1 227
Comarch AG	1 900	1 900
Comarch, Inc.	58	58
Comarch Software und Beratung AG	29 038	29 038
Comarch Swiss AG (A-MEA Informatik AG do 31 grudnia 2012)	8 413	8 413
Geopolis Sp. z o.o.	1 462	-
Razem	42 197	40 735

3.5.1. Przejęte jednostki zależne

	Działalność podstawowa	Data przejęcia	Proporcja przejętych udziałów (%)	Koszt przejęcia tys. PLN
2008				
Comarch Software und Beratung AG	informatyka	2008-11-18	50,15%	44 685
2009				
Comarch Software und Beratung AG	informatyka	2009-02-09	30,74%	31 901
2012				
Comarch Software und Beratung AG	informatyka	2012-10-19	5,00%	3 777
A-MEA Informatik AG	informatyka	2012-01-30	100,00%	5 717
A-MEA Informatik AG		2012-02-27	-	2 578
ESAProjekt sp. z o.o.	informatyka	2012-04-27	100,00%	12 200
2016				
Comarch Software und Beratung AG	informatyka	2016-12-12	2,68%	6 375
2017				
Geopolis Sp. z o.o.	informatyka	2017-04-03	100,00%	4 000

3.5.2. Test na utratę wartości firmy

Grupa Comarch przeprowadziła na dzień 31 grudnia 2017 roku test na utratę wartości firmy związanej z nabyciem Comarch Software und Beratung AG, który nie wykazał utraty wartości firmy. Wartość odzyskiwalna ośrodka wypracowującego środki pieniężne została ustalona w oparciu o jego wartość użytkową, oszacowaną przy pomocy metody zdyskontowanych przepływów pieniężnych DCF. Prognozowane przepływy pieniężne związane z działalnością Comarch SuB bazują na wynikach sprzedaży osiągniętych w roku 2017, budżecie Grupy Comarch SuB na rok 2018, prognozach na lata 2018-2022, na szacunkach dotyczących rozwoju rynku niemieckiego w kolejnych latach oraz na założeniu stałej stopy wzrostu 0,5% począwszy od roku 2023. Stopa dyskontowa zastosowana do oszacowania wartości bieżącej prognozowanych przepływów pieniężnych bazuje na średnim ważonym koszcie kapitału WACC. Poszczególne składniki WACC zostały oszacowane na podstawie danych rynkowych o stopie wolnej od ryzyka (rentowność bonów skarbowych), wartości współczynnika beta, danych o strukturze dług/kapitał oraz wartości oczekiwanej premii za ryzyko. Zastosowany w modelu wyceny średnioważony koszt kapitału WACC wynosił 6,34%.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Comarch przeprowadziła także testy na utratę wartości firmy związanej z nabyciem spółki Comarch Swiss (d. A-MEA Informatik AG), który nie wykazał zaistnienia utraty wartości.

Grupa traktuje segment IT obejmujący spółki Grupy Comarch przed przejęciem Grupy Comarch Software und Beratung jako jeden ośrodek wypracowujący środki pieniężne, w związku z czym nie alokuje wartości firmy w kwocie 3 284 tys. zł powstałej w wyniku nabycia akcji spółek Comarch Kraków S.A., CDN Comarch S.A., Comarch Inc. oraz Comarch AG do poszczególnych spółek Grupy. Przeprowadzony na dzień 31 grudnia 2017 roku test na utratę wartości firmy związanej z tym segmentem nie wykazał wystąpienia utraty wartości. Wartość odzyskiwalna ośrodka wypracowującego środki pieniężne została ustalona w oparciu o jego wartość godziwą. Zarząd jednostki dominującej dokonał oszacowania wartości godziwej ośrodka poprzez analizę średniego wskaźnika P/E dla spółek sektora IT notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie i na tej podstawie ocenił szacunkową wartość rynkową segmentu IT w Grupie Comarch na dzień 31 grudnia 2017 r. Przyjęty do analizy średni wskaźnik P/E dla spółek sektora IT notowanych na GPW, prowadzących działalność o charakterze zbliżonym do Comarch S.A., wynosił 33,7. Nie był on korygowany dla potrzeb testu. Powyższe analizy nie wykazały, aby nastąpiła utrata wartości w odniesieniu do wartości firmy.

3.6. Pozostałe wartości niematerialne

	Koszty zakończonych prac rozwojowych	Prawo wieczystego użytkowania	Koncesje, licencje i oprogramowanie	Inne	Ogółem
Stan na 31 grudnia 2015 r.					
Koszt (brutto)	4 536	39 940	165 879	28 316	238 671
Umorzenie i łączne dotychczasowe odpisy z tytułu utraty wartości	(2 401)	(1 090)	(144 291)	(24 415)	(172 197)
Wartość księgowa netto	2 135	38 850	21 588	3 901	66 474
Rok obrotowy 2016					
Wartość księgowa netto na początek roku	2 135	38 850	21 588	3 901	66 474
Zwiększenia	140	-	3 340	8 150	11 630
Zmniejszenia	(1 418)	-	(36)	(238)	(1 692)
Amortyzacja	(215)	(93)	(10 740)	(4 021)	(15 069)
Wartość księgowa netto na 31 grudnia 2016 r.	642	38 757	14 152	7 792	61 343
Stan na 31 grudnia 2016 r.					
Koszt (brutto)	3 258	39 940	169 183	36 228	248 609
Umorzenie i łączne dotychczasowe odpisy z tytułu utraty wartości	(2 616)	(1 183)	(155 031)	(28 436)	(187 266)
Wartość księgowa netto	642	38 757	14 152	7 792	61 343
Rok obrotowy 2017					
Wartość księgowa netto na początek roku	642	38 757	14 152	7 792	61 343
Zwiększenia	-	648	11 524	5 925	18 097
Zmniejszenia	-	-	(30)	(1 577)	(1 607)
Amortyzacja	(307)	(93)	(10 291)	(3 823)	(14 514)
Wartość księgowa netto na 31 grudnia 2017 r.	335	39 312	15 355	8 317	63 319
Stan na 31 grudnia 2017 r.					
Koszt (brutto)	3 258	40 588	180 677	40 576	265 099
Umorzenie i łączne dotychczasowe odpisy z tytułu utraty wartości	(2 923)	(1 276)	(165 322)	(32 259)	(201 780)
Wartość księgowa netto	335	39 312	15 355	8 317	63 319

Grupa ujęła bezpośrednio w kosztach (bez uprzedniego dokonywania aktywacji) koszty prac badawczo-rozwojowych w wysokości 6 336 tys. zł.

I. Inne wartości niematerialne obejmują wycenę zaliczanych do wartości niematerialnych aktywów związanych z kartami zawodników w MKS Cracovia SSA w kwocie 8 350 tys. zł. Wszystkie pozostałe pozycje wartości niematerialnych zostały nabyte.

Odpisy amortyzacyjne w rachunku zysków i strat zostały wykazane w pozycjach: kwota 12 816 tys. zł (13 680 tys. zł w 2016 roku) jest ujęta w koszcie wytworzenia, pozostała część wykazana jest w kosztach ogólnego zarządu 1 147 tys. zł (943 tys. zł w 2016 roku) oraz w kosztach sprzedaży 551 tys. zł (446 tys. zł w 2016 roku).

Prawo wieczystego użytkowania gruntów dotyczących MKS Cracovia SSA o wartości 31 650 tys. zł jest traktowane jako wartość niematerialna, o nieokreślonym okresie użytkowania i nie jest amortyzowane. Spółka spodziewa się, że nastąpi odnowienie prawa wieczystego użytkowania i odbędzie się to bez ponoszenia znaczących kosztów, gdyż Spółka nie jest zobowiązana do spełnienia żadnych warunków, od których zależałoby przedłużenie tego prawa. Spółka nie spodziewa się poniesienia znaczących kosztów przy odnowieniu prawa wieczystego użytkowania w kontekście dotychczasowych działań współwłaściciela Klubu czyli Gminy Kraków. Miasto wspiera działalność sportową w tym MKS Cracovia SSA m. in. poprzez:

- dofinansowywanie budowy infrastruktury sportowej
- umorzenie podatku od nieruchomości
- wniesienie aportem opłat za użytkowanie wieczyste

Prawo wieczystego użytkowania gruntów dotyczących jednostki dominującej jest amortyzowane przez określony czas użytkowania (założony od momentu nabycia okres użytkowania wynosi od 84 do 99 lat). Średnia stawka amortyzacyjna wynosi 1,2%.

II. Test na utratę wartości prawa wieczystego użytkowania gruntu na 31 grudnia 2017 r.

Na dzień 31 grudnia 2017 r. dokonano analizy zmian cen nieruchomości gruntowych w Krakowie w 2017 r. W oparciu o raport artykuły i raporty portali branżowych (m.in. Bankier.pl) stwierdzono, że średnie ceny nieruchomości gruntowych w Krakowie w 2017 r. miały tendencję wzrostową. Na tej podstawie ustalono, iż w roku 2017 nie nastąpiła utrata wartości prawa wieczystego użytkowania gruntów posiadanych przez spółki Grupy Comarch.

3.7. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Stan na początek roku	1 118	819
zmiany z tytułu:		
- utworzenie, rozliczenie i zmiana charakteru na krótkoterminowe	2 203	299
Stan na koniec roku	3 321	1 118

3.8. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. Grupa posiada inwestycje w jednostkach stowarzyszonych.

Stan na 1 stycznia 2016 r.	23 177
Udział w wyniku SoInteractive S.A.	46
Objęcie akcji i udział w wyniku Metrum Capital S.A.	(208)
Udzielenie i spłata pożyczki dla SoInteractive S.A.	(527)
Objęcie akcji i udział w wyniku Thanks Again LLC	(8 093)
Stan na 31 grudnia 2016 r.	14 395

Stan na 1 stycznia 2017 r.**14 395**

Udział w wyniku SoInteractive S.A.

(111)

Objęcie akcji i udział w wyniku w Metrum Capital S.A.

(14)

Spłata pożyczki dla SoInteractive S.A.

(80)

Objęcie akcji i udział w wyniku Thanks Again LLC

(2 957)

Stan na 31 grudnia 2017 r.**11 233**

	Kraj rejestracji	Aktywa	Zobowiązania	Posiadane udziały w kapitale (%)
--	------------------	--------	--------------	----------------------------------

Stan na**31 grudnia 2016 r.**

SoInteractive S.A.

Polska

5 329

3 687

42,98

Stan na**31 grudnia 2017 r.**

SoInteractive S.A.

Polska

4 536

3 991

42,98

	Kraj rejestracji	Przychody	Zysk (strata)	Posiadane udziały w kapitale (%)
--	------------------	-----------	---------------	----------------------------------

12 miesięcy 2016

SoInteractive S.A.

Polska

10 100

191

42,98

12 miesięcy 2017

SoInteractive S.A.

Polska

9 971

(1 112)

42,98

	Kraj rejestracji	Aktywa	Zobowiązania	Posiadane udziały w kapitale (%)
--	------------------	--------	--------------	----------------------------------

Stan na**31 grudnia 2016 r.**

Metrum Capital S.A.

Polska

53

20

64,29

Stan na**31 grudnia 2017 r.**

Metrum Capital S.A.

Polska

7

3

64,29

	Kraj rejestracji	Przychody	Zysk (strata)	Posiadane udziały w kapitale (%)
--	------------------	-----------	---------------	----------------------------------

12 miesięcy 2016

Metrum Capital S.A.

Polska

207

(187)

64,29

12 miesięcy 2017

Metrum Capital S.A.

Polska

45

(29)

64,29

	Kraj rejestracji	Aktywa	Zobowiązania	Posiadane udziały w kapitale (%)
Stan na 31 grudnia 2016 r. Thanks Again LLC	Stany Zjednoczone Ameryki	10 828	17 392	42,50
Stan na 31 grudnia 2017 r. Thanks Again LLC	Stany Zjednoczone Ameryki	5 518	14 440	42,50

	Kraj rejestracji	Przychody	Zysk (strata)	Posiadane udziały w kapitale (%)
12 miesięcy 2016 Thanks Again LLC	Stany Zjednoczone Ameryki	5 228	(13 880)	42,50
12 miesięcy 2017 Thanks Again LLC	Stany Zjednoczone Ameryki	8 118	(3 425)	42,50

Wykazane na dzień 31 grudnia 2017 roku inwestycje w jednostkach stowarzyszonych obejmują nabyte przez CCF FIZ i Bonus Management sp. z o.o. II Activia SK-A udziały i akcje w spółce SoInteractive S.A. stanowiące 42,98% akcji (27,37% w głosach na WZA spółki), akcje w spółce Metrum Capital S.A., w której Comarch S.A. objął 21,43% kapitału zakładowego (15,79% w głosach na WZA spółki), a spółka CAMS AG objęła 42,86% kapitału zakładowego (31,58% w głosach na WZA spółki) o łącznej wartości 333 tys. PLN, udziały w spółce Thanks Again LLC, w której Comarch Pointshub, Inc. objął 42,50% kapitału zakładowego (42,50% w głosach na WZA spółki) o wartości 10 770 tys. PLN (wartość nominalna objętych udziałów 30 831 tys. PLN pomniejszona o udziały w wyniku bieżącym z lat 2015, 2016 i 2017 oraz o aktualizację wartości udziałów) oraz pożyczki udzielone spółce SoInteractive S.A. przez Comarch S.A. w kwocie 130 tys. PLN.

3.9. Instrumenty pochodne i zobowiązania finansowe

a) Aktywa

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Terminowe kontrakty walutowe – przeznaczone do obrotu	11 316	1 641
Transakcje zamiany stopy procentowej IRS	104	-
	11 420	1 641
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>8 516</i>	<i>1 149</i>
<i>Część długoterminowa</i>	<i>2 904</i>	<i>492</i>

b) Zobowiązania

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Terminowe kontrakty walutowe – przeznaczone do obrotu	426	3 038
Transakcje zamiany stopy procentowej IRS	819	1 849
	1 245	4 887
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>509</i>	<i>2 350</i>
<i>Część długoterminowa</i>	<i>736</i>	<i>2 537</i>

Grupa posiadała kontrakty terminowe typu forward zawarte w celu ograniczenia wpływu na wynik finansowy zmian w przepływach pieniężnych związanych z uprawdopodobnionymi planowanymi transakcjami, wynikających z ryzyka zmiany kursów walut. Na dzień 31 grudnia 2017 roku ww. instrumenty zostały wycenione na wartości godziwej ustalonej wg ceny rynkowej, a zmiany w wycenie zostały odniesione na wynik z operacji finansowych. Łączna wartość netto kontraktów forward otwartych na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosła 22 477 tys. EUR, 7 385 tys. USD.

Spółka Comarch S.A. w dniu 24 października 2013 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w dniu 30 września 2013 roku w Banku Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A. z siedzibą w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na okres 5 lat, tj. do 31 października 2018 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi minus 83 tys. PLN.

Spółka Comarch S.A. w dniu 27 czerwca 2014 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla nieodnawialnego kredytu obrotowego zaciągniętego w dniu 4 stycznia 2013 roku w Banku Zachodnim WBK S.A. z siedzibą we Wrocławiu. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na okres 5 lat, tj. do 28 czerwca 2019 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi minus 93 tys. PLN.

Spółka Comarch S.A. w dniu 9 lipca 2014 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w czerwcu 2006 roku w BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A. z siedzibą w Warszawie na sfinansowanie III etapu budowy budynków produkcyjno-biurowych w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na okres 10 lat, tj. do dnia 29 lipca 2024 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi minus 421 tys. PLN.

W dniu 23 października 2015 roku, spółka Comarch S.A. zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w dniu 4 grudnia 2013 roku w Banku Pekao S.A. z siedzibą w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na okres 8 lat, tj. do 30 listopada 2023 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi minus 215 tys. PLN.

Spółka Comarch S.A. w dniu 20 lutego 2017 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu długoterminowego udzielonego w maju 2016 roku przez Bank Handlowy w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została do dnia 30 września 2019 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi minus 7 tys. PLN.

Spółka Comarch S.A. w dniu 20 lutego 2017 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w maju 2016 roku przez Bank Handlowy w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została do dnia 29 lutego 2028 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi 37 tys. PLN.

W dniu 27 listopada 2017 roku, spółka Bonus Development Sp. z o.o. SKA zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w dniu 29 czerwca 2015 roku w Banku Pekao S.A. z siedzibą w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na cały okres kredytowania, tj. do 31 maja 2030 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi 67 tys. PLN.

Po dacie bilansu

Nie wystąpiły.

3.10. Odroczony podatek dochodowy

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego		
Stan na początek okresu:	35 007	33 432
<i>Odniesione na wynik finansowy</i>	<i>35 007</i>	<i>33 432</i>
Zmiany aktywa z tytułu podatku odroczonego odniesione na wynik finansowy		
utworzenie aktywa w związku ze stratą podatkową w Comarch SuB	501	3 990
rozwiązanie aktywa w związku ze stratą podatkową z lat ubiegłych w Comarch SuB i Comarch AG	(1 806)	-
utworzenie aktywa w związku ze stratą podatkową w Comarch Technologies sp. z o.o.	-	49
rozwiązanie aktywa w związku ze stratą podatkową w Comarch Technologies sp. z o.o.	(40)	(31)
utworzenie aktywa w związku ze stratą podatkową w spółkach zagranicznych pozostałych	3	149
utworzenie aktywa w związku ze stratą podatkową w spółkach krajowych pozostałych	463	-
rozwiązanie aktywa w związku ze stratą podatkową w spółkach krajowych pozostałych	(315)	-
utworzenie aktywa w związku z ulgą podatkową jednostki dominującej z tytułu działalności w SSE	8 863	9 936
rozwiązanie aktywa w związku z ulgą podatkową jednostki dominującej z tytułu działalności w SSE	(9 936)	(10 441)
utworzenie aktywa z tytułu różnic przejściowych dotyczących kosztów (amortyzacja, koszty prac badawczych)	4 556	6 782
rozwiązanie aktywa z tytułu różnic przejściowych dotyczących kosztów (amortyzacja, koszty prac badawczych)	(6 059)	(8 859)
Stan na koniec okresu	31 237	35 007
<i>Odniesione na wynik</i>	<i>31 237</i>	<i>35 007</i>

Aktywa z tytułu podatku odroczonego

	Aktywo z tytułu straty podatkowej	Rezerwy na koszty, odpisy aktualizacyjne	Aktywo z tytułu ulgi podatkowej w podatku dochodowym (SSE)	Razem
Stan na 1 stycznia 2016 r.	6 820	16 171	10 441	33 432
<i>odniesionych na wynik</i>	<i>6 820</i>	<i>16 171</i>	<i>10 441</i>	<i>33 432</i>
(Obciążenie) / uznanie wyniku za rok 2016	4 157	(2 077)	(505)	1 575
Stan na 31 grudnia 2016 r.	10 977	14 094	9 936	35 007
(Obciążenie) /uznanie wyniku za rok 2017	(1 194)	(1 503)	(1 073)	(3 770)
Stan na 31 grudnia 2017 r.	9 783	12 591	8 863	31 237
<i>odniesionych na wynik</i>	<i>9 783</i>	<i>12 591</i>	<i>8 863</i>	<i>31 237</i>

Aktywo z tytułu straty podatkowej	31 grudnia 2017 r.
Comarch Software (CSuB)-Niemcy	9 670
Cracovia SSA	73
Comarch Technologies sp. z o.o	40
RAZEM:	9 783

Aktywo od strat podatkowych zostało utworzone w kwotach możliwych do odzyskania, według obowiązujących przepisów podatkowych.

Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego		
Stan na początek okresu:	42 144	37 619
<i>odniesione na kapitał</i>	<i>5 430</i>	<i>5 430</i>
<i>odniesione na wynik finansowy</i>	<i>36 714</i>	<i>31 839</i>
<i>rezerwa z tytułu nabycia Comarch SuB</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>rezerwa z tytułu nabycia A-MEA Informatik AG i ESAProjekt sp. z o.o.</i>	<i>-</i>	<i>350</i>
Zmiany rezerw z tytułu podatku odroczonego		
odniesione na wynik finansowy		
rozwiązanie rezerwy z tytułu wyceny składników lokat CCF FIZ	(445)	(1 349)
rozwiązanie rezerwy z tytułu wyceny wartości godziwej	-	(236)
ESAProjekt sp. z o.o.	-	(114)
rozwiązanie rezerwy z tytułu wyceny wartości godziwej A-MEA Informatik AG	-	(114)
utworzenie rezerwy z tytułu przejściowych różnic dotyczących kosztów amortyzacji, różnic kursowych i odsetek	4 921	10 792
rozwiązanie rezerwy z tytułu przejściowych różnic dotyczących kosztów amortyzacji, różnic kursowych i odsetek	(2 658)	(4 568)
Stan na koniec okresu	43 962	42 144
<i>odniesione na kapitał</i>	<i>5 430</i>	<i>5 430</i>
<i>odniesione na wynik finansowy</i>	<i>38 532</i>	<i>36 714</i>
<i>rezerwa z tytułu nabycia A-MEA Informatik AG i ESAProjekt sp. z o.o.</i>	<i>-</i>	<i>-</i>

Rezerwa z tytułu podatku odroczonego

	Rezerwa z tytułu wyceny w wartości składników majątku CCF FIZ	Rezerwa z tytułu wyceny w wartości godziwej Comarch SuB	Amortyzacja	Rezerwy (różnice kursowe, odsetki)	Rezerwa z tytułu wyceny w wartości godziwej majątku MKS Cracovia SSA	Rezerwa z tytułu wyceny w wartości godziwej A-MEA Informatik AG i ESAProjekt sp. z o.o.	Razem
Stan na 1 stycznia 2016 r.	24 174	-	1 129	6 536	5 430	350	37 619
Obciążenie/ (uznanie) wyniku za rok 2016	1 349	-	(1 077)	(5 147)	-	350	(4 525)
Stan na 31 grudnia 2016 r.	22 825	-	2 206	11 683	5 430	350	42 144
odniesionych na wynik	22 825	-	2 206	11 683	-	-	36 714
odniesionych na kapitał	-	-	-	-	5 430	-	5 430
Obciążenie/ (uznanie) wyniku za rok 2017	(445)	-	(2 197)	4 460	-	-	1 818
Stan na 31 grudnia 2017 r.	22 380	-	9	16 143	5 430	-	43 962
odniesionych na wynik	22 380	-	9	16 143	-	-	38 532
odniesione na kapitał	-	-	-	-	5 430	-	5 430

Comarch S.A. posiada pięć zezwoleń na prowadzenie działalności w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie:

- uzyskane w roku 1999, z okresem ważności do 31 grudnia 2017 r.
- uzyskane w roku 2007, pierwotnie z okresem ważności do 31 grudnia 2017 roku, aktualnie zgodnie z Decyzją Ministerstwa Rozwoju i Finansów z dnia 18 października 2017 roku, zmienione na nieokreślony termin obowiązywania;
- uzyskane w roku 2013, w zezwoleniu tym nie został określony termin jego obowiązywania. Jednocześnie Spółka zwraca uwagę, że w dniu 23 lipca 2013 r. Rada Ministrów przyjęła rozporządzenia wydłużające do 2026 r. termin funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych na terenie Polski.
- uzyskane w lutym 2016 roku, w zezwoleniu tym nie został określony termin jego obowiązywania.
- uzyskane w marcu 2016 roku, w zezwoleniu tym nie został określony termin jego obowiązywania.

Jednocześnie Spółka zwraca uwagę, że w dniu 23 lipca 2013 r. Rada Ministrów przyjęła rozporządzenia wydłużające do 2026 r. termin funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych na terenie Polski.

Zgodnie z MSR 12 niewykorzystana ulga podatkowa na dzień 31 grudnia 2017 roku stanowi aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Ulga inwestycyjna z tytułu zezwolenia uzyskanego w roku 1999 została w całości wykorzystana. Wartość ulgi inwestycyjnej z tytułu zezwolenia uzyskanego w 2007 roku wynosi na dzień 31 grudnia 2017 roku ok. 17 037 tys. PLN (po zdyskontowaniu na dzień przyznania

zezwoleń). Wartość ulgi inwestycyjnej z tytułu zezwolenia uzyskanego w 2013 roku wynosi na dzień 31 grudnia 2017 roku ok. 28 929 tys. PLN (po zdyskontowaniu na dzień przyznania zezwolenia). Wartość ulgi inwestycyjnej z tytułu zezwolenia uzyskanego w marcu 2016 roku dotyczącego inwestycji w budynek biurowy SSE7 w Krakowie wynosi na dzień 31 grudnia 2017 roku ok. 20 320 tys. PLN (po zdyskontowaniu na dzień przyznania zezwolenia). Ponieważ inwestycja nie została jeszcze zakończona wartość ulgi inwestycyjnej będzie ulegać zmianie.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi oraz z tytułu ulgi w podatku dochodowym w związku z prowadzeniem działalności w SSE, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności. Ze względu na powyższą zasadę aktywa z tytułu działalności w SSE ustala się jedynie w rocznym horyzoncie czasowym, przyjmując za bazę do jego ustalenia przeciętny dochód uzyskany z działalności strefowej z okresu 5 lat (łącznie z rokiem, za który jest sporządzane sprawozdanie).

W trakcie roku 2017 dokonano rozwiązania utworzonego na dzień 31 grudnia 2016 r. aktywa z tytułu działalności strefowej w kwocie 9 936 tys. zł (operacja ta powoduje spadek wyniku finansowego). Jednocześnie dokonano utworzenia aktywa w kwocie 8 863 tys. zł, które to aktywo będzie realizować się sukcesywnie (w postaci odpisów pomniejszających zysk netto Grupy), w proporcji do generowania przez Comarch S.A. dochodu podatkowego osiągniętego z działalności zwolnionej na przestrzeni roku 2018. Równocześnie, zgodnie z MSR 12, Spółka będzie regularnie dokonywać weryfikacji wyceny rozpoznanego Aktywa pod kątem możliwości jego realizacji oraz dalszego rozpoznania na kolejne okresy. Zwracamy uwagę, iż rozpoznanie Aktywa nie wpływa na przepływy pieniężne w jednostce dominującej ani w Grupie (zarówno rozpoznanie Aktywa, jak również jego realizacja). Operacja ta ma więc charakter wyłącznie memoriałowy i wynika z zastosowania przez Grupę Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej do sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Comarch.

W roku 2017 roku Grupa dokonała częściowego rozliczenia aktywa utworzonego na 31 grudnia 2016 roku z tytułu podatku odroczonego dotyczącego różnic przejściowych w kwocie 6 059 tys. zł oraz dokonano utworzenia aktywa z tytułu różnic przejściowych w kwocie 4 556 tys. zł a także utworzenia i rozwiązania aktywa z tytułu straty podatkowej w kwocie -1 194 tys. zł. Łączny wpływ wszystkich powyżej opisanych operacji na wynik netto roku 2017 wyniósł -3 770 tys. zł.

W związku z wyceną wartości aktywów netto CCF FIZ dokonano w 2017 roku częściowego rozwiązania utworzonej w latach poprzednich rezerwy w kwocie 445 tys. PLN. Równocześnie dokonano utworzenia rezerwy na podatek odroczony z tytułu różnic przejściowych w kwocie 4 921 tys. PLN i rozwiązania z tego samego tytułu w kwocie 2 658 tys. PLN. Łączny wpływ powyższych operacji na wynik netto za 12 miesięcy 2017 roku wyniósł -1 818 tys. PLN.

Ogółem zmiany w podatku odroczonym spowodowały spadek wyniku o 5 588 tys. PLN.

W odniesieniu do spółek MKS Cracovia SSA i Comarch Healthcare S.A. mimo występowania straty podatkowej nie tworzą z tego tytułu aktywa na podatek odroczony ze względu na brak możliwości dokonania wiarygodnych szacunków co do możliwości wykorzystania istniejącej straty podatkowej z lat ubiegłych.

3.11. Zapasy

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Materiały i surowce	1 273	815
Produkcja w toku	87 838	69 850
Towary	25 078	5 326
Produkty gotowe	150	38
Zaliczki na towary	628	526
Razem	114 967	76 555

Koszt zapasów ujęty w pozycji „koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów” wyniósł 333 918 tys. PLN (12 miesięcy 2016), 305 867 tys. PLN (12 miesięcy 2016).

W okresie 2017 roku Grupa Comarch utworzyła odpisy aktualizujące wartość towarów i materiałów na kwotę 21 tys. zł. Grupa Comarch rozwiązała odpisy na kwotę 5 tys. zł utworzone w latach wcześniejszych.

3.12. Należności handlowe oraz pozostałe należności

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Należności handlowe netto	347 254	366 275
<i>Należności handlowe brutto</i>	<i>376 110</i>	<i>393 968</i>
<i>Odpis aktualizujący wartość należności</i>	<i>(28 856)</i>	<i>(27 693)</i>
Należności pozostałe	19 687	23 617
Rozliczenia międzyokresowe czynne	13 593	11 946
Pozostałe rozliczenia	452	1 835
Pożyczki	7541	1 027
Należności handlowe i pozostałe od podmiotów powiązanych netto	3 626	2 021
<i>Należności handlowe i pozostałe od podmiotów powiązanych brutto</i>	<i>6 511</i>	<i>5 092</i>
<i>Odpis aktualizujący wartość należności</i>	<i>(2 885)</i>	<i>(3 071)</i>
Razem	392 153	406 721
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>392 153</i>	<i>406 721</i>

Wartość godziwa należności handlowych oraz pozostałych należności jest zbliżona do ich wartości bilansowej przedstawionej powyżej. Nie występuje koncentracja ryzyka kredytowego z tytułu należności handlowych, ponieważ Grupa posiada dużą liczbę klientów. Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa ujęła odpis z tytułu utraty wartości należności handlowych w wysokości 6 394 tys. zł oraz rozwiązała utworzone wcześniej odpisy w wysokości 4 222 tys. zł w związku z uregulowaniem należności. Operacje te ujęto odpowiednio w pozostałych kosztach i przychodach operacyjnych w rachunku zysków i strat.

3.13. Kontrakty długoterminowe

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
przychody z zakończonych kontraktów ujęte w okresie sprawozdawczym	83 811	79 850
przychody z nie zakończonych kontraktów ujęte w okresie sprawozdawczym	159 079	192 200
efekt rozliczenia zgodnie z MSR 11 nie zakończonych kontraktów ujętych w okresie sprawozdawczym	9 680	(6 348)

Przychody z tytułu kontraktów długoterminowych ujęte w okresie sprawozdawczym**252 570****265 702**

Z uwagi, iż Grupa stosuje zasadę ustalania stopnia zaawansowania prac proporcjonalnie do udziału poniesionych kosztów w całości kosztów kontraktu, suma poniesionych kosztów oraz ujętych wyników odpowiada przychodom. Dokonano na koniec okresu sprawozdawczego wyceny kontraktów długoterminowych zgodnie ze stopniem zaawansowania prac.

Zmiana stanu rozliczeń z tytułu kontraktów długoterminowych ujętych w aktywach i pasywach między 31 grudnia 2016 a 31 grudnia 2017 prezentowana jest poniżej:

	Stan na 31 grudnia 2017 r.	Stan na 31 grudnia 2016 r.
Stan rozliczeń z tytułu kontraktów długoterminowych		
Przychody z tytułu kontraktów długoterminowych ujęte do dnia bilansowego - wg stopnia zawansowania prac	562 982	635 811
Wystawione faktury	(553 387)	(635 895)
	9 595	(84)

	Należne przychody z tytułu kontraktów długoterminowych	Zobowiązania z tytułu kontraktów długoterminowych	Efekt rozliczenia netto
Przychody z tytułu kontraktów długoterminowych ujęte w okresie sprawozdawczym			
Wartość na 1 stycznia 2016 r.	32 440	(26 176)	6 264
Zmiana	7 520	(13 868)	(6 348)
Wartość na 31 grudnia 2016 r.	39 960	(40 044)	(84)
Zmiana	389	9 290	9 679
Wartość na 31 grudnia 2017 r.	40 349	(30 754)	(9 595)

3.14. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

W okresie 12 miesięcy 2017 roku oraz w okresie porównawczym Grupa Comarch nie posiadała aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży.

3.15. Kategorie i klasy instrumentów finansowych

Aktywa i zobowiązania finansowe w podziale na kategorie (wg MSR 39) przedstawiają się następująco:

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Aktywa finansowe		
Wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat (nota 3.9)	11 420	1 641
Należności własne oraz środki pieniężne i ich ekwiwalenty	607 704	651 679
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży (nota 3.14)	-	-
Razem	619 124	653 320
Zobowiązania finansowe		
Wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	1 245	11 213
Pozostałe zobowiązania finansowe	611	835
Zobowiązania finansowe	408 955	334 571
Umowy gwarancji finansowych	-	-
Razem	410 811	346 619

W ramach poszczególnych kategorii instrumentów finansowych wyróżnia się następujące klasy instrumentów:

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Należności własne oraz środki pieniężne i ich ekwiwalenty		
Należności od jednostek powiązanych (nota 3.12)	3 626	2 021
Należności od jednostek powiązanych – długoterminowe	-	-
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.12)	390 749	409 910
Należności od pozostałych jednostek - długoterminowe	5 392	3 914
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty (nota 3.16)	207 937	235 834
Razem	607 704	651 679
Zobowiązania finansowe		
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	224 707	174 800
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych (nota 3.22)	1 323	3 087
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.22)	175 997	151 406
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - długoterminowe	6 928	5 278
Wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat (nota 3.9)	1 245	4 887
Zobowiązania z tytułu zakupu udziałów	-	6 326
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	611	823
Inne zobowiązania finansowe	-	12
Razem	410 811	346 619

Struktura walutowa zobowiązań i aktywów finansowych przedstawia się następująco:

	Aktywa finansowe		Zobowiązania finansowe	
	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Waluta - PLN	172 114	203 531	95 699	129 213
Waluta - EUR	231 607	271 707	284 627	181 720
Waluta - USD	145 911	88 476	15 314	15 787
Waluta - GBP	12 253	16 561	2 016	2 583
Waluta - UAH	1 505	4 476	97	103
Waluta - AED	8 366	8 846	4 118	27
Waluta - RUB	10 582	9 177	654	1 968
Waluta - CHF	6 265	7 373	755	1 182
Waluta - CAD	3 512	4 287	561	538
Waluta - BRL	12 612	30 814	1 925	6 310
Waluty - inne	14 397	8 072	5 045	7 188
Razem	619 124	653 320	410 811	346 619

Okres wymagalności poszczególnych klas należności własnych (należności handlowych i środków pieniężnych) na dzień 31 grudnia 2016 roku przedstawia się następująco:

	Do 1 roku	Od 1 roku do 2 lat	Od 2 lat do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Należności od jednostek powiązanych	2 021	-	-	-	2 021
Należności od jednostek powiązanych- długoterminowe	-	-	-	-	-
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe	409 858	52	-	-	409 910
Należności od pozostałych jednostek - długoterminowe	-	3 844	70	-	3 914
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty (nota 3.16)	235 834	-	-	-	235 834
Razem	647 713	3 896	70	-	651 679

Okres wymagalności poszczególnych klas należności własnych (należności handlowych i środków pieniężnych) na dzień 31 grudnia 2017 roku przedstawia się następująco:

	Do 1 roku	Od 1 roku do 2 lat	Od 2 lat do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Należności od jednostek powiązanych	3 626	-	-	-	3 626
Należności od jednostek powiązanych- długoterminowe	-	-	-	-	-
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe	390 171	251	6	321	390 749
Należności od pozostałych jednostek - długoterminowe	-	3 248	2 137	7	5 392
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty (nota 3.16)	207 937	-	-	-	207 937
Razem	601 734	3 499	2 143	328	607 704

Okres wymagalności poszczególnych klas zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku przedstawia się następująco:

	Do 1 roku	Od 1 roku do 2 lat	Od 2 lat do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	28 469	31 148	68 592	46 591	174 800
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	3 087	-	-	-	3 087
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - krótkoterminowe	150 006	598	103	699	151 406
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - długoterminowe	-	5 195	-	83	5 278
Pochodne instrumenty finansowe	2 350	2 537	-	-	4 887
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	155	158	473	37	823
Zobowiązania z tytułu zakupu udziałów	6 326	-	-	-	6 326
Inne zobowiązania finansowe	12	-	-	-	12
Razem	190 405	39 636	69 168	47 410	346 619

Okres wymagalności poszczególnych klas zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku przedstawia się następująco:

	Do 1 roku	Od 1 roku do 2 lat	Od 2 lat do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	39 111	33 701	84 664	67 231	224 707
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	1 323	-	-	-	1 323
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - krótkoterminowe	175 541	311	-	145	175 997
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - długoterminowe	688	3 870	2 287	83	6 928
Pochodne instrumenty finansowe	510	735	-	-	1 245
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	165	152	294	-	611
Zobowiązania z tytułu zakupu udziałów	-	-	-	-	-
Inne zobowiązania finansowe	-	-	-	-	-
Razem	217 338	38 769	87 245	67 459	410 811

Grupa stosuje następujące metody wyceny poszczególnych klas instrumentów finansowych:

Należności własne	Metoda wyceny
Należności od jednostek powiązanych (nota 3.12)	według skorygowanej ceny nabycia
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.12)	według skorygowanej ceny nabycia
Należności od pozostałych jednostek - długoterminowe	według skorygowanej ceny nabycia
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty (nota 3.16)	według wartości godziwej
Należności od jednostek powiązanych (nota 3.12)	według skorygowanej ceny nabycia
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.12)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania finansowe	Metoda wyceny
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych (nota 3.22)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.22)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - długoterminowe	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego (nota 3.20)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	według skorygowanej ceny nabycia

3.16. Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Środki pieniężne w kasie i w banku	200 684	228 311
Krótkoterminowe depozyty bankowe	7 241	7 514
Środki pieniężne ogółem	207 925	235 825
Należne odsetki od depozytów bankowych	12	9
Razem środki pieniężne i ekwiwalenty	207 937	235 834

Efektywna stopa procentowa krótkoterminowych depozytów bankowych wyniosła w 2017 roku dla złotego 1,572%, dla peso chilijskiego 2,595% , dla rubla rosyjskiego 8,234% dla reala brazylijskiego 9,77% . Przeciętny termin wymagalności depozytów wyniósł dla złotego 9,26 dni, dla peso chilijskiego 10,77 dni, dla rubla rosyjskiego 47,00 dni i dla reala brazylijskiego 24,00 dni. Dla potrzeb rachunku przepływów pieniężnych w skład środków pieniężnych wchodziły środki pieniężne w kasie i depozyty. Kredyt w rachunku bieżącym jest ujmowany w działalności finansowej.

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania		
depozyty kaucyjne złożone przez spółki Grupy Comarch w związku z zawartymi umowami najmu oraz gwarancjami bankowymi	318	871
środki finansowe otrzymane na realizację projektów dofinansowywanych dotacją	1 086	1 087
środki na wyodrębnionym rachunku konsorcjum	-	6 104
środki na wyodrębnionym rachunku ZFŚS	774	825
środki na zabezpieczenie linii kredytowych	1 551	1 645
inne	8	341
Razem	3 737	10 873

3.17. Kapitał zakładowy

	Ilość akcji (szt.)	Akcje zwykłe i uprzywilejowane	Akcje własne	Razem
Stan na 1 stycznia 2016 r.	8 125 590	8 125 590	-	8 125 590
Stan na 31 grudnia 2016 r.	8 133 349	8 133 349	-	8 133 349
Stan na 31 grudnia 2017 r.	8 133 349	8 133 349	-	8 133 349

Wartość nominalna każdej akcji wynosi 1 zł.

Na kapitał zakładowy Comarch S.A. składa się:

- 864 800 akcji imiennych uprzywilejowanych serii A,
- 75 200 akcji zwykłych na okaziciela serii A,
- 883 600 akcji imiennych uprzywilejowanych serii B,
- 56 400 akcji zwykłych na okaziciela serii B,
- 3 008 000 akcji zwykłych na okaziciela serii C,
- 1 200 000 akcji zwykłych na okaziciela serii D,
- 638 600 akcji zwykłych na okaziciela serii E,
- 125 787 akcji zwykłych na okaziciela serii G,
- 102 708 akcji zwykłych na okaziciela serii G3,
- 563 675 akcji zwykłych na okaziciela serii H,
- 441 826 akcji zwykłych na okaziciela serii I2,
- 91 041 akcji zwykłych na okaziciela serii J2,
- 73 953 akcji zwykłych na okaziciela serii K3,
- 7 759 akcji zwykłych na okaziciela serii L1.

Akcje imienne serii A i B są uprzywilejowane co do głosu w ten sposób, że na każdą akcję przypada 5 głosów na Walnym Zgromadzeniu. Zamiana akcji imiennych na akcje na okaziciela jest dopuszczalna. W przypadku zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela tracą one wszelkie uprzywilejowanie. Zbycie akcji imiennej uprzywilejowanej powoduje wygaśnięcie związanego z nią uprawnienia

szczególnego co do głosu na Walnym Zgromadzeniu, przy czym nie powoduje wygaśnięcia uprawnienia szczególnego co do głosu na Walnym Zgromadzeniu:

- zbycie na rzecz osób będących akcjonariuszami Spółki na dzień 18 marca 1998 roku,
- zbycie na rzecz zstępnych zbywcy,
- przejście własności akcji imiennej w wyniku spadkobrania.

W dniu 27 czerwca 2017 roku Walne Zgromadzenie Comarch S.A. zmieniło Statut Spółki w ten sposób, że w art. 8 ust. 4 dodano lit. d):

„d) zbycie na rzecz osoby prawnej prawa polskiego albo obcego albo jednostki organizacyjnej nie posiadającej osobowości prawnej prawa polskiego albo obcego, w tym w szczególności na rzecz ułomnej osoby prawnej prawa polskiego albo obcego („Struktura”) kontrolowanej w rozumieniu art. 8 ust. 5 Statutu wyłącznie przez akcjonariusza wnoszącego (zbywającego) akcje imienne uprzywilejowane do Struktury („Akcjonariusz Wnoszący”) albo (współ)kontrolowanej wyłącznie przez wstępnych, zstępnych, rodzeństwo lub małżonka Akcjonariusza Wnoszącego albo wyłącznie przez niektóre lub wszystkie z tych osób („Osoba bądź Osoby Bliskie”) i Akcjonariusza Wnoszącego łącznie („Struktura Kontrolowana”) oraz zbycie akcji imiennych uprzywilejowanych przez jedną Strukturę Kontrolowaną na rzecz innej Struktury Kontrolowanej.” (Raport bieżący [RB-13-2017](#) z dn. 27 czerwca 2017 roku). Zmiany w statucie zostały zarejestrowane w KRS w dniu 23 sierpnia 2017 r. o czym Spółka informowała raportem bieżącym [RB-16-2017](#) z dnia 31 sierpnia 2017 r.

Zbycie akcji imiennych wymaga zgody Zarządu udzielonej w formie pisemnej. Zbycie akcji bez zgody Zarządu jest możliwe na warunkach określonych w Statucie Comarch S.A.

Akcje na okaziciela mają prawo do 1 głosu na WZA. Zamiana akcji na okaziciela na akcje imienne nie jest dopuszczalna.

3.17.1. Akcjonariusze posiadający bezpośrednio lub pośrednio poprzez podmioty zależne co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu Comarch S.A. według stanu na dzień sporządzenia raportu

Wg stanu na dzień sporządzenia raportu:

- Janusz Filipiak posiadał 1 997 027 akcji (24,55% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 5 569 027 głosów na WZA, co stanowiło 36,82% wszystkich głosów na WZA;
- Elżbieta Filipiak posiadała 1 323 461 akcji (16,27% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 4 707 461 głosów na WZA, co stanowiło 31,12% wszystkich głosów na WZA;
- MetLife Otwarty Fundusz Emerytalny zarządzany przez MetLife PTE S.A. posiadał 841 097 akcji (10,34% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 841 097 głosów na WZA, co stanowiło 5,56% wszystkich głosów na WZA.

3.17.2. Zmiany w stanie kapitału zakładowego w 2017 roku

Nie wystąpiły.

3.17.3. Program opcji menedżerskich dla Członków Zarządu Spółki Comarch S.A.

Nie wystąpił.

3.17.4. Zmiany w stanie kapitału zakładowego po dacie bilansu

W dniu 12 marca 2018 roku Zarząd Comarch S.A. otrzymał od Pawła Prokopa, Wiceprezesa Zarządu Comarch S.A. powiadomienie o transakcji, o której mowa w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu

Europejskiego i Rady UE nr 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie nadużyć na rynku. Przedmiotowa transakcja dotyczyła zbycia w dniu 8 marca 2018 r. 7 539 sztuk akcji zwykłych na okaziciela na rynku regulowanym po średnioważonej cenie 145,50 PLN za 1 akcję. Wartość transakcji wyniosła 1 096 924,50 PLN.

O szczegółach Spółka informowała raportem bieżącym nr [RB-5-2018](#) i [RB-5-2018/K](#) z dnia 12 marca 2018 r.

3.18. Pozostałe kapitały

3.18.1. Kapitały akcjonariuszy Spółki dominującej

	Kapitał z tytułu zmiany struktury własnościowej	Kapitał z wyceny opcji menedżerskiej	Kapitał inwestycyjny i na pokrycie zobowiązań wobec budżetu	Kapitał zapasowy ze sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej	OGÓŁEM
Stan na 31 grudnia 2016 r.	(5 185)	25 140	745	122 341	143 041
Stan na 1 stycznia 2017 r.	(5 185)	25 140	745	122 341	143 041
Zmiana struktury własnościowej	-	-	-	-	-
Stan na 31 grudnia 2017 r.	(5 185)	25 140	745	122 341	143 041

W dniu 27 czerwca 2017 roku Zwyczajne Walne Zgromadzenie Spółki dominującej podjęło Uchwałę nr 9 w sprawie podziału zysku netto za rok obrotowy od 1 stycznia 2016 do 31 grudnia 2016. Walne Zgromadzenie postanowiło, że wypracowany w roku obrotowym od 1 stycznia 2016 do 31 grudnia 2016 zysk netto w kwocie 45 588 464,11 zł zostaje podzielony w ten sposób, że:

1. Kwota 12 200 023,50 zł (słownie: dwanaście milionów dwieście tysięcy dwadzieścia trzy złote i pięćdziesiąt groszy) zostanie wypłacona w formie dywidendy. Dywidendę w kwocie 1 zł 50 gr za jedną akcję otrzymają osoby będące akcjonariuszami spółki w dniu 31 lipca 2017 roku. Liczba akcji objętych dywidendą wynosi 8 133 349 sztuk.

2. Pozostała część zysku netto w kwocie 33 388 440,61 zł (słownie: trzydzieści trzy miliony trzysta osiemdziesiąt osiem tysięcy czterysta czterdzieści złotych i sześćdziesiąt jeden groszy) zostanie przekazana na kapitał zapasowy.

Dywidenda została wypłacona w dniu 11 sierpnia 2017 roku.

Zarząd Comarch S.A. do dnia publikacji niniejszego raportu nie podjął decyzji odnośnie propozycji podziału zysku za 2017 rok.

W 2017 roku nie dokonano wypłat dywidend za rok 2016 do podmiotów spoza Grupy.

3.18.2. Kapitały przypadające udziałom niedającym kontroli

Stan na 31 grudnia 2015 r.	13 022
Stan na 1 stycznia 2016 r.	13 022
Dywidenda wypłacona	-
Wynik jednostek zależnych przeznaczony dla komplementariuszy spoza Grupy	-
Udział w wyniku MKS Cracovia SSA	2 719
Udział w wyniku Comarch SuB i CAMS AG	(30)
Zmiana w udziale w wyniku Comarch SuB	(1 070)
Stan na 31 grudnia 2016 r.	14 641
Stan na 1 stycznia 2017 r.	14 641
Dywidenda wypłacona	-
Wynik jednostek zależnych przeznaczony dla komplementariuszy spoza Grupy	-
Udział w wyniku MKS Cracovia SSA	1 472
Udział w wyniku CAMS AG	13
Różnice kursowe	2
Stan na 31 grudnia 2017 r.	16 128

Prezentujemy dane jednostki zależnej MKS Cracovia SSA. W pozostałych jednostkach zależnych udziały niekontrolujące są nieistotne.

Nazwa Spółki: MKS Cracovia SSA,

Główne miejsce prowadzenia działalności i kraj rejestracji jednostki: Polska

Proporcja udziałów własnościowych posiadanych przez udziały niekontrolujące: 33,89%,

Proporcja praw głosu posiadanych przez udziały niekontrolujące, jeżeli różni się od proporcji posiadanych udziałów własnościowych: 33,89%,

Wynik finansowy przypisany udziałom niekontrolującym jednostki zależnej w trakcie okresu sprawozdawczego: 1 472 tys. zł

Łączne udziały niekontrolujące jednostki zależnej na koniec okresu sprawozdawczego: 16 128 tys. zł

Skrócone informacje finansowe na temat jednostki zależnej Cracovia SSA

Poniżej przedstawiono podsumowanie danych finansowych istotnej jednostki zależnej, która posiada udziały niekontrolujące. Wykazane kwoty poniżej stanowią kwoty ze sprawozdań finansowych jednostek sporządzonych zgodnie z MSSF (dostosowane przez Grupę):

MKS Cracovia SSA	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Aktywa obrotowe	10 069	7 896
Aktywa trwałe	57 933	52 752
Zobowiązania krótkoterminowe	(12 903)	(9 622)
Zobowiązania długoterminowe	(7 906)	(8 178)

MKS Cracovia SSA	Okres zakończony 31 grudnia 2017 r.	Okres zakończony 31 grudnia 2016 r.
Przychody	32 389	35 026
Zysk (strata) z działalności kontynuowanej	4 343	8 024
Zysk (strata) z działalności zaniechanej (po opodatkowaniu)		-
Zysk (strata) za rok obrotowy	4 343	8 024
Pozostałe całkowite dochody za rok obrotowy	-	-
Całkowite dochody razem za rok obrotowy	4 343	8 024

3.19. Kredyty, pożyczki

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Długoterminowe		
Kredyty nieodnawialne	177 920	137 814
Kredyty odnawialne	-	-
Pożyczki	7 676	8 517
	185 596	146 331
Krótkoterminowe		
Kredyty nieodnawialne	33 739	25 863
Kredyty odnawialne	3 018	708
Pożyczki	2 354	1 898
	39 111	28 469
Kredyty, pożyczki ogółem	224 707	174 800

3.19.1. Nieodnawialne kredyty bankowe i pożyczki

Kredytobiorca	Instytucja finansująca	Cel finansowania	Kwota kredytu / pożyczki wg umowy		Kwota kredytu / pożyczki pozostała do spłaty (nie uwzględnia wyceny odsetek na dzień bilansowy)				Warunki oprocentowania	Termin ostatecznej spłaty	Zabezpieczenia
			Kwota	Waluta	Kwota	Waluta	Kwota	PLN			
Comarch SA	BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A.	budynek biurowy SSE4 w Krakowie	44 000	PLN	4 182 (wobec 4 802 na 31 grudnia 2016)	EUR	17 444 (wobec 21 244 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku IRS do 29-07-2024	29.07.2024	hipoteka na budynku SSE4, cesja polisy ubezpieczeniowej budynku, weksel in blanco, oświadczenie o poddaniu się egzekucji
Comarch SA	Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A.	budynek biurowy SSE5 w Krakowie - refinansowanie	4 126	EUR	1 977 (wobec 2 493 na 31 grudnia 2016)	EUR	8 246 (wobec 11 028 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku IRS do 31-10-2018	29.09.2021	hipoteka na budynku SSE5, cesja praw z polisy ubezpieczeniowej budynku, oświadczenie o

											poddaniu się egzekucji
Comarch SA	Bank Zachodni WBK S.A.	nieodnawialny kredyt obrotowy	7 400	EUR	2 944 (wobec 3 899 na 31 grudnia 2016)	EUR	12 280 (wobec 17 249 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku IRS do 28-06-2019	31.12.2020	hipoteka na budynku SSE3, cesja praw z polisy ubezpieczeniowej budynku, oświadczenie o poddaniu się egzekucji
Comarch SA	Bank Polska Kasa Opieki S.A.	budynek biurowy SSE6 w Krakowie	13 323	EUR	9 854 (wobec 11 519 na 31 grudnia 2016)	EUR	41 098 (wobec 50 960 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku IRS do 30-11-2023	30.11.2023	hipoteka na budynku SSE6, cesja praw z polisy ubezpieczeniowej budynku, cesja praw z gwarancji należytego wykonania oraz z gwarancji rękojmi, pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w Banku Polska Kasa Opieki S.A., oświadczenie o poddaniu się egzekucji
Comarch SA	Bank Handlowy w Warszawie S.A.	budynek biurowy SSE7 w Krakowie	13 333	EUR	11 286 (wobec 0 na dzień 31 grudnia 2016)	EUR	47 075 (wobec 0 na dzień 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku IRS do 29-02-2028	15.05.2028	hipoteka na budynku SSE7, cesja praw z polisy ubezpieczeniowej budynku, pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w Banku Bank Handlowy w Warszawie S.A., oświadczenie o poddaniu się egzekucji
Comarch SA	Bank Handlowy w Warszawie S.A.	długoterminowy kredyt nieodnawialny	2 508	EUR	2 508 (wobec 2 365 na 31 grudnia 2016)	EUR	10 461 (wobec 10 465 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku IRS do 30-09-2019	16.12.2019	pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w Banku Bank Handlowy w Warszawie S.A., oświadczenie o poddaniu się egzekucji
Comarch SA	DNB Bank Polska S.A.	środki trwałe - wyposażenie Laboratorium Internet of Things w Krakowie	2 531	EUR	2 130 (wobec 0 na dzień 31 grudnia 2016)	EUR	8 885 (wobec 0 na dzień 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku	30.12.2023	zastaw rejestrowy na środkach trwałych będących przedmiotem finansowania, cesja praw z polisy ubezpieczeniowej finansowanych środków trwałych, pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w DNB Bank Polska S.A., oświadczenie o poddaniu się egzekucji

Comarch Healthcare SA	Bank Polska Kasa Opieki S.A.	środki trwałe - sprzęt medyczny do Centrum Medycznego iMed24 w Krakowie	15 889	PLN		2 459 (wobec 4 540 na 31 grudnia 2016)	PLN	WIBOR1M + marża banku	31.12.2018	zastaw rejestrowy na środkach trwałych będących przedmiotem finansowania, cesja praw z polisy ubezpieczeniowej finansowanych środków trwałych, poręczenie Comarch S.A., pełnomocnictwo do rachunków Comarch Healthcare S.A. i Comarch S.A. prowadzonych w Banku Polska Kasa Opieki S.A., oświadczenie o poddaniu się egzekucji
Comarch AG	BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A	budynek biurowy w Dreźnie - refinansowanie	6 000	EUR	621 (wobec 1 862 na 31 grudnia 2016)	2 589 (wobec 8 238 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR3M + marża banku	15.05.2018	dług gruntowy na budynku biurowym w Dreźnie, przelew praw z polisy ubezpieczeniowej budynku biurowego w Dreźnie, poręczenie Comarch S.A. oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji
Bonus Development Sp. z o.o. SK-A	Bank Polska Kasa Opieki S.A.	budynek biurowy w Łodzi	9 262	EUR	8 043 (wobec 8 172 na 31 grudnia 2016)	33 545 (wobec 36 155 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku IRS do 31-05-2030	31.05.2030	hipoteka na budynku biurowym w Łodzi, pełnomocnictwo do rachunków Bonus Development Sp. z o.o. SK-A prowadzonych w Bank Polska Kasa Opieki S.A., oświadczenie Bonus Development Sp. z o.o. SK-A o poddaniu się egzekucji art. 777 KC, cesja praw z polisy ubezpieczeniowej budynku biurowego w Łodzi, cesja praw z gwarancji należytego wykonania oraz z gwarancji rękojmi, cesja praw z umowy dzierżawy finansowanej nieruchomości zawartej ze spółką Comarch S.A., poręczenie spółki Comarch S.A. wraz z pełnomocnictwem do dysponowania rachunkami Comarch S.A. prowadzonymi przez Bank Pekao S.A. oraz oświadczeniem o poddaniu się egzekucji

Comarch S.A.S, Comarch S.A.	BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A	Budynek Data Center w Lille we Francji	8 000	EUR	6 734 (wobec 1 001 na 31 grudnia 2016)	EUR	28 085 (wobec 4 429 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR3M + marża banku	18.09.2023	hipoteka na drugim miejscu na nieruchomości należącej do Comarch S.A. położonej w Krakowie przy ul. prof. Michała Życzkowskiego 23 (budynek SSE4), oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji art. 777 KC, pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w banku BGŻ BNP Paribas S.A., cesja praw z polisy ubezpieczeniowej budynku SSE4
Comarch SA	IBM Global Financing Polska Sp. z o.o.	dostawa sprzętu IT w związku z realizowanym przez Grupę Comarch projektem informatycznym	12 980	PLN			9 983 (wobec 10 415 na 31 grudnia 2016)	PLN	stałe	01.03.2022	brak

Wartość zobowiązań z tytułu kredytów została ujęta w wysokości zamortyzowanego kosztu ustalonego przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej. Wartość godziwa zobowiązań z tytułu kredytów i pożyczek nie jest istotnie różna od wartości bilansowej. W okresie sprawozdawczym nie wystąpiły przypadki nieterminowej spłaty kapitału lub wypłaty odsetek od zaciągniętych kredytów i pożyczek, ani nie zostały naruszone inne warunki umów kredytów i pożyczek, uprawniające kredytodawcę do żądania wcześniejszej spłaty kredytu lub pożyczki.

Obciążenie kredytów Grupy ryzykiem stopy procentowej dotyczy kredytów oprocentowanych w oparciu o zmienną stopę procentową. Grupa prowadzi optymalizację kosztów odsetkowych poprzez stały monitoring struktury stóp procentowych i odpowiednie dopasowanie bazowej stopy procentowej kredytu lub transakcje zabezpieczające IRS.

Obciążenie kredytów Grupy ryzykiem stopy procentowej

	Do 6 miesięcy	6-12 miesięcy	1-5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Stan na 31 grudnia 2016 r.					
Kredyty i pożyczki	13 585	15 515	99 740	46 591	175 431
Odsetki	(631)	-	-	-	(631)
Razem	12 954	15 515	99 740	46 591	174 800
Stan na 31 grudnia 2017 r.					
Kredyty i pożyczki	18 636	20 969	118 365	67 231	225 201
Odsetki	(494)	-	-	-	(494)
Razem	18 142	20 969	118 365	67 231	224 707

Struktura zapadalności kredytów, pożyczek i zobowiązań finansowych długoterminowych

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Od 1 do 2 lat	33 701	31 148
Od 2 do 5 lat	84 664	68 592
Powyżej 5 lat	67 231	46 591
	185 596	146 331

Struktura walutowa wartości bilansowej kredytów, pożyczek i zobowiązań finansowych

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
W walucie polskiej	12 484	14 935
W EUR (równowartość w zł)	212 223	159 865
	224 707	174 800

Efektywne stopy procentowe na dzień bilansowy:

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Kredyty bankowe	1,64%	1,62%
Pożyczki	3,66%	3,61%

3.19.2. Odnawialne kredyty bankowe i pożyczki

Kredytobiorca	Instytucja finansująca	Cel finansowania	Kwota kredytu / pożyczki wg umowy		Kwota kredytu / pożyczki pozostała do spłaty (nie uwzględnia wyceny odsetek na dzień bilansowy)				Warunki oprocentowania	Termin ostatecznej spłaty	Zabezpieczenia
			Kwota	Waluta	Kwota	Waluta	Kwota	PLN			
Comarch SA	Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A.	finansowanie bieżącej działalności gospodarczej	20 000	PLN	0	PLN	0	PLN	WIBOR1M + marża banku	12.12.2018	pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w Powszechnej Kasie Oszczędności Bank Polski S.A., oświadczenie o poddaniu się egzekucji
Comarch SA	Bank Polska Kasa Opieki S.A.	finansowanie bieżącej działalności gospodarczej	30 000	PLN	0 (wobec 0 na 31 grudnia 2016)	PLN	0 (wobec 0 na 31 grudnia 2016)	PLN	WIBOR1M + marża banku	30.06.2018	pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w Banku Polska Kasa Opieki S.A., oświadczenie o poddaniu się egzekucji

Comarch S.A.S, Comarch S.A.	BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A	finansowanie bieżącej działalności gospodarczej	1 300	EUR	724 (wobec 160 na 31 grudnia 2016)	EUR	3 018 (wobec 708 na 31 grudnia 2016)	PLN	EURIBOR1M + marża banku	28.02.2018	oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji, pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w banku BGŻ BNP Paribas S.A.
--------------------------------	---------------------------------------	--	-------	-----	---	-----	---	-----	----------------------------	------------	---

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Linie kredytowe w rachunku bieżącym przyznane, wygasające w ciągu jednego roku, w tym:	55 422	45 751
– wykorzystane na dzień bilansowy	3 018	708
– dostępne na dzień bilansowy	52 404	45 043

3.19.3. Zmiany w zakresie zobowiązań kredytowych

Zmiany niepieniężne						
	BO 2016	Przepływy pieniężne	Zwiększenia	Efekt różnic kursowych	Zmiany w wartości godziwej	BZ 2017
Pożyczki/kredyty krótkoterminowe i długoterminowe	174 800	56 510	-	(6 603)	-	224 707
Zobowiązania leasingowe	835	(224)	-	-	-	611
Zobowiązania z działalności finansowej	175 623	56 298	-	(6 603)	-	225 318

3.20. Pozostałe zobowiązania finansowe

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	611	835
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>165</i>	<i>204</i>
<i>Część długoterminowa</i>	<i>446</i>	<i>631</i>
Zobowiązania z tytułu dywidendy	-	-
<i>Część krótkoterminowa</i>	-	-
<i>Część długoterminowa</i>	-	-
Zobowiązania z tytułu opłat za objęte akcje	-	6 326
<i>Część krótkoterminowa</i>	-	<i>6 326</i>
<i>Część długoterminowa</i>	-	-
Razem	611	7 161

Zobowiązania z tytułu umów leasingu finansowego Grupy Comarch (z wyłączeniem umów leasingu pomiędzy spółkami Grupy) obejmują zobowiązania spółki Comarch Healthcare S.A. oraz MKS Cracovia SSA, spółek zależnych Comarch S.A., z tytułu umów leasingu finansowego samochodów. Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość tych zobowiązań wynosi 611 tys. PLN.

3.21. Rezerwy na pozostałe zobowiązania i obciążenia

Długoterminowe	Rezerwy na kary umowne	Rezerwy na koszty spraw sądowych	Rezerwy na podatki	Rezerwy na koszty pozostałe	Ogółem
Stan na 1 stycznia 2017 r.	-	-	-	-	-
Ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat:	-	-	-	-	-
- utworzenie dodatkowych rezerw	-	-	-	-	-
- rezerwy wykorzystane w trakcie roku i przeniesione do krótkoterminowych	-	-	-	-	-
Stan na 31 grudnia 2017 r.	-	-	-	-	-

Krótkoterminowe	Koszty dotyczące okresu bieżącego, które zostaną poniesione w przyszłości	Rezerwy na koszty kontraktów	Rezerwy na kary umowne	Rezerwy na urlopy	Rezerwy na nagrody pieniężne	Ogółem
Stan na 1 stycznia 2017 r.	4 380	13 407	20 776	26 751	71 890	137 204
Ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat:	(453)	348	(1 119)	2 222	(5 788)	(4 790)
- utworzenie dodatkowych rezerw	20 506	24 109	4 909	19 608	81 407	150 539
- rezerwy wykorzystane w trakcie roku i przeniesione do krótkoterminowych	(20 959)	(23 761)	(6 028)	(17 386)	(87 195)	(155 329)
Stan na 31 grudnia 2017 r.	3 927	13 755	19 657	28 973	66 102	132 414

Wszystkie rezerwy zostały obliczone w oparciu o wiarygodny szacunek dokonany na dzień bilansowy. Koszty okresu bieżącego dotyczą głównie rezerw utworzonych na koszty niezbędne do poniesienia w związku z działalnością bieżącą, z tytułu badania sprawozdań finansowych, kosztów archiwizacji i innych administracyjnych oraz rozliczeń z tytułu kart kredytowych. Rezerwy na koszty kontraktów dotyczą rozpoznania przewidywanych strat na kontraktach.

Struktura łącznej kwoty rezerw:

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Długoterminowe	-	-
Krótkoterminowe	132 414	137 204

3.22. Zobowiązania handlowe oraz pozostałe zobowiązania

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Zobowiązania handlowe	75 071	56 218
Zaliczki otrzymane na poczet usług	986	264
Zobowiązania wobec podmiotów powiązanych	1 323	3 087
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń społecznych i innych obciążeń podatkowych	38 906	41 909
Zobowiązania inwestycyjne	11 542	23 148
Przychody przyszłych okresów	21 176	25 496
Pozostałe zobowiązania	26 472	2 605
Fundusze specjalne (ZFŚS i Zakładowy Fundusz Mieszkaniowy)	1 844	1 766
Razem	177 320	154 493

Wartość godziwa zobowiązań handlowych oraz pozostałych zobowiązań jest zbliżona do ich wartości bilansowej przedstawionej powyżej.

3.23. Zobowiązania warunkowe

Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość gwarancji i akredytyw wystawionych przez banki na zlecenie Comarch S.A. w związku z realizowanymi umowami oraz uczestnictwem w przetargach wynosiła 65 876 tys. PLN, podczas gdy na dzień 31 grudnia 2016 roku ich wartość wynosiła 37 671 tys. PLN.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość gwarancji wystawionych przez banki na zlecenie Comarch Polska S.A. w związku z realizowanymi umowami oraz uczestnictwem w przetargach wynosiła 0 PLN, podczas gdy na dzień 31 grudnia 2016 roku ich wartość wynosiła 19 tys. PLN.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość gwarancji wystawionych przez banki na zlecenie Grupy Comarch Software und Beratung wynosiła 392 tys. EUR (tj. 1 634 tys. PLN), na dzień 31 grudnia 2016 roku ich wartość wynosiła 392 tys. EUR (tj. 1 734 tys. PLN).

Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość gwarancji wystawionych przez banki na zlecenie Comarch AG wynosiła 16 tys. EUR (tj. 67 tys. PLN), na dzień 31 grudnia 2016 roku ich wartość wynosiła 16 tys. EUR (tj. 71 tys. PLN).

Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość gwarancji wystawionych przez banki na zlecenie Geopolis sp. z o.o. wynosiła 82 tys. PLN.

Comarch S.A. udzieliła oświadczeń o możliwości udzielenia wsparcia finansowego („letter of comfort”) dla spółek zależnych: MKS Cracovia SSA ważne do 31 grudnia 2017 r., Comarch Healthcare S.A. ważne do 30 czerwca 2019 r., Comarch Malaysia SDN. BHD. ważne do 31 grudnia 2018 r. oraz bezterminowo, Comarch SAS ważne do 4 marca 2017 r., Comarch Argentina S.A. bezterminowo, oraz Comarch R&D S.à r.l. bezterminowo.

Przyznane linie kredytowe na finansowanie działalności bieżącej (gwarancje, akredytywy)

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Linie kredytowe*	190 450	173 902
	190 450	173 902

(*) zawierają linie kredytowe w rachunku bieżącym opisane w pkt [3.19](#).

Grupa Comarch jest stroną pozywaną w postępowaniach sądowych, w których potencjalna, łączna kwota roszczeń stron trzecich wynosi 51 394 tys. PLN, z czego kwota 11 307 tys. PLN jest objęta rezerwami ujętymi w bilansie na 31 grudnia 2017 roku (w tym kwota utworzonych w roku 2017 rezerw na roszczenia objęte postępowaniami sądowymi wynosi 2 127 tys. PLN). Grupa Comarch pozostaje w sprawach spornych nieobjętych postępowaniami sądowymi, w których potencjalna, łączna kwota roszczeń stron trzecich wynosi 41 367 tys. PLN, z czego kwota 0 PLN jest objęta rezerwami ujętymi w bilansie na 31 grudnia 2017 roku (w tym kwota utworzonych w roku 2017 rezerw na roszczenia objęte postępowaniami sądowymi wynosi 0 PLN). Według Zarządów spółek Grupy Comarch, w oparciu o opinie doradców prawnych, nie istnieją okoliczności wskazujące na konieczność utworzenia rezerw na pozostałe roszczenia objęte aktualnie postępowaniami sądowymi oraz sprawami spornymi, nieobjęte postępowaniami sądowymi.

W związku z prowadzonymi postępowaniami sądowymi w 2017 roku Grupa Comarch utworzyła nowe odpisy aktualizujące wartość należności na kwotę 397 tys. PLN. W 2017 roku nie utworzono odpisów aktualizujących wartość należności w związku ze sprawami spornymi, w których pozostaje Grupa Comarch.

3.24. Zobowiązania z tytułu leasingu operacyjnego na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Do roku	Do 5 lat	Ogółem
Zobowiązania z tytułu najmu powierzchni użytkowej	21 718	45 097	66 815
Zobowiązania z tytułu dzierżawy sprzętu elektronicznego i środków transportu	1 407	955	2 362
Razem	23 125	46 052	69 177

Prezentowane w nocie zobowiązania z tytułu umów najmu powierzchni użytkowej obejmują zobowiązania Grupy z tytułu umów najmu pomieszczeń biurowych i mieszkań służbowych. Umowy z określonym terminem ważności zostały zaliczone w sposób bezpośredni odpowiednio do okresu do roku i do 5 lat. Większość umów została zawarta jednak na czas nieokreślony, dlatego kwoty zobowiązań ustalono drogą przemnożenia miesięcznych kwot czynszu przez 12 miesięcy (kolumna „Do roku”) i 60 miesięcy (kolumna „Do 5 lat”).

Grupa Comarch na dzień 31 grudnia 2017 roku posiadała umowne zobowiązania do opłat z tytułu leasingu operacyjnego środków transportu oraz sprzętu elektronicznego w kwocie 2 362 tys. PLN (wobec 1 606 tys. PLN na dzień 31 grudnia 2015 roku).

3.25. Przychody ze sprzedaży

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Przychody ze sprzedaży produktów i usług		
Przychody ze sprzedaży usług informatycznych	815 402	809 444
Przychody ze sprzedaży licencji i oprogramowania własnego	152 584	178 092
Wyroby gotowe	1 371	3 674
Przychody ze sprzedaży usług medycznych	10 868	8 544
Przychody z pozostałej sprzedaży	54 145	41 556
Razem	1 034 370	1 041 310
Przychody ze sprzedaży towarów i materiałów		
Przychody ze sprzedaży sprzętu komputerowego	10 096	9 038
Przychody ze sprzedaży licencji i oprogramowania obcego	13 475	21 086
Przychody z pozostałej sprzedaży (usługi obce, inne)	44 579	41 379
Razem	68 150	71 503
Ogółem przychody ze sprzedaży	1 102 520	1 112 813

3.26. Koszty sprzedanych produktów, usług, towarów i materiałów

I/1 Koszty wg rodzaju	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Amortyzacja środków trwałych i wartości niematerialnych	64 309	63 008
Koszty świadczeń pracowniczych	685 108	654 684
Zmiana stanu produktów i produkcji w toku	(29 660)	(47 202)
Zużycie surowców i materiałów pomocniczych	23 640	25 263
Usługi obce	186 932	129 125
Podatki i opłaty	12 312	9 795
Pozostałe koszty	56 248	87 644
Koszty sprzedanych produktów, usług, marketingu i dystrybucji oraz koszty ogólnego zarządu, w tym:	998 889	922 317
- koszt wytworzenia	765 947	689 075
- koszty sprzedaży	134 529	131 330
- koszty ogólne	98 076	102 066
- różnice kursowe od zobowiązań	337	(154)
I/2 Koszt sprzedanych towarów i materiałów	60 130	66 831
I/3 Koszty realizacji prac w ramach projektów unijnych	6 336	8 848

I/4 Łączne koszty sprzedanych produktów, usług, marketingu, ogólnego zarządu, towarów i materiałów oraz realizacji prac w ramach projektów unijnych**1 065 355****997 996****II. Koszty świadczeń pracowniczych****12 miesięcy
2017****12 miesięcy
2016**

Koszty wynagrodzeń

581 127

558 718

Koszty ubezpieczeń społecznych

90 690

83 685

Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

2 032

2 988

Szkolenia

3 907

2 965

Koszty BHP

1 166

1 008

Pozostałe

6 186

5 320

Razem**685 108****654 684****3.27. Pozostałe przychody operacyjne****Pozostałe przychody operacyjne i zyski****12 miesięcy
2017****12 miesięcy
2016**

Otrzymane odszkodowania komunikacyjne

85

179

Przedawnione zobowiązania

-

-

Rozwiązanie odpisów aktualizujących należności

4 222

23 092

Otrzymane kary umowne

-

70

Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych

10 841

10 444

Zwrot podatku VAT

-

-

Dotacje

38

494

Inne

2 487

4 784

Razem**17 673****39 063****3.28. Pozostałe koszty operacyjne****Pozostałe koszty operacyjne i straty****12 miesięcy
2017****12 miesięcy
2016**

Odpis aktualizujący wartość aktywów (utrata wartości)

303

(15)

Składki członkowskie

732

661

Darowizny

1 733

68

Strata ze zbycia i likwidacji aktywów trwałych

5 145

367

Odpis aktualizujący wartość należności

6 394

31 275

Odszkodowania

295

234

Inne

4 462

4 397

Razem**19 064****36 987**

3.29. Koszty finansowe – netto

Pozostałe przychody operacyjne i zyski	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Koszty odsetek, w tym:	(2 976)	(2 470)
- odsetki od pożyczek i kredytów	(2 889)	(2 072)
- inne	(87)	(398)
Zyski z odsetek od lokat	1 730	2 244
Zyski ze zbycia papierów wartościowych	-	-
Zyski/(straty) ze zbycia aktywów finansowych	13 048	1 445
Zyski/(straty) różnice kursowe netto (nota 3.29)	6 849	(3 796)
Wycena wartości godziwej instrumentów finansowych i inwestycji	13 255	(822)
Inne, w tym:	(39)	(410)
- odszkodowania i kary finansowe	-	-
- pozostałe	(39)	(410)
Razem	31 867	(3 809)

3.30. Podatek dochodowy

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Podatek bieżący	15 450	26 105
Podatek odroczony	5 588	2 949
Razem	21 038	29 054

Podatek dochodowy od zysku brutto Grupy przed opodatkowaniem, różni się w następujący sposób od teoretycznej kwoty, którą uzyskano by stosując średnią ważoną stawkę podatku mającą zastosowanie do zysków konsolidowanych spółek:

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Zysk brutto skonsolidowany przed opodatkowaniem	64 559	104 777
Różnice pomiędzy zyskiem brutto a podstawą opodatkowania:		
- korekty konsolidacyjne	3 149	(2 500)
- wyłączenia strat spółek konsolidowanych	50 798	40 710
Suma zysków brutto jednostek konsolidowanych (nominalna podstawa opodatkowania podatkiem dochodowym przy założeniu zgodności zysku bilansowego z podstawą opodatkowania)	118 506	142 987
Podatek wyliczony stawką nominalną od zysku brutto	28 405	32 144
Wielkość nominalnej stawki podatkowej	23,97%	22,48%
Trwałe i przejściowe różnice pomiędzy zyskiem brutto a rzeczywistą podstawą opodatkowania, w tym:	(48 380)	(32 474)
- wykorzystanie uprzednio rozpoznanych strat podatkowych	(23 009)	(28 284)

- różnice pomiędzy podstawą opodatkowania podatkiem a zyskiem brutto	(6 878)	38 097
- dochód zwolniony z tytułu prowadzenia działalności w SSE	(15 057)	(40 458)
- dochód nie podlegający opodatkowaniu (płatnikami podatku są udziałowcy)	-	-
- inne - dochody zwolnione	(3 436)	(1 829)
Podstawa opodatkowania podatkiem dochodowym	70 126	110 513
Podatek wyliczony według stawki podatkowej w Grupie	15 450	26 105
Wielkość efektywnej stawki podatkowej	13,04%	18,26%

Władze podatkowe kraju jednostki dominującej mogą przeprowadzić kontrolę ksiąg rachunkowych i rozliczeń podatkowych w ciągu 5 lat od zakończenia roku, w którym złożono deklaracje podatkowe i obciążyć Grupę dodatkowym wymiarem podatku wraz z karami i odsetkami. W opinii Zarządu jednostki dominującej nie istnieją okoliczności wskazujące na możliwość powstania istotnych zobowiązań z tego tytułu.

3.31. Zyski (straty) kursowe – netto

Różnice kursowe powiększające (koszty)/przychody w rachunku zysków i strat uwzględnione zostały w następujących pozycjach:

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Przychody ze sprzedaży	(18 968)	6 640
Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów	(337)	155
Koszty finansowe netto	6 849	(3 796)
Razem	(12 456)	2 999

3.32. Zysk na akcję

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Zysk netto za okres przypadający na akcjonariuszy Spółki	42 036	73 034
Średnia ważona liczba akcji zwykłych (w tys. szt.)	8 133 349	8 133 349
Zysk na akcję zwykłą (w zł)	5,17	8,98
Rozwodniona średnia ważona liczba akcji zwykłych (w tys. szt.)	8 133 349	8 133 349
Rozwodniony zysk na akcję zwykłą (w zł)	5,17	8,98

Podstawowy zysk netto na 1 akcję w kolumnie "12 miesięcy 2017" został obliczony jako iloraz skonsolidowanego zysku netto przypadającego na akcjonariuszy Comarch S.A. osiągniętego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 roku oraz średniej ważonej ilości akcji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 roku, gdzie wagą jest ilość dni. Podstawowy zysk netto na 1 akcję w kolumnie "12 miesięcy 2016" został obliczony jako iloraz skonsolidowanego zysku netto przypadającego na akcjonariuszy Comarch S.A. osiągniętego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku oraz średniej ważonej ilości akcji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku, gdzie wagą jest ilość dni.

Rozwodniony zysk netto na 1 akcję w kolumnie "12 miesięcy 2017" został obliczony jako iloraz skonsolidowanego zysku netto przypadającego na akcjonariuszy Comarch S.A. osiągniętego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 roku oraz sumy średniej ważonej ilości akcji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 roku, gdzie wagą jest ilość dni oraz obliczonej zgodnie z MSR 33 rozwodnionej ilości akcji. Rozwodniony zysk netto na 1 akcję w kolumnie "12 miesięcy 2016" został obliczony jako iloraz skonsolidowanego zysku netto przypadającego na akcjonariuszy Comarch S.A. osiągniętego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku oraz sumy średniej ważonej ilości akcji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku, gdzie wagą jest ilość dni oraz obliczonej zgodnie z MSR 33 rozwodnionej ilości akcji.

3.33. Transakcje z podmiotami powiązanymi

3.33.1. Przychody ze sprzedaży towarów i usług

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Przychody ze sprzedaży towarów		
SoInteractive S.A.	-	-
Thanks Again LLC	-	-
	-	-
Przychody ze sprzedaży usług		
SoInteractive S.A.	791	816
Thanks Again LLC	1 075	5 547
Metrum Capital S.A.	2	-
	1 868	6 363
	1 868	6 363

Cenę usług ustala się w zależności od rodzaju transakcji według jednej z trzech metod:

- porównywalnej ceny rynkowej,
- metody koszt plus (marża przy towarach 2-3%, przy usługach 5%),
- marży od sprzedaży usług (marża w wysokości 10-40%).

3.33.2. Zakupy towarów i usług

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Zakup towarów:		
SoInteractive S.A.	188	1 681
Thanks Again LLC	-	-
	188	1 681
Zakupy usług		
SoInteractive S.A.		
<i>ujęte w kosztach wytworzenia</i>	4 894	5 401
<i>ujęte w pozostałych kosztach</i>	3 455	2 702
	8 349	8 103
Thanks Again LLC		
<i>ujęte w kosztach wytworzenia</i>	5 090	1 315
<i>ujęte w pozostałych kosztach</i>	-	-
	5 090	1 315
	13 439	9 418
Razem	13 627	11 099

Cenę usług i towarów negocjuje się zwykle z podmiotami powiązanymi stosując jedna z wymienionych powyżej metod. W okresie objętym sprawozdaniem nie było żadnych istotnych transakcji z innymi niż wymienione powyżej podmiotami powiązanymi.

3.33.3. Salda rozrachunków na dzień bilansowy powstałe w wyniku sprzedaży/zakupu towarów/usług

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Należności od podmiotów powiązanych		
SoInteractive S.A.	775	586
Thanks Again LLC	3 937	907
	4 712	1 493
Zobowiązania wobec podmiotów powiązanych		
SoInteractive S.A.	1 322	2 829
Thanks Again LLC	1	-
	1 323	2 829

3.33.4. Transakcje z podmiotami stowarzyszonymi i z podmiotami powiązanymi osobowo

	12 miesięcy 2017	12 miesięcy 2016
Zakupy od podmiotów powiązanych osobowo	2 921	2 848
Sprzedaż do podmiotów powiązanych osobowo	191	126
Pożyczki i odsetki od pożyczek spłacone przez podmioty powiązane osobowo	2 104	6 864
Pożyczki i odsetki od pożyczek udzielone podmiotom powiązanym osobowo	8 480*	1 350
Zakupy od podmiotów stowarzyszonych	13 439	11 099
Sprzedaż do podmiotów stowarzyszonych	1 868	6 363
Pożyczki i odsetki od pożyczek spłacone przez podmioty stowarzyszone	-	128
Pożyczki i odsetki od pożyczek udzielone podmiotom stowarzyszonym	828	9

* Pozycja zawiera pożyczki w wysokości 2 000 tys. zł udzielone Przewodniczącej Rady Nadzorczej Comarch S.A. przez spółkę Bonus Management sp. z o.o. II Activia SK-A. Do dnia publikacji sprawozdania pożyczki te zostały w całości spłacone.

3.34. Wynagrodzenie osób zarządzających i nadzorujących w 2017 i w 2016 roku

W 2017 roku wynagrodzenia członków zarządu Comarch S.A. wyniosły 22 659 151,86 zł. Jednostki zależne i stowarzyszone wypłaciły w 2017 roku członkom Zarządu Comarch S.A. wynagrodzenia w wysokości 7 479 706,91 zł. W 2016 roku wynagrodzenia członków zarządu Comarch S.A. wyniosły 20 628 467,46 zł. Jednostki zależne i stowarzyszone wypłaciły w 2016 roku członkom Zarządu Comarch S.A. wynagrodzenia w wysokości 6 895 848,93 zł.

Wynagrodzenia podane w niniejszej nocy obejmują wynagrodzenia rzeczywiście wypłacone w 2017 roku (w tym wynagrodzenia premiovne za okresy wcześniejsze, objęte rezerwami na dzień 31 grudnia 2016 r.). Wynagrodzenia nie obejmują niewypłaconych premii za rok 2017 (objętych rezerwami na dzień 31 grudnia 2017 r.).

ROK 2016 (w zł)

L.p.	Zarząd Comarch S.A.	Wypłacone przez Comarch S.A.	Wypłacone przez jednostki zależne i stowarzyszone	Razem
1	Janusz Filipiak	6 396 044,48	5 238 114,78	11 634 159,26
2	Marcin Dąbrowski	1 448 838,14	315 048,60	1 763 886,74
3	Paweł Prokop	659 476,77	158 988,48	818 465,25
4	Andrzej Przewięźlikowski	973 319,72	377 842,45	1 351 162,17
5	Zbigniew Rymarczyk	1 373 210,95	311 070,75	1 684 281,70
6	Konrad Tarański	732 174,13	329 471,09	1 061 645,22
7	Marcin Warwas	2 149 554,34	165 312,78	2 314 867,12
Razem		13 732 618,53	6 895 848,93	20 628 467,46

L.p.	Rada Nadzorcza Comarch S.A.	Wyplacone przez Comarch S.A.	Wyplacone przez jednostki zależne i stowarzyszone	Razem
1	Elżbieta Filipiak	261 661,96	1 051 894,78	1 313 556,74
2	Maciej Brzeziński	65 361,74	0,00	65 361,74
3	Robert Bednarski	65 000,00	0,00	65 000,00
4	Danuta Drobniak	65 000,00	0,00	65 000,00
5	Wojciech Kucharzyk	65 000,00	0,00	65 000,00
6	Anna Ławrynowicz	65 199,54	0,00	65 199,54
7	Anna Pruska	65 000,00	402 076,82	467 076,82
	Razem	652 223,24	1 453 971,60	2 106 194,84

L.p.	Zarząd Comarch S.A.	Wyplacone z zysku netto Comarch S.A. w formie dywidendy
1	Janusz Filipiak	-
2	Piotr Piątosza	-
3	Paweł Prokop	-
4	Piotr Reichert	-
5	Zbigniew Rymarczyk	-
6	Konrad Tarański	-
7	Marcin Warwas	-
	Razem	-

W pkt 3.17.3 niniejszego sprawozdania opisano program opcji menedżerskich.

ROK 2017 (w zł)

L.p.	Zarząd Comarch S.A.	Wyplacone przez Comarch S.A.	Wyplacone przez jednostki zależne i stowarzyszone	Razem
1	Janusz Filipiak	7 484 267,84	6 106 408,37	13 590 676,21
2	Marcin Dąbrowski	1 673 139,29	288 125,36	1 961 264,65
3	Paweł Prokop	342 748,57	145 792,90	488 541,47
4	Andrzej Przewięźlikowski	642 963,28	152 854,30	795 817,58
5	Zbigniew Rymarczyk	1 679 465,18	313 257,10	1 992 722,28
6	Konrad Tarański	620 662,66	321 365,40	942 028,06
7	Marcin Warwas	2 736 198,13	151 903,48	2 888 101,61
	Razem	15 179 444,95	7 479 706,91	22 659 151,86

L.p.	Rada Nadzorcza Comarch S.A.	Wypłacone przez Comarch S.A.	Wypłacone przez jednostki zależne i stowarzyszone	Razem
1	Elżbieta Filipiak	220 000,00	985 147,93	1 205 147,93
2	Maciej Brzeziński	55 425,11	0,00	55 425,11
3	Robert Bednarski	55 540,23	0,00	55 540,23
4	Danuta Drobniak	55 000,00	0,00	55 000,00
5	Wojciech Kucharzyk	55 000,00	0,00	55 000,00
6	Anna Ławrynowicz	55 014,73	0,00	55 014,73
7	Anna Pruska	55 000,00	385 371,75	440 371,75
	Razem	550 980,07	1 370 519,68	1 921 499,75

L.p.	Zarząd Comarch S.A.	Wypłacone z zysku netto Comarch S.A. w formie dywidendy
1	Janusz Filipiak	2 995 540,50
2	Marcin Dąbrowski	0,00
3	Paweł Prokop	56 308,50
4	Andrzej Przewięźlikowski	0,00
5	Zbigniew Rymarczyk	49 300,50
6	Konrad Tarański	15 912,00
7	Marcin Warwas	15 912,00
	Razem	3 132 973,50

W pkt 3.17.3 niniejszego sprawozdania opisano program opcji menedżerskich.

3.35. Informacje o akcjonariuszach oraz akcjach posiadanych przez osoby zarządzające i nadzorujące

3.35.1. Akcjonariusze posiadający bezpośrednio lub pośrednio poprzez podmioty zależne co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu Comarch S.A., na dzień sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego

- Janusz Filipiak posiadał 1 997 027 akcji (24,55% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 5 569 027 głosów na WZA, co stanowiło 36,82% wszystkich głosów na WZA;
- Elżbieta Filipiak posiadała 1 323 461 akcji (16,27% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 4 707 461 głosów na WZA, co stanowiło 31,12% wszystkich głosów na WZA;
- MetLife Otwarty Fundusz Emerytalny zarządzany przez MetLife PTE S.A. posiadał 841 097 akcji (10,34% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 841 097 głosów na WZA, co stanowiło 5,56% wszystkich głosów na WZA.

3.35.2. Zmiany w stanie posiadania akcji Comarch S.A. przez osoby zarządzające i nadzorujące Comarch S.A. w okresie od 1 marca 2018 r. do 27 kwietnia 2018 r.

W poniższej tabeli przedstawiono stan posiadania akcji Comarch S.A. przez osoby zarządzające i nadzorujące na dzień opublikowania raportu kwartalnego za cztery kwartały 2017 roku, tj. 1 marca 2018 r. oraz w dniu 27 kwietnia 2018 roku, zgodnie z posiadanymi przez Spółkę informacjami.

Osoby zarządzające i nadzorujące	Funkcja	Stan na 1 marca 2018 r.		Stan na 27 kwietnia 2018 r.	
		Akcje	Udział w głosach na WZA (%)	Akcje	Udział w głosach na WZA (%)
Janusz Filipiak	Prezes Zarządu	1 997 027	36,82	1 997 027	36,82
Elżbieta Filipiak	Przewodnicząca Rady Nadzorczej	1 323 461	31,12	1 323 461	31,12
Marcin Dąbrowski	Wiceprezes Zarządu	0	0,00	0	0,00
Paweł Prokop*	Wiceprezes Zarządu	37 539	0,50	30 000	0,45
Andrzej Przewięźlikowski	Wiceprezes Zarządu	0	0,00	0	0,00
Zbigniew Rymarczyk**	Wiceprezes Zarządu	32 867	0,22	32 930	0,22
Konrad Tarański	Wiceprezes Zarządu	10 608	0,07	10 608	0,07
Marcin Warwas	Wiceprezes Zarządu	10 608	0,07	10 608	0,07
Ilość wyemitowanych akcji		8 133 349	100,00	8 133 349	100,00

*) W dniu 12 lutego 2018 roku Zarząd Comarch S.A. otrzymał od osoby pełniącej obowiązki zarządcze powiadomienie o transakcji, o której mowa w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie nadużyć na rynku. Przedmiotowa transakcja dotyczyła zbycia w dniu 8 marca 2018r. 7 539 sztuk akcji zwykłych na okaziciela na rynku regulowanym po średnioważonej cenie 145,50 PLN za 1 akcję. Wartość transakcji wyniosła 1 096 924,50 PLN. O szczegółach Spółka informowała raportem bieżącym nr [RB-5-2018](#) i [RB-5-2018/K](#) z dnia 12 marca 2018 r.

**) Transakcje poniżej limitu 5 tys. EUR.

3.36. Czynniki i zdarzenia o nietypowym charakterze, mające znaczący wpływ na osiągnięte wyniki finansowe

3.36.1. Aktywo i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego

W trakcie roku 2017 dokonano rozwiązania utworzonego na dzień 31 grudnia 2016 r. aktywa z tytułu działalności strefowej w kwocie 9 936 tys. zł (operacja ta powoduje spadek wyniku finansowego). Jednocześnie dokonano utworzenia aktywa w kwocie 8 863 tys. zł, które to aktywo będzie realizować się sukcesywnie (w postaci odpisów pomniejszających zysk netto Grupy), w proporcji do generowania przez Comarch S.A. dochodu podatkowego osiągniętego z działalności zwolnionej na przestrzeni roku 2018.

W roku 2017 roku Grupa dokonała częściowego rozliczenia aktywa utworzonego na 31 grudnia 2016 roku z tytułu podatku odroczonego dotyczącego różnic przejściowych w kwocie 6 059 tys. zł oraz dokonano utworzenia aktywa z tytułu różnic przejściowych w kwocie 4 556 tys. zł a także utworzenia i rozwiązania aktywa z tytułu straty podatkowej w kwocie -1 194 tys. zł. Łączny wpływ wszystkich powyżej opisanych operacji na wynik netto roku 2017 wyniósł -3 770 tys. zł.

W związku z wyceną wartości aktywów netto CCF FIZ dokonano w 2017 roku częściowego rozwiązania utworzonej w latach poprzednich rezerwy w kwocie 445 tys. PLN. Równocześnie dokonano utworzenia rezerwy na podatek odroczony z tytułu różnic przejściowych w kwocie 4 921 tys. PLN i rozwiązania z tego samego tytułu w kwocie 2 658 tys. PLN. Łączny wpływ powyższych operacji na wynik netto za 12 miesięcy 2017 roku wyniósł -1 818 tys. PLN.

Ogółem zmiany w podatku odroczonym spowodowały spadek wyniku o 5 588 tys. PLN.

3.36.2. Różnice kursowe oraz instrumenty finansowe oparte na kursach walut

Różnice kursowe zrealizowane oraz wycena bilansowa różnic kursowych od należności i zobowiązań na dzień 31 grudnia 2017 r. zmniejszyły przychody i wynik operacyjny Grupy Comarch o 19 305 tys. zł (podczas gdy w 2016 roku zwiększyły o 6 795 tys. zł), natomiast różnice kursowe z pozostałych tytułów zwiększyły wynik Grupy Comarch o 6 849 tys. zł (podczas gdy za 2016 rok zmniejszyły o 3 796 tys. zł). Łączny wpływ różnic kursowych na wynik netto Grupy Comarch w 2017 roku wyniósł -12 456 tys. zł (+2 999 tys. zł w roku 2016).

Natomiast wycena instrumentów finansowych oraz transakcje zrealizowane (głównie kontrakty typu forward) wraz z rezerwą na podatek odroczony od ich wyceny, zwiększyły wynik netto Grupy o 24 493 tys. zł (podczas gdy w roku 2016 zwiększyły o 790 tys. zł). Łączny wpływ różnic kursowych oraz wyceny i realizacji instrumentów pochodnych na wynik netto Grupy za rok 2017 wyniósł + 12 037 tys. zł (+3 789 tys. zł w roku 2016)

3.36.3. Odpis z tytułu utraty wartości należności

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa ujęła odpis z tytułu utraty wartości należności handlowych w wysokości 6 394 tys. zł oraz rozwiązała utworzone wcześniej odpisy w wysokości 4 222 tys. zł w związku z uregulowaniem należności. Operacje te ujęto odpowiednio w pozostałych kosztach i przychodach operacyjnych w rachunku zysków i strat.

3.37. Zdarzenia po dacie bilansu

3.37.1. Daty przekazywania raportów okresowych w 2018 roku

W dniu 2 stycznia 2018 r. raportem bieżącym nr [RB-1-2018](#) Zarząd Comarch S.A. określił następujące stałe daty przekazywania raportów okresowych w 2018 roku:

Skonsolidowane raporty kwartalne zawierające skrócone skonsolidowane sprawozdania finansowe i skrócone jednostkowe sprawozdania finansowe:

1) IV kwartał 2017 w dniu 01.03.2018 r.

2) I kwartał 2018 w dniu 18.05.2018 r.

3) II kwartał 2018 – Zgodnie z zasadami § 101 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaganych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim, Comarch S.A. nie będzie publikować raportu kwartalnego i skonsolidowanego raportu kwartalnego za II kwartał 2018 r.

4) III kwartał 2018 w dniu 16.11.2018 r.

RAPORTY ROCZNE I PÓŁROCZNE:

1) Raport roczny za 2017 rok w dniu 27.04.2018 r.

2) Skonsolidowany raport roczny za 2017 rok w dniu 27.04.2018 r.

3) Skonsolidowany raport półroczny zawierający skrócone skonsolidowane sprawozdanie finansowe oraz skrócone jednostkowe sprawozdanie finansowe za I półrocze 2018 roku w dniu 31.08.2018 r.

3.37.2. Aneks do umowy z Bankiem Pekao S.A. na świadczenie Kompleksowej Obsługi Eksploatacyjnej Systemu Comarch Internet Banking

W nawiązaniu do raportu bieżącego nr [RB-3-2017](#) z dnia 24 marca 2017 r., Zarząd Comarch S.A. poinformował raportem bieżącym nr [RB-2-2018](#) z dnia 5 stycznia 2018 r. o otrzymaniu podpisanego aneksu do umowy Kompleksowej Obsługi Eksploatacyjnej Systemu CIB Comarch Internet Banking (bankowość korporacyjna) zawartej z Bankiem Pekao S.A. a CA Consulting S.A., spółkę zależną Comarch S.A., w dniu 23 grudnia 2005 r. (dalej: „Umowa”). W ramach aneksu ustalony został nowy zakres i termin realizacji usługi. Strony oświadczyły również, że nie mają wobec siebie żadnych roszczeń wynikających z niewykonywania lub nienależytego wykonywania ww. Umowy, co oznacza brak roszczenia Banku Pekao S.A. wobec CA Consulting S.A., o którym Zarząd Comarch S.A. informował w raporcie bieżącym nr [RB-3-2017](#).

3.37.3. Aneks do umowy z firmą Budimex S.A. na realizację VI etapu inwestycji w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie (SSE7)

W nawiązaniu do raportu bieżącego nr [RB-3-2016](#) z dnia 18 marca 2016 roku dotyczącego zawarcia umowy z firmą Budimex S.A. na realizację VI etapu inwestycji w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie (SSE7) oraz raportu bieżącego [RB-20-2017](#) z dnia 30 października 2017 roku dotyczącego podpisania aneksu do ww. umowy, Zarząd Comarch S.A. poinformował raportem bieżącym nr [RB-3-2018](#), że prace objęte pierwotnym zakresem umowy zostały wykonane do dnia 31 grudnia 2017 r., natomiast w dniu 25 stycznia 2018 roku został podpisany aneks do ww. umowy, zlecający Wykonawcy prace dodatkowe związane z budynkiem SSE7. W rezultacie, kwota kontraktu uległa zwiększeniu o 2 721 000 PLN, a planowany termin zakończenia prac objętych aneksem został ustalony na 30 czerwca 2018 roku.

3.37.4. Podpisanie umowy na usługę wsparcia, eksploatacji i utrzymania Kompleksowego Systemu Informatycznego KSI ZUS

W nawiązaniu do raportu bieżącego nr [RB-17-2017](#) z dnia 12 września 2017 r. w sprawie otwarcia ofert w ramach przetargu ograniczonego na „Świadczenie usług wsparcia, eksploatacji i utrzymania Kompleksowego Systemu Informatycznego ZUS”, organizowanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie, oraz do raportu bieżącego nr [RB-21-2017](#) z dnia 14 listopada 2017 r. o ogłoszeniu wyników przedmiotowego przetargu, Zarząd Comarch S.A. informuje o podpisaniu w dniu 2 marca 2018 r. przez konsorcjum firm Comarch Polska S.A. z siedzibą w Krakowie i Comarch S.A. z siedzibą w Krakowie (dalej: „Konsorcjum”) z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w Warszawie (dalej „ZUS”) umowy na usługę wsparcia, eksploatacji i utrzymania Kompleksowego Systemu Informatycznego KSI ZUS (dalej: „Umowa”). Przedmiotem Umowy jest świadczenie przez Konsorcjum na rzecz ZUS usług utrzymaniowych, serwisowych i dodatkowych dla systemu KSI ZUS oraz pełnienie roli integratora KSI ZUS w zakresie i na zasadach określonych w Umowie. Łączna wysokość wynagrodzenia należnego Konsorcjum z tytułu realizacji przedmiotu Umowy nie przekroczy kwoty brutto w wysokości 242 033 004,00 PLN. Termin realizacji przedmiotu Umowy wynosi 48 miesięcy, przy czym rozpoczyna on bieg od dnia rozpoczęcia świadczenia usług, tj. nie później niż w terminie 12 miesięcy od dnia zawarcia Umowy, po uprzednim zgłoszeniu przez Konsorcjum w formie pisemnej gotowości do przejęcia usług utrzymania i podpisaniu przez obie strony protokołu przekazania usług utrzymania, chyba że strony w formie pisemnej uzgodnią inaczej. Umowa wygasa również z chwilą wyczerpania limitu wynagrodzenia brutto należnego Konsorcjum. O szczegółach Spółka informowała raportem bieżącym nr [RB-4-2018](#) w dniu 2 marca 2018 r.

3.37.5. Informacja o transakcji na akcjach Comarch S.A.

W dniu 12 lutego 2018 roku Zarząd Comarch S.A. otrzymał od osoby pełniącej obowiązki zarządcze powiadomienie o transakcji, o której mowa w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie nadużyć na rynku. Paweł Prokop, Wiceprezes Zarządu Comarch S.A. poinformował o sprzedaży w dniu 8 marca 2018 r. na GPW w Warszawie 7 539 sztuk akcji Spółki Comarch S.A. po cenie 145,50 PLN za 1 akcję. O szczegółach Spółka informowała raportami bieżącymi [RB-5-2018](#) i [RB-5-2018/K](#) z dnia 12 marca 2018 r.

3.37.6. Zawarcie ugody z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

W nawiązaniu do raportu bieżącego nr [RB-14-2014](#) z dnia 19 maja 2014 roku (dotyczącego otrzymania noty księgowej od Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej: "ARiMR") obejmującej karę umowną w wysokości 32 455 497,28 zł (słownie: trzydzieści dwa miliony czterysta pięćdziesiąt pięć tysięcy czterysta dziewięćdziesiąt siedem złotych 28/100) w związku z realizacją przez Comarch S.A. umowy z dnia 29 kwietnia 2013 roku („Umowa OFSA”) oraz raportu bieżącego nr [RB-4-2015](#) z dnia 15 stycznia 2015 roku [informującego o doręczeniu Comarch S.A. w dniu 14 stycznia 2015 r. pozwu o zapłatę kwoty 34 493 717,28 zł (słownie: trzydzieści cztery miliony czterysta dziewięćdziesiąt trzy tysiące siedemset siedemnaście złotych oraz 28/100) - wniesionego przeciwko Comarch S.A. przez ARiMR do Sądu Okręgowego w Warszawie III Wydział Cywilny - z tytułu naliczonych przez ARiMR kar umownych, raportem bieżącym nr [RB-6-2018](#) Zarząd Comarch S.A. poinformował o zawarciu w dniu 23 kwietnia 2018 r. ugody pomiędzy Comarch S.A. a ARiMR przed mediatorem sądowym. W ramach tej ugody - czyniąc sobie wzajemne ustępstwa - Strony zgodnie postanowiły, że kary umowne należne ARiMR w związku z nienależytym wykonywaniem przez Comarch S.A. Umowy OFSA, wynoszą 3 478 473,60 zł (słownie: trzy miliony czterysta siedemdziesiąt osiem tysięcy czterysta siedemdziesiąt trzy złote oraz 60/100) i że zostaną one rozliczone z należnym Comarch S.A. od ARiMR odszkodowaniem, którego wysokość w ramach wzajemnych ustępstw ustalono w kwocie 1 478 098,24 zł (słownie: jeden milion czterysta siedemdziesiąt osiem tysięcy dziewięćdziesiąt osiem złotych oraz 24/100) - z tytułu utraconych korzyści wynikających z niezawarcia przez ARiMR z konsorcjum Comarch S.A. oraz Comarch Polska S.A. umowy na „Utrzymanie i rozwój Systemu Informatycznego Agencji – SIA (ZSiK, IACSplus, GIS, SiZ, PZSiPplus, PA)” („dalej Umowa SIA”) - wskutek zawarcia tej umowy z innym wykonawcą.

W wyniku ugody łączna wartość kary umownej do zapłaty przez Comarch S.A. wyniesie 2 000 375,36 zł (słownie: dwa miliony trzysta siedemdziesiąt pięć złotych oraz 36/100), co mieści się w rezerwie związanej przez Comarch S.A. w 2014 roku w kwocie 2 276 882,40 (słownie: dwa miliony dwieście siedemdziesiąt sześć tysięcy osiemset osiemdziesiąt dwa oraz 40/100). Jednocześnie w ramach w/w ugody ARiMR zrzekła się dalej idących roszczeń z tytułu kar umownych związanych z wykonywaniem Umowy OFSA, a Comarch S.A. zrzekł się wszelkich dalej idących roszczeń związanych z niezawarciem Umowy SIA.

Zarząd Comarch S.A. informuje, iż podjął działania mające na celu zatwierdzenie w/w ugody przez właściwy sąd.

3.37.7. Zawarte po dacie bilansu kontrakty forward

Grupa Comarch zawarła w okresie od 1 stycznia 2018 r. do dnia 27 kwietnia 2018 r. kontrakty terminowe na sprzedaż 4 000 tys. EUR oraz 2 000 tys. USD. Wartość netto kontraktów terminowych nierozliczonych na dzień 27 kwietnia 2018 r. wynosiła 20 477 tys. EUR oraz 5 615 tys. USD. Na dzień 27 kwietnia 2018 r. wycena otwartych kontraktów terminowych wyniosła 7 837 tys. zł. Kontrakty zapadają w terminie do 25 miesięcy od dnia bilansowego. Wszystkie kontrakty terminowe zostały zawarte w celu ograniczenia wpływu zmian kursów walut na wynik finansowy związany z realizowanymi przez spółki Grupy Comarch kontraktami handlowymi, w których wynagrodzenie ustalone jest w walutach obcych.

3.37.8. Transakcje zamiany stopy procentowej IRS

Nie wystąpiły.

3.38. Istotne postępowania toczące się przed sądem, organem właściwym dla postępowań arbitrażowych lub organem administracji publicznej

Grupa Comarch jest stroną pozywaną w postępowaniach sądowych, w których potencjalna, łączna kwota roszczeń stron trzecich wynosi 51 394 tys. PLN, z czego kwota 11 307 tys. PLN jest objęta rezerwami ujętymi w bilansie na 31 grudnia 2017 roku (w tym kwota utworzonych w roku 2017 rezerw na roszczenia objęte postępowaniami sądowymi wynosi 2 127 tys. PLN). Grupa Comarch pozostaje w sprawach spornych nieobjętych postępowaniami sądowymi, w których potencjalna, łączna kwota roszczeń stron trzecich wynosi 41 367 tys. PLN, z czego kwota 0 PLN jest objęta rezerwami ujętymi w bilansie na 31 grudnia 2017 roku (w tym kwota utworzonych w roku 2017 rezerw na roszczenia objęte postępowaniami sądowymi wynosi 0 PLN). Według Zarządów spółek Grupy Comarch, w oparciu o opinie doradców prawnych, nie istnieją okoliczności wskazujące na konieczność utworzenia rezerw na pozostałe roszczenia objęte aktualnie postępowaniami sądowymi oraz sprawami spornymi, nieobjęte postępowaniami sądowymi.

3.39. Zarządzanie kapitałem

Głównym celem zarządzania kapitałem Grupy jest utrzymanie bezpiecznej struktury zadłużenia Grupy oraz dotrzymanie wskaźników zadłużenia wynikających z umów kredytowych zawartych przez Grupę. Grupa posiada możliwość zarządzania strukturą kapitałową w zależności od zmian warunków ekonomicznych poprzez np. zaciągnięcie lub spłatę kredytów, emisję nowych akcji, wypłatę dywidendy dla akcjonariuszy. W 2017 roku Grupa nie dokonywała zmian w celach i polityce zarządzania kapitałem.

Grupa dokonuje kwartalnego monitoringu stanu kapitałów analizując głównie wskaźnik wypłacalności, który jest obliczany jako iloraz wartości kapitału własnego i wartości aktywów ogółem.

	31 grudnia 2017 r.	31 grudnia 2016 r.
Kapitał własny	879 032	862 064
Aktywa ogółem	1 501 915	1 444 875
Wskaźnik wypłacalności	58,53	59,66%

W trakcie roku 2017 wskaźnik wypłacalności osiągnął poziom porównywalny do ubiegłego roku. Utrzymywany jest on na bardzo bezpiecznym poziomie, zapewniającym Grupie potencjalną możliwość znacznego zwiększenia zadłużenia (pozyskania finansowania zewnętrznego) w przypadku wystąpienia takiej potrzeby.

W trakcie roku 2017 zostały dotrzymane wszystkie kowenanty wynikające z umów kredytowych zawartych przez spółki Grupy. Zarząd Spółki dominującej nie widzi ryzyka ich niedotrzymania w przyszłości.

27.04.2018 r.

PODPISY CZŁONKÓW ZARZĄDU

IMIĘ I NAZWISKO	STANOWISKO/FUNKCJA	PODPIS
Janusz Filipiak	Prezes Zarządu	
Marcin Dąbrowski	Wiceprezes Zarządu	
Paweł Prokop	Wiceprezes Zarządu	
Andrzej Przewięźlikowski	Wiceprezes Zarządu	
Zbigniew Rymarczyk	Wiceprezes Zarządu	
Konrad Tarański	Wiceprezes Zarządu	
Marcin Warwas	Wiceprezes Zarządu	

PODPIS OSOBY, KTÓREJ POWIERZONO PROWADZENIE KSIĄG RACHUNKOWYCH

IMIĘ I NAZWISKO	STANOWISKO/FUNKCJA	PODPIS
Maria Smolińska	Główny Księgowy	

Comarch S.A.

Al. Jana Pawła II 39a

31-864 Kraków

ir@comarch.pl

+48 (12) 687 78 22

www.comarch.pl/relacje-inwestorskie/